

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 35.

Söndagen den 24 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Anmälades och bordlades första lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland avslutad konvention rörande renar i gränssområdena m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränssområdena; samt

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 110, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till folkliga musikskolan i Arvika, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 111—127.

Vid föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 5, angående ersättning åt sammansatta stats- och andra lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 11 A, 58 och 60—62, första lagutskottets utlåtande nr 35, andra lagutskottets utlåtanden nr 31—33 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 71.

Fortsattes överläggningen angående första särskilda utskottets utlåtande nr 1, avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande, punkten 1, så vitt angick den under rubriken Lantförsvaret upptagna underavdelningen C. Härens organisation i fred på högre och lägre truppförband. Fästningar.

Ang. försvarsväsendets ordnande.

Herr **Boman**: Herr greve och talman! Den särskilda utskottet avgivit för sitt tillstyrkande av Kungl. Maj:ts proposition, blev ju under gårdagens debatt av åtskilliga talare belyst och kritiserad. De motiv

Första kammarens protokoll 1925. Nr 35.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

utskottet använde skulle jag kunna säga vara tre, dels nödvändigheten att nedbringa de med våra försvarsanstalter förbundna kostnaderna, dels hänsynen till den otvivelaktiga förbättringen i landets militärpolitiska läge, dels slutligen en åstundan, att vårt folk skulle i och med sitt ställningstagande i försvarsfrågan ådagalägga sin vilja att medverka till en internationell begränsning av rustningarna.

Vad det sista skälet beträffar, innebära ju även motionerna, om jag undantager en, en nedskärning av 1914 års härordning. Det är således endast graden av denna nedskärning det är fråga om. Och när det gäller ett folk sådant som det svenska, som ådagalagt så liten stridslustnad, torde den internationella betydelsen av vad landet gör, om det skriver ned sina rustningskostnader något mer eller mindre, vara utomordentligt ringa.

Vad det militärpolitiska lägets förbättring beträffar, ha ju därom uttalats olika meningar. I visst avseende må det väl kunna erkännas vara förbättrat, men med den samhörighet, som alla europeiska folk ha, och det förhållandet, att en förveckling på ett ställe så lätt kan leda till komplikationer på andra håll, tror jag att man är berättigad att säga, att ställningen i andra avseenden försämrats. Versaillesfredens bestämmelser skapade åtskilliga stater, vilkas bestånd kan anses ovisst, och som säkerligen önska förändra sina gränser. Förvecklingar kunna sålunda förvisso uppkomma, så länge det nuvarande läget i Europa är rådande.

Det första och viktigaste skälet för utskottets hemställan var naturligtvis nödvändigheten, som det heter, att nedbringa kostnaderna för försvaret. Den nedbringning i kostnader, som utskottets förslag innebär, belöper sig väl i runt tal till 30 miljoner kronor, en nog så betydande summa, men jag vill erinra om vad den talare, som först hade ordet i går, yttrade angående vad vårt folk har råd att bestå sig i fråga om lyxartiklar och njutningsmedel. Och jag vill komplettera uppgiften med en parallell, som man kan göra i fråga om en lyxförbrukning, som, därigenom att hela försäljningen utövas genom ett monopol, är fullkomligt nogga beräknelig. Svenska folket har under 10-årsperioden 1915—1924 för sin tobaksförbrukning årligen erlagt icke mindre än i medeltal 129,000,000 kronor. I skatt till staten för denna förbrukning har erlagts år 1914 endast 6,000,000 kronor, men år 1924 utgick i olika former ej mindre än 66,000,000 kronor, och denna enormt ökade skattebelastning har icke haft någon inverkan på förbrukningens storlek. Ett folk, som under en 10-årsperiod kan tåla vid en ökad skattebelastning på ett enda njutningsmedel av den omfattningen, har säkerligen även råd att fortfarande bära de kostnader, som försvaret av rikets självständighet till äventyrs kan komma att kräva, även om det skulle vara ett 10-tal eller 20-tal miljoner kronor högre, än vad man skulle önska eller som nu ifrågasättes.

Varken Kungl. Maj:ts proposition eller utskottet ger någon antydning om vad de sparade 30 miljoner kronorna skola komma till för användning, och det är ju egentligen ganska naturligt. Det kan ju tänkas ske i olika former för tillgodoseende av folkets sociala behov. Där finns obegränsade möjligheter att använda medel, om man anser sig ha tillfälle därtill. Det kan också ske i form av skattelindringar, och jag har anledning att vidröra ett par utlåtanden från bevillningsutskottet, som behandlades under den sistförflutna veckan, enär de i någon mån kunna giva en antydning om vad medlen möjligen komma att användas till. Bevillningsutskottet hade att behandla frågan om postavgifter och tillstyrkte ett föreliggande förslag, men gjorde därvid ett allmänt uttalande om önskvärdheten av att nedsätta riksportot å brev från nuvarande 15 öre till 10 öre, när de finansiella förhållandena sådant medgäve. En dylik nedsättning skulle innebära en inkomstminskning av ej mindre än 10 miljoner kronor om året. Utlåtandet blev så allmänt avfattat, att det

vann ett enhälligt utskott, och det ingick sålunda i riksdagens skrivelse om detta ärende, men jag kan nämna, att det fanns röster i utskottet, som önskade, att man skulle peka direkt på, att portosänkningen skulle inträda i nästa budget i sammanhang med besparingarna i försvarsreformen. Då som bekant postportot torde vara den enda allmänna avgift, som är lägre i förhållande till förkrigspriset än gällande prisindex i allmänhet, är det nog så betecknande, att detta krav dock kunnat resas.

Det andra ärende, som bevillningsutskottet hade att behandla, gällde en motion om upphävande av kaffetullen. Denna hemställan blev enhälligt avstyrkt av utskottet och avslogs ju också av kamrarna, men till betänkandet var fogad en reservation av ej mindre än 5 personer, samtliga tillhörande regeringspartiet, vilka uttalade, att tullen på kaffe per kilogram borde återföras från gällande 50 öre till 12 öre, som gällde före den sista tullförhöjningen, redan nästa år i anledning av det väntade försvarsbeslutet. Ett dylikt återinförande av den gamla tullsatsen skulle innebära en inkomstminskning av ej mindre än 11.2 miljoner kronor, då landets import av kaffe i runt tal uppgår till 40 miljoner kilogram.

Det vore enligt min mening sorgligt, om landets försvar skulle nedskrivs för att möjliggöra att vårt folk skulle erhålla billigt kaffe eller för att bereda oss möjlighet att få portot nedsatt till 10 öre.

Framtiden får emellertid visa, vad man kommer att få för användning för de sparade försvarsmiljonerna.

Jag hade emellertid knappast begärt ordet i denna fråga, om jag icke velat beröra en särskild fråga av betydelse för den ort, jag har äran representera i riksdagen. Frågan gäller nedläggandet av Älvsborgs fästning eller, som det kallas, fästningens förläggande i materialreserv. Fästningen skulle bevaras, men där skulle icke finnas annan personal än som erfordrades för tillsyn och materielens vård. Anordningen betyder väl, att fästningen i själva verket blir värdelös för sitt ändamål, såvida icke den, som eventuellt vill erövra Göteborg, i god tid underrättar om, att han har denna avsikt, och så torde väl knappast någonsin bliva fallet.

I den av herr Clason på denna punkt avgivna reservationen uttalas, att kostnaderna för underhåll och bevakning, vartill medel skulle anvisas, belöpa sig till 200,000 kronor årligen, men att den ytterligare kostnad av 79,000 kronor årligen, som skulle erfordras för en nödtorftig bemanning, icke har kunnat utverkas inom utskottet. Jag kan icke underlåta att föra tillbaka i minnet en historisk händelse för mer än 300 år sedan, då ett litet Sverige med 1 miljon innevånare utarmade av mångåriga krig utbetalade den drygaste krigsgärd, som någonsin erlagts av Sverige, för återfående av det gamla Älvsborgs fäste. Den går i historien under namn av Älvsborgs lösen. Det var ett litet folk, uttröttat efter många års krig, som dock icke drog sig för att för återvinnande av denna punkt i landet betala 800,000 silverdaler. Då var Älvsborg landets enda utpost mot väster. Nu gäller det rikets andra stads enda skydd mot havet, Sveriges största sjöfartsstad, en stad, där det finnes viktiga och värdefulla skeppsvarv, stora flytdockor, bensin- och kolförråd, reparationsverkstäder och stora förråd av allehanda förnödenheter. Då intet finns för stadens försvar, blir Göteborg särskilt inbjudande att erövra för en krigförande makt, som till äventyrs behöver platsen som replipunkt, ja, även för den krigförande makt, som inte behöver Göteborg, blott för att hindra, att en fiende, som eventuellt kunde ha behov av den, skulle komma att göra det.

Den, vilken liksom jag är gammal göteborgare och minns, hur den nya moderna fästningen Älvsborg tillkom, dels genom enskilda uppoffringar, dels genom uppoffringar från Göteborgs stad, måste med vemod se, att nu ett

Ans. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

välståndande Sverige, som njutit mer än hundraårig fred, inte har råd eller lust att offra 79,000 kronor årligen för ett nödortfigt försvar av denna ort.

Herr greve och talman! Såsom ärendet nu ligger, har jag intet annat yrkande än om bifall till den av herr Trygger m. fl. avgivna reservationen.

Herr Westman: Herr greve och talman, mina herrar! En debatt sådan som denna avser ju att bereda tillfälle till meningsbrytning, och jag skall tilllåta mig att sätta de åsikter jag omfattar i motsats till vissa uttalanden, som gjorts tidigare under debatten.

I det anförande, varmed herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet inledde debatten i går, uttalade han till en början den satsen, att den ståndpunkt, som man intager i fråga om försvaret, beror på den åsikt man hyser om det utrikespolitiska läget, och i fortsättningen av sitt anförande återkom herr statsrådet till samma utgångspunkt. Han sade då, att när man börjar diskutera, hur stor minskning kan ske i fråga om försvaret, kommer man ut på ett område, där ingen kan övertyga den andre om att hans åsikt är den riktiga. Ingen kan exakt ange den försvarsstyrka, som behöves. Vars och ens mening härom beror på hans uppfattning om det utrikespolitiska läget. För sin del ansåg försvarsministern, att våra erfarenheter från den gångna tiden ge sannolikhet för, att vi kunna minska försvaret så långt som utskottet föreslagit i sitt utlåtande. Jag fäste mig vid, att försvarsministern ett par gånger i sina formuleringar använde uttrycket »sannolikt», när han talade om den visshetsgrad, med vilken man kunde anse, att regeringens nedrustningsförslag är riktigt och hållbart. Det svävande uttryck, som han alltså härvid använde, var också en logiskt ofrånkomlig konsekvens av hans åsikt, att något objektivt omdöme om det behöfliga försvarets exakta storlek icke är möjlig. På denna punkt står också försvarsministerns tankegång i detta hans anförande i överensstämmelse med vad han yttrade i andra kammaren i den försvarsdebatt, som där hölls i fjol, då han utvecklade den socialdemokratiska politiken och dess innebörd. Han utgick därvid från, att denna politik för vårt land under den närmaste tiden kunde medföra vissa risker. Hans ord därom föllo så: »Vi socialdemokrater förutsätta också, att vårt folk är beredvilligt att taga den risk, som kan vara förenad med, att ett litet land djärves gå i spetsen för avrustningspolitiken.»

I det anförande, som hans excellens utrikesministern höll i går, rörde han sig i tankebanor, som äro besläktade med dem, som vi förut hört hans kollega försvarsministern utveckla, och det är naturligtvis inte något överraskande, att två statsråd, tillhörande samma ministär, röra sig efter lika linjer. Hans excellens använde mycken möda för att uppvisa, att den militära sakkunskapen, när den skulle utmäta det behöfliga försvaret, utgick ifrån allmänna utrikespolitiska betraktelser av så svävande natur, att regeringen inte kunde ha mycken ledning av dem, när det gällde att exakt bedöma hur stort tilltaget försvar, vi behöva. Hans excellens anvisade i stället en annan måttstock, som vid sidan av den nyssnämnda gav ett tillförlitligare och säkrare resultat, när det gällde att avväga en försvarsorganisations storlek, nämligen det ekonomiska läget. Jag skulle emellertid för min del vördsammast vilja avråda hans excellens från att tro, att man med den måttstocken kan komma fram till några mera exakta resultat, när det gäller att bedöma förutsättningarna för en organisation, som är avsedd att vara för en längre framtid. Ett lärorikt exempel, som visar svårigheterna att med den ekonomiska mätsticken undersöka framtiden, har man i de betänkanden, som år 1914 avgåvos av försvarsberedningarna. I dessa betänkanden finner man kalkyler anförda, som visa, hur försvarsberedningarna beräknade statens inkomster och utgifter under tiden 1915—1923. Det behövs endast, att man hänvisar till huru fantastiska dessa siff-

ror te sig och huru överkliga de äro, om man jämför dem med de statsbudgeter, som sedan verkligen upgjordes under dessa år, för att man skall finna, att en kalkyl, grundad på en uppskattning av det ekonomiska läget i framtiden, ingalunda kan anses giva en sådan ledning, att den ger möjlighet att bedöma, huruvida vårt folk skall ha råd att betala den ena eller andra miljonen *mera* eller *mindre* till vårt försvar.

Emellertid, fastän hans excellens utrikesministern förklarade, att regeringen inte kunde ha någon vägledning av de militära myndigheternas svävande utrikespolitiska uttalanden, ansåg han sig likväl icke själv böra för oss framlägga någon närmare motiverad skildring av huru han för sin del uppfattade det allmänna utrikespolitiska läget. Hans excellens handlade därvidlag inte efter det föredöme, som givits i liknande debatter av hans företrädare. För min del beklagar jag detta, ty det skulle ha varit av mycket stort intresse att höra, hur en man med hans excellens — som han själv uttryckte sig — kyliga läggning uppfattar den utrikespolitiska realitet, som vi leva i. Hans excellens yttrade i fråga om det utrikespolitiska läget i korthet endast det, att läget i världen icke är riskfritt. Skicklig jurist, som hans excellens är, sköt han sedan, när det gällde att dra slutsatserna härav, över bevisbördan på sina motståndare och trotsade dem att kunna bevisa, att vi behöva ett starkare försvar än regeringspropositionen föreslår.

När jag hörde de båda statsråden på detta sätt utveckla de grunder, på vilka regeringen bygger sin försvarspolitik, dök för mig genom kontrastverkan upp tanken på en utrikespolitisk maxim, som för mig har fått ett allt större och större värde, ju mer jag sett av utrikespolitiken. Maximen kan förefalla enkel och trivial, men utav dess iakttagande beror dock staters undergång eller fortsatta bestånd. Den grundsats, som jag åsyftar, är helt enkelt den, att *det är varje regerings skyldighet att aldrig äventyra rikets trygghet utan alltid hålla sig på den säkra sidan*. Vill man bland de otaliga exempel, som belysa sanningen av denna sats, ha ett, som visar, att ett brytande mot denna regel är ödesdigert, kan det vara nog att nämna Tyskland före världskriget, vars ungdomligt övermodiga politik förde det på en gång i motsats både mot England och Ryssland, utöver den ständiga motsatsen mot Frankrike. Vill man åter se ett rike, där traditionen, att man alltid skall hålla sig på den säkra sidan, vårdas som en dyrbar skatt, kan jag hänvisa till England.

Hur enkel och självklar än den satsen är, att man alltid skall hålla sig på den säkra sidan, när man bedömer och sköter utrikespolitiken och därmed förut-sättningarna för vår försvarspolitik, så är den, som man finner av vad jag anfört, icke grundläggande för de båda statsrådets resonemang. Av den maxim, som jag här återopet, följer naturligtvis, att det är den, som i fråga om försvaret vill gå från det säkrare till det osäkrare, vilken har skyldighet att bevisa, att hans ståndpunkt är hållbar och riktig, och det räcker inte, att man om sin ståndpunkt förklarar, att den *sannolikt* är ofarlig.

Här kan emellertid nu göras gällande en synpunkt av ideell natur. Den har i gårdagens debatt i denna kammare först framförts av utskottets ärade ordförande, herr Ekman, Carl Gustaf. Han turnerade om det tal, som riktats mot honom och hans meningsfränder om det historiska ansvar, som de ådraga sig genom den ståndpunkt, de intaga. Gentemot dem, som i vårt land vilja ha ett starkare försvar än utskottet föreslår, erinrade han i allvarlig ton om ansvaret för dem, som medverkade till kapprustningarna och därmed framkallade världskriget. Jag måste erkänna, att jag inte riktigt förstår anledningen till att den synpunkten blandades in i detta sammanhang, i en debatt, som rör Sveriges försvarsväsen. Att 1901 års härordning hos oss skulle varit en av anledningarna till världskriget, tillåter jag mig verkligen betvivla, och vad 1914 års härordning beträffar, antogs den ju först *efter* världskrigets utbrott. För

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

min del vill jag inlägga en gensaga mot varje antydning om att de, som vilja ha ett starkare försvar än utskottet, skulle sätta mindre värde på fredens välsignelser än utskottsmajoriteten gör. Man skulle i stället likaväl kunna dra den slutsatsen, att vi äro de, som sätta värde på freden, eftersom vi vilja underkasta oss större uppoffringar för att skydda vårt land mot fientligt överfall.

Ingen behöver heller misstänka mig för att underskatta betydelsen av de fredssträvande krafter, som äro verksamma i världen, när jag ansluter mig till det uttalande, som hans excellens utrikesministern gjorde, då han här, som jag nyss anförde, yttrade, att läget i världen icke är riskfritt, eller till det uttalande, som statsministern gör i propositionen, när han talar om faran för en urladdning av det explosionsstoff, varmed världen alltjämt är bemängd.

Så länge Europas mäktigaste stater anse sig för sin del inte ha löst det trygghetsproblem, som fyllt dem med oro alltsedan världskrigets fredsslut, måste även vi räkna med faran att bli berörda av påkänningarna från en europeisk konflikt. Jag kan vid bedömandet av risken härför icke inskränka mig till att se problemet på samma sätt som utskottets ärade ordförande gjorde i går. Han yttrade, som vi hörde i går förmiddag, att vårt land blott har att räkna med konflikter av *ett* slag, nämligen sådana, som kunna uppstå mellan Sverige och våra grannar eller andra vid Östersjön belägna makter. Vad som eljest skulle kunna tänkas i konfliktväg, var enligt hans mening så osannolikt, att det måste anses ligga utanför den ram, inom vilken man har att kalkylera vid uppgörandet av vårt försvarsberedskap. I överensstämmelse med denna synpunkt vägde sedan den ärade talaren vårt försvar i förhållande till andra Östersjömaktens utan att tala om möjligheten av komplikationer från annat håll. Den ärade talaren tyckte emellertid härvid ha förbisett, att Östersjön inte längre är, som den var under världskriget, ur militär synpunkt ett slutet hav. Under världskriget var ju Östersjön slutet. Den tyska flottan var nämligen då tillräckligt stark för att korka igen dess inlopp och för att komma motståndarna att på förhand inse, att varje försök att bemäktiga sig Östersjöns mynningar på förhand var dömt att misslyckas. Numera finns i Östersjön ingen flotta tillräckligt stark för att göra det lönlöst för en utifrån kommande flotta att söka tränga sig in i Östersjön. Man kan till och med tänka sig den möjligheten, att två främmande flottor kunna rivalisera om herraväldet över dess inlopp. I varje fall är det tydligt, att Sveriges ställning såsom en av strandägarna vid en av Europas viktigaste internationella farleder är minst lika vanskelig som förut. Överhuvudtaget måste det anses i hög grad inverka på vårt militärpolitiska läge, att Östersjön nu har blivit ett öppet hav och att man måste räkna med att en storpolitisk brytningslinje går fram i detta hav. Spänningen i Östersjön minskas ingalunda därav, att detta hav utgör ett gränshav för den sammanslutning av stater, som bilda Nationernas förbund. Det är dessutom inte utan betydelse, att de båda motsatta intressegrupper, vilka ha uppstått inom Nationernas förbund, vid sin tävlan om inflytande kollidera med varandra även i Östersjön. För vår utrikesledning ökas givetvis svårigheterna att handskas med dessa problem därigenom, att vår hävdvunna neutralitetspolitik har blivit principiellt övergiven genom vårt inträde i Nationernas förbund.

Med den uppfattning, som jag alltså har om det allmänna tillståndet i världen och som jag i korthet angivit med de ord, jag nu har yttrat, anser jag, att det vore ett alltför stort vågspel att ge min röst för utskottets förslag. Detta förslag har enligt min tanke betydande brister. Dess indragning av regementen, dess minskande av kompaniernas antal, dess nedskärning av kadrerna medför, att den ram blir alltför trång, som har att i sig vid mobilisering uppta vår levande folkkraft. Jag vill för min del inte påtaga mig det ansvar, som

skulle följa av att hjälpa detta förslag till seger. Jag är därför villig att vid de voteringar, som komma att ske, stödja varje förslag, som erbjuder större fördelar ur de synpunkter, som jag nyss angivit, än utskottets förslag, och som har någon utsikt att vinna kammarens bifall. Närmast sluter jag mig till den reservation, som till utskottsbetänkandet har fogats av herrar Reuterskiöld och Johansson i Kälkebo.

Jag ber därför, herr greve och talman, att under denna punkt få yrka bifall till deras reservation.

Herr Boberg: Herr greve och talman! Det går, såsom här förut framhållits, en djup och stor oro genom stora delar av vårt svenska folk i dessa dagar inför det beslut, som riksdagen kommer att fatta i vår stora och betydelsefulla försvarsfråga. Denna oro tar sig uttryck genom demonstrationer, skrivelser och uttalanden på mångahanda sätt, och vi ha väl alla mer eller mindre fått del därav. Man avvaktar i landet med spänning det resultat, vartill riksdagen skall komma, och det skulle vara underligt, om icke de, som nu gå att vara med om beslutet, själva känna oro inför det resultat, som skall uppbera sig därav. Ty det gäller ju inte bara oss, utan det gäller ju landet, folket i sin helhet och dem, som komma skola. Inför denna oro beträffande försvarets nedskärning har man från den sida, där man vill nedskärningen, sökt framställa det så, som om det inte vore fråga om någon vidare nedskärning utan som om det bara vore fråga om en centralisation och förenkling av våra försvarskrafter. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har dock icke deltagit i en sådan förklaring. Med den ärlighet och rättframhet, som kännetecknar honom i hans framträdande, sade han här i kammaren i sitt första anförande, att här *var* verkliga fråga om en nedskärning. Men i pressen söker man göra gällande, att här icke är fråga om någon försvagning eller nedskärning av försvaret, utan att det endast är, som sagt, fråga om en förenkling. Folket kommer dock att få en annan uppfattning — i synnerhet på de platser, där gamla regementen skola tagas bort. General Hammarskjöld bevisade ju ock i går i sitt klagande och med faktiska bevis späckade anförande detta så tydligt, att ingen väl kan betvivla den saken. Här är fråga om en förminskning och en nedskärning.

Och i synnerhet komma vi i Småland att känna det smärtsamt och svårt, att vårt gamla ärorika Smålands husarregemente skall försvinna, detta regemente, som är så gammalt och som skött sig på sådant sätt under århundraden, att ingen skugga har fallit kring dess fana, men väl den glans, som trohet och tapperhet sprida. Det kommer att dröja rätt länge, innan vi i Småland kunna försona oss med, att vi blivit av med vårt gamla Smålands husarregemente.

I artiklar, som jag sett dels i regeringsorganet och dels i ett annat organ, som delvis med orätt anses även politiskt representera det missionssällskap, vars mest geniale och ledande personlighet lektor Waldenström var, har man försökt göra gällande, att svenska folket utan fruktan kan vara med om det förslag, som är framlagt i regeringspropositionen och nu ligger inför riksdagen i utskottsutlåtandet. Lektor Waldenström förde på sin tid en talangfull och energisk talan i riksdagen för ett förstärkt försvar. Gjorde han det därför, att han var krigsvän och önskade krig och blodsutgjutelse? Nej, han gjorde det därför, att han var en äkta fredsvän och därför att han lärt av historien och kände människorna. Han ansåg, att ett försvar är ett nyttigt och nödvändigt läs för rikets port. Därför höll han på detsamma. Nu finns det många, som för övrigt dela hans andliga åsikter, men som göra allt vad de kunna, kan man säga, för att nedriva försvaret och för att insöva svenska folket i tanken på evig fred. Även om man måste erkänna idealismen i deras tro, måste man dock beklaga kortsyntheten däri och den fara, som därigenom kan uppkomma.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Det sägs från denna sida att försvaret, i synnerhet ett starkt försvar, leder till krig, men att detta är osanning det bevisar ju vår egen historia. Vi hava haft ett mer eller mindre starkt försvar i över 100 år, men vi hava därunder icke varit invecklade i ett enda krig, och att vi kommo lyckligt och väl undan det sista kriget, det berodde på att vi då fått ett förstärkt försvar. Det förnekas visserligen på många håll, och det förnekades här av herr Johan Nilsson i Malmö, men generalstabschefen, som även åberopade regeringen, förde ett annat språk, och jag antager, att han visste vad han sade i frågan. Vi hava för övrigt andra bevis därpå i uttalanden av statsmän i de stora länderna. Den enklaste eftertanke borde väl förresten övertyga oss om, att den starke har lättare att försvara sig än den svage. Vi veta också av erfarenhet, att en stark man kan vara lika fredligt sinnad som en svag. Inte kunna vi väl därför tro eller tänka, att krig nödvändigt skall uppkomma därigenom, att Sverige håller sitt försvar så starkt som landet förmår. Våra grannar behöva inte oroa sig därav. Ty ett Sverige med förstärkt försvar ger en känsla av trygghet och styrka även åt dem. Andra makter behöva inte heller känna sig irriterade av vårt försvar, ty det är ju allmänt känt, uttalat och konstaterat, att vi vilja leva i fred med alla människor. Jag tror inte, att någon har den tanken om Sverige och oss svenskar, att vi vilja angripa andra folk eller använda vårt försvar för sådana ändamål. Men om vi inte vilja använda vårt försvar till annat än att värna vår självständighet, då anser jag det vara högst orätt av sådana, som vilja vara folkets ledare och lärare, att oroa deras samveten, som äro svaga, och mana dem till att inte deltaga i ett sådant försvar. Jag anser, att det är synd och skam att inte vilja vara med om att försvara sitt land och sitt folk. Jag har läst så mycket historia, att jag sett, att skam och vanära komma över feiga och förvekligade folk, som inte ha vågat något offer för den frihet, som de genom sina fäder ha vunnit.

Nu ha vi emellertid så länge levat i fred i detta land, att vi därav ha blivit invaggade i tron på en *evig* fred. De folk, som nyss ha varit i elden, äro i detta fall mera vakna än vi. Herr Hellberg sade i går i sitt sympatiska anförande, att den resa, som han gjort i Finland, och de samtal, han där haft, hos honom stärkt tanken på att finnarna i detta avseende äro mera försvarsvilliga och mera vakna för faran än vi här i Sverige. Jag tror, att den unge man, som går ut i ett krig för att försvara sitt land och sitt folk, kan gå lugnt ut, även om han skulle falla i striden. Har han inte något annat på sitt samvete än den gärningen, då kan han gå lugnare till räkenskapen än den, som fejt drog sig undan och stannade hemma.

Nu finns det också som bekant fredsvänner av olika slag. Det finns religiösa fredsvänner, av vilka många i likhet med den av mig nyss nämnda tidningen vilja gå ända ned till fullständig avrustning, och det finns också andra fredsvänner, som egentligen älska sovjetstyret mer än den svenska styrelsen och som vilja avrustning för vår och andras räkning — men beväpning för sig själva och sina strävanden, d. v. s. avvapning för andra, men beväpning för dem att, när tiden är inne, genomföra sina idéer.

Men vi kunna nu lämna dem, som hysa religiösa betänkligheter. Det finns andra som hysa *ekonomiska*. De anse, att vi inte ha råd att hålla oss med ett försvar, vars kostnad överstiger med ett par tre tiotal miljoner kronor det nedskurna förslag, som nu bjudes oss. Men männe icke deras ekonomiska beräkningar lida av felsyn, då det gäller dessa miljoners användning? Pengarna stanna ju inom landet och gå i form av ersättning för olika arbeten till arbetare, affärsmän och tjänstemän i landet. Dessa pengar sätta en hel mängd företag i rörelse och hålla arbetet i gång på tusentals punkter. Många av dessa slantar återgå därjämte till staten i form av skatt från alla dessa löntagare och arbetare. Man kastar väl därför inte dessa pengar i sjön, utan de

bidraga till omsättningen på det ekonomiska området, och de hålla, så att säga, vattnet i rörelse. Det går ju icke till utlandet mer än omkring 12 eller högst 15 % för kol, oljor m. m., resten stannar helt inom landet. Det är väl ingen fara i detta att järn brytes i de svenska gruvorna och sedan förädlas i våra verk och inrättningar och därunder skaffar sysselsättning åt ingenjörer, byggmästare, verkstadsarbetare och en hel mängd andra personer av olika slag och begåvning, till dess att pansarbåten ligger färdig på strömmen. Hur mycket svenskt arbete har icke nedlagts här och hur mycket förtjänst och inkomst har icke kommit alla till del, som hållit på därmed! Att därför betrakta utgifterna för försvaret såsom helt och hållet kastade i sjön kan åtminstone icke jag göra. Man kan använda pengarna på sämre sätt, och ett av de sämsta är att bevilja understöd åt personer, som icke göra någonting.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Fördelen av regeringens förslag skulle nu ligga däri, att det är ett s. k. *folkets förslag*. Folket stöder detta förslag och därför att folket nu stöder och omfattar detsamma, skola vi alla omfatta det. Men denna sats är icke riktig. Det parti, som till exempel jag tillhör, utgör väl också en del av svenska folket liksom också mitt parti närstående partier, men vi äro ju icke med om förslaget utan anse, att det går för långt i nedskärning. Då kan det ju icke vara ett hela folkets förslag. Högerpartiet har man icke gått till mötes på ett sätt som varit behövt för att det från detta håll skulle hava kunnat gillas. Å andra sidan veta vi ju, att inom de partier, som nu stödjade detta förslag, finns det många sådana personer, som vilja hava försvaret nedskrivet ännu mycket, mycket mera. Det är sålunda ingen enighet bland dessa partier heller. Då kan det ju icke vara ett »folkets förslag» i den stora och allmänna mening, som man har talat om.

Jag vill långt ifrån förneka den nuvarande regeringens försvarsvilja och fosterländska sinne och icke heller de frisinnades; ty jag tror på dem båda. De äro svenskar liksom vi, och i farans stund är jag viss på, att de komma att stå sida vid sida med oss andra och bringa de offer, som behöva göras. Men jag fruktar för att de underskatta faran och göra sig alltför säkra — alldeles som man på detta håll gjorde före världskriget, då man icke ville tro på möjligheten av ett krig, förrän det började åska och brinna allt omkring. Den oro, som nu genomgår landet, har sannerligen icke sin grund i någon konstgjord agitation utan i en hos ansvarskännade män och kvinnor vaknande känsla och ett levande intresse för Sveriges framtid och välfärd.

Herr Hellberg sade i går i sitt mycket sympatiska och på sina punkter värmande anförande, att han blivit omvänd från sin mera teoretiska idealism genom deltagandet i den internationella kongressen i Köpenhamn. Herr Branting hade då uppträtt, nyss kommen från de stores rådslag, och hållit ett föredrag vari han varnade för nedrustning och framhöll, att det folk, som icke rustade sig, kan icke beräkna att göra sin röst hörd i de stores rådslag, på samma sätt som de folk, som visa en kraftig och stark försvarsvilja.

Till slut vill jag erinra om en händelse i Sveriges historia. Det tilldrog sig under 30-åriga kriget, då Gustav II Adolf hade stupat och svenskarna under hertig Bernhard av Weimar ledo, huvudsakligen på grund av att han icke inväntade Horns trupper, ett förkrossande nederlag. Då detta blev känt här i Sverige, blevo svenskarna nedslagna. Rådet tappade alldeles besinningen och skrev till rikskansleren Axel Oxenstierna, som då vistades i Tyskland, och påyrkade, att han skulle sluta fred. Men rikskansleren, som förutsåg, att det skulle bli en för svenskarna förödmjukande fred, därest rådets önskan uppfylldes, skrev till rådet sålunda: »Den hund, som morrar och visar tänderna, har alltid större utsikt att få mer än den, som sticker svansen mellan benen och kryper undan.» — Han nekade sålunda att verkställa rådets yrkande. Den mannen har kallats för »Sveriges störste statsman». Vad man

Ang. försvars- vill kalla honom i våra dagar bland de statsmän, som nu leda Sveriges öden,
väsendets vet jag icke.
ordnande.

(Forts.)

Då jag emellertid, herr greve och talman, icke önskar, att det lejon, som anses symbolisera svenska folkets försvarsvilja och dristighet, skall behöva krypa med svansen mellan benen, då de store hålla sitt rådslag här eller där, ber jag att få yrka avslag på regeringsförslaget, såsom det är utformat i utskottets utlåtande, och bifall till den reservation, som är avgiven vid den första punkten av herr Trygger m. fl.

Herr Widell: Herr greve och talman! Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena anförde i går såsom ett bevis för, att det nu föreliggande förslaget icke kan anses såsom någon mera betänklig nedrustning, det förhållandet, att de årliga kostnaderna komme att uppgå till över 100 miljoner kronor. Och vid ett föregående tillfälle har från statsrådsbanken gjorts gällande, att kostnaderna för det kungl. förslaget skulle bliva proportionsvis större än de kostnader, som med oss jämförliga stater anse sig kunna offra på sitt försvar. Vad det sista påståendet beträffar, tror jag, att den utredning, som på särskilda utskottets begäran verkstälts av chefen för generalstabens, torde visa, att påståendet icke är fullt överensstämmande med verkliga förhållandet. Jag lämnar emellertid den saken åsido, ty enligt min mening är det icke riktigt, att, då det gäller att bedöma försvarsanstalterna, deras omfattning och effektivitet, utgå från de härav föranledda kostnaderna. Det avgörande här måste givetvis vara den valuta, man får för pengarna, och om man ur denna synpunkt granskar det nu föreliggande förslaget kommer man till ett synnerligen beklagligt resultat.

Det har länge klagats över att det svenska försvarsväsendet skulle vara dyrt i förhållande till effektiviteten. Det är *möjligt*, att dessa klagomål varit befogade. Vad som i varje fall måste betraktas såsom *säkert* är, att enligt nu föreliggande förslag försvaret kommer att bliva oerhört dyrt i förhållande till effektiviteten. Ja, jag tror icke, att det är någon överdrift att påstå, att Sverige hädanefter får den tvivelaktiga äran att hava del i förhållande till kostnaderna minst effektiva försvaret i kanske hela världen. Att effektiviteten av försvaret på detta sätt nedskrivits i långt högre grad än kostnaderna, beror till en del på omständigheter, som icke kunnat förekommas. Det ligger nämligen i sakens natur, att vissa försvarskostnader, för den centrala förvaltningen o. s. v., bliva i stort sett desamma med en mer eller mindre omfattande organisation. Men därtill kommer, att man icke kan bestrida, att både Kungl. Maj:t, och kanske i ännu högre grad utskottet, icke har på alla punkter använt medlen på det för försvaret mest gagneliga sättet. Det kan anföras åtskilliga bevis för den saken. Jag skall inskränka mig till ett enda exempel.

Utskottet har föreslagit, att de värnpliktigas dagavlöning för de dagar, som överstiga de 140, skall fördubblas till en krona. Redan nu torde de värnpliktigas avlöning i Sverige vara högre än i andra länder, och redan av detta skäl måste det vara ägnat att väcka betänkligheter att ytterligare öka avlöningen. Men alldeles särskilt olämpligt måste det betraktas vara i ett ögonblick, då det gäller att bringa ned försvarskostnaderna så mycket som möjligt, samtidigt som man i hög grad minskar de personliga värnpliktsbördorna. Att då öka avlöningen måste betraktas såsom stående på gränsen till slöseri. Nu säger man: Ja, det är bara 355,000 kronor, som det gäller. — Det kan ju hända, att det icke är en så överväldigande stor summa, men om dessa 355,000 kronor hade använts på ett annat sätt, hade de kunnat åstadkomma ett avsevärt gagn för försvaret. De hade exempelvis kunnat möjliggöra, att kadrenna för artilleriet ökats, så att artilleriet kunnat mobilisera

enligt de uppgjorda planerna, vilket nu icke är möjligt. Beloppet kunde, om det använts på ett annat sätt, hava möjliggjort Älvsborgs och Homsö fästningars förseende med säkerhetsbesättningar. Det kan icke bestridas, att medlen kunnat på detta sätt komma till en bättre användning.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Det har riktats många angrepp mot högern, därför att vi nu ställt oss på bibehållandet av provisoriet, visserligen ett förbättrat provisorium. Man har svartmålat det nuvarande provisoriet och förklarat, att det är fullkomligt odugligt. Herr Johan Nilsson i Malmö anförde i går, att han hade hört, att även militärerna hellre skulle taga det nu föreliggande förslaget än bibehålla provisoriet. Jag vet icke, med vilka militärer Johan Nilsson haft umgänge. De militärer, som jag har träffat, hava varit av en fullkomligt motsatt uppfattning, och detta som jag anser, på mycket goda skäl. Herr Johan Nilsson anförde två huvudsakliga skäl mot provisoriet, som skulle göra detsamma så fullkomligt odugligt. Det ena var, att dess egenskap av provisorium medförde en allmän ovisshet och osäkerhet, som verkar deprimerande på personalen. Jag vill visst icke bestrida, att så kan vara förhållandet, men tror herr Nilsson, att det förslag, som nu föreligger, kommer att medföra någon bättre verkan därvidlag? Jag är övertygad om, att dess verkan kommer att bli ännu mera deprimerande, ty vad innebär det förevarande förslaget för säkerhet för framtiden? Såvitt jag förstår, ingen alls! Det har redan nu inom utskottet och riksdagen — särskilt i andra kammaren — från ledande socialdemokratiskt håll uttryckligen förklarats, att detta endast är ett första steg på vägen, och att man skall fortsätta vidare. Tror någon då, att den personal, som nu ser, att den utan vidare kan skiljas från sin livsgärning, kan undgå att framgent känna oro och ångslan. Jag tror det icke. Jag går så långt, att jag tror, att detta förslags antagande kommer att i högsta grad äventyra rekryteringen av arméns personal. Det har redan förut av en talare påpekats, att enligt hans uppfattning rekryteringen av reservpersonalen, som enligt förslaget spelar en synnerligen stor roll, skulle äventyras. Jag är fullkomligt av samma mening, men jag fruktar, att även rekryteringen av personalen på aktiv stat kommer att i hög grad försvåras.

Det andra skälet, som herr Nilsson anförde mot provisoriet, var det, att den utbildning, som de värnpliktiga här erhålla, är så dålig, att de värnpliktiga skulle vara odugliga att vid mobilisering sättas in i de mobiliserade förbanden. Jag vill visst icke bestrida, att de värnpliktigas utbildning under provisoriet varit otillfredsställande. Det är en allmänt känd sak, men kommer förhållandet att bli bättre, därest det nu föreliggande förslaget vinner bifall? Huru ställer det sig då? Om jag inskränker mig till att tala om infanteriet, kommer utbildningstiden för sommargruppen att bli 25 dagar kortare än för närvarande och för vintergruppen 55 dagar kortare. Nu säger man, att detta icke betyder någonting, därför att de värnpliktiga skulle frigöras från handräckningstjänst, varigenom övningarna kunna göras så mycket intensivare och effektivare, att man får ett mera tillfredsställande resultat. Det är mig obegripligt, hur man kan tillmäta denna omständighet så stor betydelse. Det förefaller mig, som om man helt enkelt glömde, att även för närvarande finnes särskilt handräckningsmanskap, nämligen de icke vapenföra värnpliktiga. Det är ett icke ringa antal, över 5.000 icke vapenföra, som årligen inskrivas och som uteslutande äro avsedda för handräckningstjänst. Är det att räkna på att det förhållandet, att man hädanefter skulle i stället använda vapenföra till handräckningstjänst och öka handräckningspersonalens antal med ett par tusen man, verkligen skulle kunna medföra en så genomgripande förändring i detta avseende. Jag tror icke, att så blir fallet. För övrigt är det klart, att ett fullständigt avlyftande av handräckningsgöromålen icke kommer i fråga, därför att kompanihandräckningen, som ju har en ganska stor omfatt-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

ning, kommer att finnas kvar och bestridas av linjen. Jag tror därför, att de förhoppningar, som man på utskottsmajoritetens sida hyser om, att denna utbildningstid av 140 dagar skulle kunna åstadkomma ett bättre resultat än provisoriet, icke komma att gå i uppfyllelse.

Innan jag lämnar herr Johan Nilssons anförande, kan jag icke underlåta att erinra om ett yttrande av honom, som verkligen något överraskade mig. Det har ju talats mycket om vartill de pengar skulle användas, som komme att inbesparas. Herr Nilsson hade sitt förslag i det avseendet, nämligen att de skulle användas till ökning av arbetslöshetsstöden. Jag vill icke uttala mig vidare om den saken utan endast uttala en stilla undran, om herr Johan Nilsson på denna punkt kommer att få med sig sina bundsförvanter från i dag.

Herr von Sneidern berörde i sitt intressanta och mycket värdefulla anförande en detaljfråga, nämligen frågan om förläggningen av Västgöta och Bohus regementen. Jag skall icke på debattens nuvarande stadium närmare gå in på denna sak utan endast säga, att min ståndpunkt är den, att båda dessa regementen böra bibehållas, och att det hänger på herr von Sneiderns eget parti, om detta skall kunna genomföras. Jag hoppas emellertid, att det skall bli möjligt. Skulle åter beslut fattas om sammanslagning av regementena, då blir det tid att diskutera, varest regementet skall förläggas. Redan nu vill jag säga, att de skäl, som herr von Sneidern anförde för Vänersborg såsom förläggningssort, förefalla mig icke vara hållbara. Detta i förbigående.

För att återkomma till huvudfrågan, vill jag såsom slutomdöme om det nu föreliggande förslaget säga, att det enligt min mening icke tillfredsställer de krav, som under alla omständigheter måste ställas på ett försvar för vårt fosterlands frihet, oberoende och integritet. Under sådana omständigheter kan jag icke giva detta förslag min röst, utan ber, herr greve och talman, att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som den kungl. propositionen samt bifall till den av herr Trygger m. fl. avgivna reservationen.

Herr Örne: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har erfarit, att man på vissa håll i kammaren är sysselsatt med en liten spekulation. Man arbetar nämligen för bifall till herr Hellbergs linje i förhoppning att genom ett sådant beslut i denna kammare vid en blivande sammanjämkning uppnå ett från dessa spekulanters synpunkt lämpligare resultat. Jag ber i anledning härav att få säga dem, som äro intresserade för saken, att en dylik spekulation visst icke är riskfri, och att de på sin höjd kunna nå fram till det storartade resultatet, att utskottets förslag i sista omgången blir bifallet. Herr Hellbergs linje synes mig i sakens nuvarande läge icke spela någon annan roll än såsom möjlighet för en del tveksamma personer att i dag — eller den dag, när beslutet kommer att fattas — få demonstrera, att de helst skulle hava velat se lösningen ligga något högre upp. Men i realiteten kan det icke och kommer icke att medföra någon fördel. Risken är, att man kan äventyra en lösning vid denna riksdag. Enligt utskottsmajoritetens förslag bör Sverige offra betydande ekonomiska medel och personliga krafter för att försvara sig mot yttre angrepp. I detta avseende råder ingen principiell skillnad mellan åtminstone den del av utskottsmajoriteten, för vilken jag kan föra talan, och dem, som nu yrka på helt andra linjer. Olikheten i vår uppfattning ligger helt och hållet i det sätt, på vilket vi önska se hela försvaret anordnat. Det är vår bestämda övertygelse, såsom redan förut med styrka av andra talare har framhållits, att den närmast följande tiden erbjuder mindre risker för vårt lands integritet och oberoende än den föregående tiden, även om man går långt tillbaka. Om man då förmenar, att vårt försvarsväsen behöver omläggas, är naturligtvis rätta tidpunkten att göra en sådan omläggning, då faran är som minst. Tidpunkten är enligt vår

uppfattning inne att företaga det ombyte av rustning, som är påkallat av tidsförhållandena. I utskottets allmänna motivering säga vi följande: »För ett folk med begränsade ekonomiska resurser synes det vara synnerligen angeläget, att vissa delar av försvarsväsendet beskäras eller reformeras för att möjliggöra anskaffning av mera effektiva hjälpmedel.» Skulle världsläget utvecklas i gynnsam riktning, finns det naturligtvis ingen anledning att stanna på den nivå, till vilken vi nu kommit, utan då bör man gå till ytterligare minskning av rustningsbördan. Skulle däremot vårt läge inom de närmaste åren försämrats, är det åtminstone min bestämda uppfattning, att svenska folket måste taga konsekvenserna av en sådan försämring. Men enligt min uppfattning — och jag tror, att den delas av många — är det icke på infanteriet som det av ett kommande tänkt läge betingade utvidgandet av försvaret skulle sättas in, utan på helt andra områden.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Jag vet icke, om herrarna här i kammaren hava läst bilaga 7 till redogörelsen för Nationernas förbunds råds verksamhet under år 1924. Denna bilaga innehåller en rapport angående användningen i krig av kemiska ämnen och bakterier. Den rapporten är utarbetad av en kommitté, bestående av viscount Cecil, amiral Seagrave, amiral Smith, general de Marinis och överste Requin. Den hade anlitat en rad framstående kemister för att få utlåtanden angående det kemiska krigets möjligheter. Av rapporten framgår, att ganska stor osäkerhet måste komma att frambringas av den pågående utvecklingen. En av de anlitate kemisterna säger följande: »Den ytterliga lätthet, med vilken de kemiska fabriker kunna omläggas nästan under loppet av en natt till fabriker för tillverkning av kemiskt krigsmaterial, föder en känsla av fruktan och missroende mot en granne, som äger en kraftig kemisk organisation.» — En sådan organisation »tillförsäkrar nämligen», säger en annan kemist, »en av onda avsikter besjälad makt en oerhörd överlägsenhet. Resultatet av fabrikationen kan», säger han, »oförmodat slungas utöver en oförberedd befolkning och tvärt bryta varje försvarsvilja». Kommissionen har också undersökt ett eventuellt bruk av det kemiska vapnet mot den civila befolkningen och framhåller vilka oerhörda faror det skulle innebära, om någon makt vore nog berövad hänsyn till mänskliga synpunkter för att använda giftgaserna emot de stora politiska centra. Det är särskilt *luftvapnets* användbarhet för anfall med gaser, som man beaktat. För närvarande finnas ju flygmaskiner med tusen hästkrafters motor, som ledigt kunna bära en last av två ton giftgasbomber. Det enda som förefaller mig kunna användas mot en sådan hotande fara är ett i hög grad utvecklat flygvapen, som kan möta ett angrepp på vägen och tillintetgöra fiendens anfallsstyrka, innan han hunnit angripa vår stridsmakt och vår civila befolkning (därest han skulle vara nog oförsynt att tillgripa ett så omänskligt kampmedel). Det är ju kanske för de närvarande bekant, att det nu hos den största makten öster om oss pågår en synnerligen livlig verksamhet för utveckling av flygvapnet och det kemiska vapnet. Man har enligt upplysningar i pressen bildat en förening med icke mindre än en miljon medlemmar för att experimentera med tillverkning av giftiga gaser, och stora inköp av flygplan äro planerade.

Enligt min uppfattning kommer det att ge vårt lands befolkning en betydligt större trygghet än varje annan åtgärd, som kan vidtagas, om vi här inom landet ha skickliga kemister, en god kemisk industri och ett förstklassigt flygvapen. Jag kan ju naturligtvis misstaga mig i denna uppfattning, men om man har sett utvecklingen av flygväsendet, både det civila och det militära, under det senaste årtiondet, tror jag att man allmänt måste komma till det resultatet, att här ha vi en faktor med hart när obegränsade utvecklingsmöjligheter. Vi komma att bli respekterade, icke på grund av att vi ha regementen, som härstamma från storhetstiden, icke därför att vi ha en försvarsorganisation, som är

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

grundlagd av Karl XI — den är ju för resten avskaffad nu, och det skedde utan allt för stora klagomål ens från dem, som särskilt lägga historiska synpunkter på tillvaron, utan därför att vi ha fullt moderna hjälpmedel. Vi äro, med en utveckling av kriget i den riktning, jag här talat om, mycket litet hjälpta, om vi icke tillräckligt uppmärksammat den allmänna utvecklingen av försvarets och angreppets instrument och metoder.

När jag t. ex. hörde herr Bobergs anförande, fick jag den uppfattningen, att han tydligen icke alls märkt något av, vad som försiggått i världen. Han tror tydligen, att en fiende med tusen bombflygplan skall ta en oerhörd hänsyn till att vi ha ett husarregemente, som härstammar från Gustav II Adolfs tid — jag fattade åtminstone hans utveckling av sina synpunkter på det sättet. Han yttrade också en sats, som jag tycker är typisk. Han anförde nämligen Axel Oxenstiernas brev, att man skall morra och visa tänderna i stället för att sticka svansen mellan benen. Jag skulle vilja rekommendera en annan åtgärd under vissa omständigheter, nämligen att varken morra eller sticka svansen mellan benen, utan uppträda med lugn värdighet. Det brukar man klara sig längst med i svåra situationer.

Ja, herr talman, som denna debatt har utvecklats sig i riksdagens kamrar, så kan jag icke finna annat än att den allmänhet, som skulle upplysas genom vad här yttras, måste komma att få ganska svårt att vinna några upplysningar. Talens breda flod flyter ju med en oerhörd mäktighet, och de olika synpunkterna försvinna i den som små fiskar i Göta älv. Det är således, förefaller det mig, klokast och bäst att försöka begränsa sig i största möjliga omfattning, och jag skall icke bryta mot denna min uppfattning genom att fortsätta med att gå in på alla de synpunkter, som här upprepats och upprepas ifrån anförande till anförande.

Jag skall endast till slut säga ett enda ord om min reservation angående förläggningen av ett regemente till Vänersborg eller till Uddevalla. Med denna reservation åsyftade jag ingenting annat än att frågan ånyo skulle bli föremål för undersökning med hänsynstagande till alla på densamma inverkan omständigheter. Enligt vad som sagts mig, sedan utskottet fattade sitt beslut, bland annat av en framstående militär, förefaller det mig nämligen vara tvivelaktigt, om utskottet på denna punkt träffat det rätta. Efter försvarsministerns yttrande här i går, att han anser frågan böra ytterligare övervägas, är jag viss på att syftet med min reservation är nått, och jag vill här tillkännagiva, att jag icke kommer att yrka bifall till densamma.

Herr Lyberg: Herr talman! Det är ju så, att i dessa dagar och även i denna debatt många — samtidigt med att de vädjat, ibland i bevekande och ibland i nog så utmanande ordalag, till deras ansvarskänsla, som förmodas vilja deltaga i ett beslut om försvarskostnadernas avsevärda nedbringande — säga, att de själva icke kunna taga ansvaret för andel i *något* dylikt beslut. Det synes mig dock som om det ändå vore värt att allvarligt begrunda, huru som det kan vara ett bättre bevis på ansvarskänsla att av en situation göra det bästa *möjliga* i stället för att, med fasthållande av det enligt egen mening bästa men i verkligheten kanske *omöjliga*, göra ingenting.

Situationen är ju onekligen för närvarande den, att det svenska folkets stora flertal nyss i val uttalat sig för en betydande minskning i försvarskostnaden och i enlighet därmed bestämt andra kammarens sammansättning. Det kan ju vara, att folkmeningen är på villovägar, men det är väl knappast någon, som på allvar vill göra troligt, att det för en överskådlig framtid är möjligt att få svenska folket på andra tankar. få det att släppa sin förtröstan på en fortsatt bestående fred, få det att ändra mening i försvarsfrågan, så länge

icke förhållandena ute i världen i mycket högre grad än nu kännas som ett hot mot vårt land, vår neutralitet och vår frihet.

Ett annat karakteristikum för situationen är ju, att det utskottsförslag, som föreligger, utarbetats och omfattats av representanter för folklager, som hittills med stor skepticism, för att icke säga animositet, sett vår militära försvarsorganisation, men att däremot den militära organisation, som nu föreslås, om den genomföres, bör komma att för dem te sig och av dem omhuldas som deras eget verk och att deras bistånd bör kunna förväntas, om det framdeles gäller att inom organisationens ram möjliggöra avhjälpande av tydligen förefintliga brister i detta verk.

Ytterligare karakteristiskt för läget är ju slutligen, att från det hållet nu gjorts medgivanden om anslag, som gå väsentligt längre än tidigare och väl också längre än man kan hoppas på framdeles, för den händelse regeringsbördan lyftes från de socialdemokratiska skuldrorna. Enligt utskottsförslaget skulle ju dock försvarskostnaden komma att uppgå till nära $\frac{1}{6}$ av den nuvarande; och likväl är det utan tvivel så, att vissa utgiftsposter därvid skjutits åt sidan och rätteligen borde höja den beräknade totalsumman. Högerreservanterna ha pekat på sådana poster; och det är kanske icke alltför ogrannlaga, om man vågar säga, att förra årets proposition och årets ha det gemensamt, att i avsevärd grad särskilt anslag för utrustning och materielanskaffning skjutits i viss mån på framtiden och framdeles komma att öka den totala årskostnaden.

Alldeles oavsett de realskäl, som anföras för ett avsevärt nedbringande av försvarskostnaderna, kan det väl under dessa förhållanden ändå böra tagas under övervägande, huruvida det kan vara välbetänkt av första kammaren att med någon rösts majoritet säga nej till det stora flertalets krav, att icke låta de breda folklagren taga och känna ansvaret för den militära organisationen, att icke taga den hand, som dock sträckts längre än vad vi kunnat hoppas. För min del kan jag så mycket mindre tro, att det skulle vara klokt, som det för mig ter sig som en nödvändighet, att fredstidens försvarskostnader nedskäras med hänsyn till det skattetyngda näringslivet och till möjligheten att upprätthålla våra välfärdsanordningar, som — säga vad man vill — dock ha sin nog så stora betydelse även för det militära försvarets effektivitet.

Och jag vidhåller denna min uppfattning, ehuru jag inser, att vad som föreslås, även om själva organisationens ram anses tillräckligt vid, lider av många brister och skjuter åtskilligt på framtiden, som redan nu borde ordnas. Den betydande minskningen av antalet linjetruppförband i förening med den oberoende härav starka minskningen av befälskadern överhuvud taget och den framtida, nästan totala bristen på befäl för reservtrupperna samt, kanske framför allt, underlåtenheten att i tid förnya vår flottas fartygsmateriel äro svaghetsmoment, som ju även försvarsministern direkt eller indirekt medgivit vara betänkliga och som nog, åtminstone i viss mån, förr eller senare måste avhjälpas, om det icke blir möjligt att helt avvara ett försvarssystem.

I förbigående vill jag i detta sammanhang påstå, att herr Trygger i sitt gårdagstal nog gav en felaktig bild av stämningen inom den lilla liberala gruppen, då han på tal om herr Hellbergs säryrkande angående flottan förmodade, att herr Hellbergs partivänner icke fattat, att den erforderliga ökningen av flottans tonnage avsåg att i någon avsevärd mån bibehålla flottans stridsvärde, men däremot icke att innebära en liten, till flottans bästa gjord opinionsyttring. Jag skulle tvärtom vilja tro, att herr Hellbergs reservation skulle ha vunnit en mera oförbehållsam anslutning från hans vänner inom »de partilösa parti», om han inom den i reservationen uppdragna totala kost-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

nadsramen tillgodosett behovet av nytt fartygsmateriel i högre grad än genom sitt säyrkande om ett på tre år uppdelat anslag till en undervattensbåt. Emellertid, med den uppfattning, som jag nu sökt i några koncentrerade satser ange, måste jag söka medverka till ett positivt beslut i år och ett positivt beslut på basis av utskottsförslaget. Ett sådant kan åvägabringas med samtidigt avlägsnande utan större kostnadsökning av vissa utskottsförslagets brister, om denna kammare biträder den Hellbergska reservationen. Under förvissning att en acceptabel sammanjämningslinje kan dragas mellan ett förstakammarbeslut i enlighet med denna reservation och ett andrakammarbeslut, som går därunder, är jag därför benägen att i första hand stödja denna reservation i dess huvudpunkter. Men utslås den, ansluter jag mig till utskottsförslaget. Jag gör detta i fullaste känsla av mitt ansvar och med risk att hänföras till dem, vilka — som jag såg det uttryckas i går, så vackert och så genuint »fosterländskt» — »för all framtid inskriva sina namn på de ansvarigas svarta lista». Men jag gör det också i klart medvetande av att, om förhållandena ute i världen avsevärt förändras till det sämre och komma att kännas som ett hot emot oss, de yttersta ansträngningar och varje offer måste göras för att då skyndsamt kunna utnyttja hela vår levande värmkraft, vilken dock en nedskärning av försvaret icke kan utplåna utan endast på sin höjd för ögonblicket försvaga.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr greve och talman! Den aktion mot vårt lands försvarsväsende, som nu skall föras till ett avgörande, har länge av socialdemokraterna förberetts. I den tidigare förda aktionen och den agitation, som föregått densamma, har vårt lands försvar neddragits och i viss mån felaktiga föreställningar om riksförsvarets betydelse framkommit. Genom denna agitation har sedermera den majoritet framskapats, på vilken man nu ämnar grunda det blivande beslutet. Först har man sålunda med all kraft sökt övertyga den i dylika ting mindre förfarne och lockat med allehanda förespeglingar om lätnader och förbättringar i andra avseenden. Sedan denna grund sålunda blivit lagd för aktionen, hänvisar man nu till dessa väljare, under påstående att dessa nu kräva den åtgärd, som vederbörande själva satt i gång. Jag tror man kan ha rätt att bestrida påståendet att bakom det förslag, som här föreligger från utskottet, skulle stå majoriteten av Sveriges folk. Många, många tusenden, som anammat talet om lätnader i försvarsbördorna, ha säkerligen aldrig tänkt eller någonsin trott, att detta tal om vissa lätnader i försvarsbördan skulle anta sådana dimensioner i nedrustning, som det förslag, som här av särskilda utskottet framlagts till antagande.

Det tillkommer icke mig att utveckla vårt lands militärpolitiska läge. Representanter för det nationella partiet ha tidigare fullgjort denna del av diskussionen. Men då man suttit i två år å rad i försvarsutskottet och åhört de skäl, som anförts för och emot en nedrustning, är det uppenbart, att man sökt analysera vissa av de punkter, vilka från motståndarehåll ansetts vara de särskilt viktiga. Det är särskilt två moment, som anses ha varit så bärande för att nu gå till detta nedrustningsvärv, nämligen dels randstaternas kring Östersjön tillkomst, dels ock att vårt försvar hädanefter skall ordnas och inrättas uteslutande som neutralitetsförsvar.

Jag skall be få framhålla, att den åsikt, jag lyckats bilda mig, är den, att jag icke utan vidare har kunnat tillägna mig den uppfattningen, att randstaternas kring Östersjön tillkomst skulle vara så fördelaktig för vår säkerhet mot öster. Det militärpolitiska läget österut måste bedömas med hänsyn till förmågan hos dessa randstater att uppehålla sin självständighet, en förmåga som synes mig förminskad därigenom att försvaret mot Sovjet-Ryssland upp-

delas på så många, svaga och sins emellan icke alltid fullt eniga stater. Jag har styrkts i denna min uppfattning av de uppgifter, som lämnats i försvarsutskottet rörande den militära beredskapen hos dessa länder nu och i förhållande till 1914. Man tillämpar ju också nu den taktiken att genom en omfattande bolsjevikpropaganda i omkringliggande länder splittra och söndra den inre sammanhållningen för att sedan, när tillfället synes gynnsamt, försöka med ett överfall. Överfallet i Reval mot Estlands självständighet är ett exempel på denna nya fara.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Men även kravet på en okränkad neutralitet fordrar ett försvar, som kan stödja detta krav, och de maktmedel, som härför erfordras, äro icke mindre än de, som krävas för att bevara vårt oberoende. Neutralitetsförsvaret bör icke få bli ett slagord, vars innebörd skulle ge oss rätt att vidtaga allvarliga och ödesdigra inskränkningar inom vårt försvarsväsende, ty mellan neutralitetsförsvaret och självständighetsförsvaret är gränsen så nära, att samma styrkor erfordras. Ett försvar för neutraliteten kan lätt övergå till att behöva bli ett självständighetsförsvaret.

Är man osäker på den rätta tidpunkten, bör man tillämpa den gamla regeln: i tvivelaktiga fall skall man icke handla. Och har man tillika klart för sig de betydande och viktiga uppgifter, som åligga riksförsvaret, måste man ovillkorligen vägra sin anslutning till det nedrustningsförslag, som nu här föreligger. Att granska alla detaljerna i de brister, detta förslag innehåller, tillkommer kanske icke mig såsom lekman, då fackmän redan framträtt, men det är klart att man icke har under arbetet i utskottet kunnat undgå att fästa sig vid en hel del av dessa betydande och stora brister, och jag skall tillåta mig ange några av dem, som jag anser vara de mest framträdande.

Jag börjar då med att understryka vad tidigare talare redan anfört, att en av de stora bristerna i förslaget är att värnplikten hädanefter kommer att förlora karaktären av allmän. Det har alltid ansetts, att allmän värnplikt skall innebära, att alla till krigstjänst dugliga medborgare skola, så vitt möjligt, delta i försvaret. Nu vill utskottet genom att undantaga så stor del av de värnpliktiga — närmare $\frac{1}{3}$ -del — från krigstjänst göra dessa oförmögna till rikets försvar. Detta är ur försvarssynpunkt en ytterst betänklig anordning, och det är att märka, att denna anordning vidtagits under det utvecklingen ute i världen går i rakt motsatt riktning.

Går man över till organisationen, bli emellertid bristerna ännu mera framträdande. Vår nuvarande försvarsordning med sex arméfördelningar, så anordnade, att de vid behov kunna svälla ut för att i sig kunna upptaga hela vårt folks levande försvarskraft, vill nu utskottet ersätta med endast fyra arméfördelningar, utom Norrbottens militärområde och Bodens fästningstrupper, den östra fördelningen utökad med en brigad, sistnämnda brigad resultatet av de folkfrisinnades och socialdemokraternas privata sammankomster mellan utskottssammanträdena. Jag har ingen anledning att blanda mig i denna kompromiss mellan socialdemokrater och frisinnade, men nog tycker jag, att det är ägnat att förvåna, att inom de kretsar, där kompromissen avhandlats, man icke tagit fyra regementen i stället för två, d. v. s. ett regemente till varje arméfördelning. Ty den brigad om två regementen, som nu inrättats, blir icke utrustad med specialvapen och kan sålunda icke bli lika stridsduglig, som om regementena anknutits direkt till arméfördelningarna.

Undersöker man denna mycket omtalade kompromiss närmare, finner man snart, att Kungl. Maj:ts förslag visserligen påbyggts med ytterligare två regementen, men detta har köpts mot minskning av ett antal andra regementen, så att vinsten för försvarets räkning är endast fyra kompanier jämte en tankvagnsbataljon.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Att märka är dock att enligt utskottets förslag indragas helt och hållet 17 av arméns nuvarande truppförband.

Befälskadrerna minskas därjämte över hela linjen, samtidigt som ett stort antal truppförband indrages. Det torde därför vara uppenbart, att denna nya arméorganisation icke kan inom sig upptaga hela folkets värnkraft.

Man får kanske lättare en föreställning om huru försvagad armén verkligen blir, om jag talar om, att infanteriet, som nu består av 364 kompanier, skall enligt utskottets förslag endast bestå av 122, således en minskning med icke mindre än 242 kompanier. Går man till kavalleriet, så ha vi där nu 50 skvadroner men enligt utskottet kvarstå endast 17, och således borttagas icke mindre än 33 skvadroner. Se vi på artilleriet, så ha vi nu 88 batterier, men få enligt utskottet endast behålla 45, en minskning alltså på 43 batterier.

Granskar man personalstaterna, finner man att minskningen av den aktiva personalen, som nu utgöres av 2,657 officerare, 1,972 underofficerare, 12,299 underbefäl och volontärer, 821 musikpersonal och 502 civilmilitärer, utföres på sådant sätt, att det endast kommer att kvarstå 1,677 officerare, 1,022 underofficerare, 5,651 underbefäl och volontärer, 390 musikpersonal och 381 civilmilitär personal, summa indragning blir alltså icke mindre än 9,130 personer av arméns personal.

Jag skall icke nu återupprepa alla de skäl, som kunna anföras mot dessa indragningar, utan endast understryka, att med vad som här sker riktas ett verkligt dödshugg mot vår armé och vårt nationella försvar. Vissa andra minskningar kunna — om icke olyckan kommer allt för hastigt på — repareras, men regementsindragningar kunna aldrig repareras. Dessa regementen, av vilka flera upprättats för över 300 år sedan, ha visat sig ändamålsenliga både i krig och fred för utbildning av landets värnpliktiga och upprätthållande av inre ordning, och de ha kunnat bestå, huru än tiderna och åskådningar växlat. De tekniska hjälpmedlen, flygvapnet, undervattensbåtar m. m., må utvecklas hur mycket som helst, ytterst gäller det dock, när verklig fara är å färde, att kunna samla hela landets värnkraft. Det fordras en orubblig visshet om yttre och inre lugn i framtiden för att rubba på denna organisation.

Det har inom utskottet framhållits, vilka svårigheter och kostnader, som övergången till den nya ordningen kommer att medföra, nya inskrivningsfördordningar med tillhörande föreskrifter måste upprättas, ny mönstring i vissa områden företagas o. s. v. utan att detta kunnat påverka utskottsmajoriteten. Den gamla länsindelningen, som haft obestridliga fördelar, icke minst för samhörigheten bland de värnpliktiga, försvinner alltså.

I utskottets förslag ingår även sloandet av det självständiga kavalleriet. Som skäl anføres, att flygvapnet skulle övertaga kavalleriets uppgifter. Här emot måste emellertid allvarliga betänkligheter resas, ty den inverkan vårt lands klimatiska förhållanden, långa mörka nätter och snöiga vintrar ha på en krigföring, måste i hög grad förminska flygvapnets förmåga att fylla denna nya uppgift. För mig synes det omöjligt, att flyget under dessa betingelser kan fullgöra uppgiften på det sätt man väntat sig. Vi få även komma ihåg en sak. Det går lätt att avskaffa kavalleriet, men om det i farans stund kommer att behövas, så anskaffas inte det erforderliga antalet hästar och allt annat, som behöves, i en handvändning.

Under utskottsbehandlingen av arméorganisationen hörde man ofta framhållas flottans ökade betydelse för försvaret. Man skulle minska på arméorganisationen och i stället lägga huvudvikten vid flottan och flygvapnet. Det är så mycket mer beklämmande, att nu av utskottets utlåtande finna, att även flottan blivit åsidosatt. Man finner till exempel, att en stor del av flottans fartyg skola överföras i materialreserv, ehuru de ha flera år kvar i tjänstduglighet, och detta sker uppenbarligen för att slippa bemanningen och således

kunna göra indragningar även på flottans personalstat, och samtidigt som detta sker, skjuter man en så viktig del av hela försvarsfrågan som flottans ersättningsbyggnad på framtiden. Framst borde väl i stället nu stå anskaffningen av fartygsmateriel, då detta hittills på grund av pågående utredningar försumrats.

Det är därför oriktigt detta tal om att försvarsfrågan nu löses. Den löses inte enligt detta utskottets förslag, då en så viktig del som flottans ersättningsbyggnad skjutes undan till framtida avgörande. Man tillämnar tydligen på det håll, som bildar utskottets majoritet, den taktiken att, för att få stympningen av armén genomförd, så riktar man uppmuntran ord till flottan om dess framtid, men när sedan turen kommer till flottan, så vägrar man det för dess bestånd nödvändiga anslaget.

Jag skall nu bringa i erinran ytterligare ett par detaljer i det stora komplex av frågor, som försvarsväsendets ordnande i sig innesluter. Den ena är Älvsborgs fästning, som förlägges i materialreserv, förslaget att blottställa landets största handels- och sjöfartsstad, Göteborg, på försvarsanstalter, och den andra är Gotland. Att så begränsa den militära organisation, som nu finnes på Gotland, till den grad, att den icke ens kan i sig upptaga halva den levande värnkraft, som finnes på denna vår viktiga utpost, måste jag beteckna som en ovärdig handling mot denna lojala öbefolkning, så mycket mera som detta sker mot denna befolknings egen önskan.

Utskottets vägran att upptaga och anknyta det frivilliga skytteväsendet till vår försvarsordning är anmärkningsvärd och detta så mycket mera, som man ofta fått höra, att det nu vore fråga om att göra försvaret både billigt och populärt. Statens kostnader för denna betydande tillgång i vapenutbildningen äro så ringa i förhållande till de fördelar, som på den vägen stå att vinna, och för ökande av försvarets popularitet vore här så mycket att vinna, att man har svårt att förstå, varför utskottet icke velat tillvarata denna folkliga, på sant demokratisk grund förefintliga rörelse.

De militära myndigheterna ha med skärpa framhållit, att med en sådan fälthär som den nu föreslagna med endast fyra arméfördelningar är det omöjligt att trygga vårt långsträckta landområde gent emot fientliga företag. På det håll, därifrån denna fråga nu drives, vill man så gärna åberopa den s. k. sakkunskapen, när det gäller vissa andra reformer. Varför vill man då inte taga någon hänsyn till detta, den militära sakkunskapens på noggranna statistiska beräkningar under hänsynstagande till landets utsträckning, till våra förbindelseleders talrikhet och deras trafikförmåga m. m. grundade utlåtande.

En föregående talare nämnde i sitt anförande, att folkets breda lager, som nu känna trycket av försvarsbördorna, kräva att dessa lättas. Jag har gått till försvarsrevisionens betänkande för att finna någon siffra, som kunde angiva storleken av denna börda i penningar, och jag har där funnit en av friherre Fleming avgiven reservation, däri han lämnat ett exempel på huru höga utgifterna för försvaret äro för en mindre inkomsttagare i Stockholm under år 1922. Det framgick, att för en inkomsttagare, som till stat och kommun utom pensionsavgiften hade ett sammanlagt skattebelopp av 20 kronor 50 öre, utgjorde 75 öre hans bidrag till militärbudgeten. Känslan av att med dessa små bidrag dock hava gjort sitt till för fosterlandets oberoende borde åstadkomma, att han gärna offerar detta. Jag kan icke underlåta att framhålla, huru som det vanliga talet om vårt dåliga ekonomiska läge såsom en grund för en allvarlig nedsättning till mindre än hälften av nuvarande försvarsanstalters styrka ingalunda fordom tagits till intäkt för liknande åtgärder. Envar måste väl erkänna, att Sveriges läge för något mer än tvåhundra år sedan var mera bekymmersamt, än det är nu. — De gamla indelta regementena funnos då som nu. — Men det föll inte den tidens svenskar in att tänka sig en indragning

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

av dessa regementen. Nationalkänslan var då allt för stark för att möjliggöra försvarets raserande. Men i det nuvarande Sverige, vars ekonomiska ställning allmänt anses vara vida bättre än något annat europeiskt lands, där skulle man nu draga sig undan att bära de bördor, som krävas för vårt folks självständighet.

När man talar om landets ekonomi i sammanhang med landets försvar, bör man inte glömma, att kapitalet är internationellt i långt högre grad än någonting annat, ja i långt högre grad än t. ex. arbetarrörelsen, och all erfarenhet visar, att kapitalet i första hand söker sig till de länder, vilka äga goda och fasta statsformer, som kunna lämna garanti för en lugn och tryggad utveckling, och till en god statsform hör enligt min mening även ett väl ordnat försvar. Försvaret är således enligt min mening en nationell tillgång, som bör tillvaratagas. Den socialdemokratiska regeringens förslag till nedrustning, som nu här föreligger, har emellertid välvilligt omhändertagits av de folkfrisinnade, vilka sålunda bliva de, som bringa detsamma i verkställighet. För egen del och å mina valmäns vägnar avger jag nu en bestämd protest mot den förstörelse av en värdefull, under många år uppbyggd nationell tillgång, man nu är i färd med att företaga, och i denna mening, herr talman, yrkar jag avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Trygger m. fl. vid utskottets utlåtande afgivna reservationen.

Herr Dahl: Herr talman! Såsom debatten fortskridit, skall jag fatta mig kort.

Den betydelse, som måste tillmätas de ekonomiska förutsättningarna för det ifrågavarande förslaget, hade bort föranleda Kungl. Maj:t att ägna en alldeles särskild omsorg åt uppgörandet av de ekonomiska beräkningarna. En av reservanterna, herr Clason, har ägnat uppmärksamhet åt vissa brister i detta avseende, och jag skall be att något litet få uppehålla mig vid en punkt, som han har påpekat. Den rör ersättningen till de stadssamhällen, vilka skulle beröras av regementsindragningarna.

Försvarsministern var i går i sitt anförande inne på denna fråga, och han lade sitt bemötande av herr Clasons anmärkningar på två linjer. Han drog först upp en analogi med det Tryggerska förslaget från i fjol, i det han påvisade, att även detta förslag saknade närmare utredning angående ersättningen till städerna. Hans analogi på denna punkt liksom på andra punkter, där han gjorde jämförelser med det Tryggerska förslaget, saknar enligt min tanke bärighet. Han förbisåg de väsentliga skiljaktigheterna mellan det nuvarande och det Tryggerska förslaget. Det Tryggerska förslaget i fjol räknade med en viss indragning av regementen, men det nu föreliggande räknar med en fyrdubbelt större sådan. Vidare är minskningen av kadrerna så ofantligt mycket större i detta förslag än i det Tryggerska.

Försvarsministern anmärkte vidare, att överhuvud taget någon dylik beräkning över ersättningarna till samhällen icke kunnat göras, emedan man icke varit viss om vilka samhällen, som skulle drabbas av indragningarna. Vid denna anmärkning förbisåg han, att i alla fall Kungl. Maj:t hade klart för sig, vilka samhällen skulle drabbas, och att man alltså kunde hava gjort en beräkning med hänsyn till Kungl. Maj:ts förutsättningar. Jag drager av en avvärande gest från statsrådsbanken den slutsatsen, att Kungl. Maj:ts avgörande ännu icke definitivt hade träffats, men i varje fall synas Kungl. Maj:ts avsikter hava varit tillräckligt tydligt angivna. Emellertid skulle jag vilja säga, att även om Kungl. Maj:t gjort beräkningar, skulle dessa med de utgångspunkter, som Kungl. Maj:t angivit, hava kommit att bliva missvisande. Försvarsministern antyder nämligen, att ersättning icke skulle komma sådana samhällen till godo, som icke drabbas av totala indragning-

gar av regementen. Han vill lämna ersättning endast för indragning av helt regemente, under det att det Tryggerska förslaget räknade med att även nedskärning i kadrerna skulle kunna föranleda ersättning. Jag tror, att den senare ståndpunkten är fullt riktig. Det är uppenbart, att ifrågasvarande stadssamhällen icke gjort betydande uppoffringar endast för att få nöjet att erhålla ett regemente placerat hos sig, utan de ha iklätt sig dessa uppoffringar, för att de skulle få vissa skatteobjekt och få vissa tillskott till stadens näringsliv.

Att det kan ställa sig väsentligt olika, sedan nedskärning verkställts, skall jag be att få belysa med hänvisning till ett enda fall, nämligen Vendes artilleriregemente, vilket som känt är förlagt till den stad, som jag närmast representerar. Enligt 1901 års härordning, som man har att räkna med, eftersom kontraktet mellan kronan och staden är uppgjort i anslutning till denna härordning och före 1914, skulle Vendes artilleriregemente hava 66 officerare och det får nu 41, vilket betyder en minskning av 40 procent. Regimentet skulle ha 56 underofficerare och får 26, en minskning av 53 procent. Det skulle enligt 1901 års plan ha 210 underbefäl och får 77, en minskning av 63 procent. Kan verkligen försvarsministern föreställa sig, att ett samhälle, som får sitt regemente i denna grad beskuret, utan vidare skulle låta nöja sig därmed? Naturligtvis inte, utan det kommer att framställa ersättningskrav. Att det här icke gäller småsummor, skall jag be att få antyda genom en hänvisning till den sammanställning, som av svenska stadsförbundet gjorts och som, om jag icke misstager mig, också ingivits till regeringen samt, efter vad jag tror, även varit tillgänglig för försvarsutskottet. Den sammanlagda ersättningssumman för de samhällen, som framställt anspråk i detta avseende, går till omkring 12 miljoner kronor. Det är ju klart, att av detta belopp en del bortfaller därigenom, att regementena på vissa ställen komma att ligga kvar, men å andra sidan bör man icke förbise, att till dessa ersättningskrav komma ytterligare anspråk på grund av indirekta utgifter, som samhällena ha måst ikläda sig för utvidgande av sina tekniska verk och för byggande av skolor, som alldeles direkt varit föranledda av regementenas förläggning. Jag tror således, att det hade varit i hög grad önskvärt, att det på denna punkt hade förefunnits åtminstone en approximativ kostnadsberäkning.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet uttalade i går sin anslutning till det ändringsförslag i fråga om 28 § värnpliktslagen, som av utskottet har framlagts. Statsrådet fann sig tydligen böra på något sätt motivera detta sitt godtagande, och han började med att turnera den sedvanliga komplimangen till den nya tiden, i det han yttrade, att det i det demokratiska Sverige ej finnes utrymme för äventyrligheter. Men så tillade statsrådet i omedelbart sammanhang härefter: »De ansträngningar, som gjorts i syfte att skapa panikstämning i försvarsfrågan, ha ej haft verkan.» Såvida det överhuvud taget skall finnas någon mening i detta senare uttalande i det sammanhang, vari det fälldes, kan den väl icke vara någon annan än den, att den kritik och de bekymmer över regeringens förslag, som från vida kretsar framkommit, skulle i sig innefatta någonting, som syftade till äventyr för rikets säkerhet. Skulle ej denna tolkning vara riktig, kan jag icke förstå, att statsrådets uttalande hade någon plats på detta ställe. Jag kan icke finna annat, än att ett dylikt uttalande träffas av samma dom, som den vilken för några dagar sedan uttalades över en talare, som ansågs hava gjort sig skyldig till demagogi.

Hans excellens ministern för utrikes ärendena yttrade i går, att det vore föfångt att efterforska, huru stora militära anstalter det militärpolitiska läget kräver, ty intet vore så relativt som ett försvarsprogram. Ja, det må vara hur som helst med sanningen av detta allmänna påstående, men det är väl å

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Ports.)

andra sidan ovedersägligt, att ett positivt försvarsförslag, som föreligger fullt utarbetat, likväl kan av fackkunskapen värdesättas, och så har även skett i föreliggande fall. Alla de militära sakkunniga, som hörts över förslaget, ha förklarat, att det är otillräckligt för försvaret av rikets gränser. Detta sakkunskapens omdöme avfärdar försvarsministern med endast den förklaringen, att han icke finner det nödigt att upprepa sina invändningar emot de militära myndigheternas uppfattning. Härmed har försvarsministern visserligen undandragit sig diskussion därom, men han har ingalunda förringat sakkunskapens dom. Försvarsministern yttrade i går, att det föreliggande förslaget utgjorde en anpassning till det nuvarande läget, och därtill anknöt försvarsministern uttalandet, att även om endast sannolikhetsskäl kunna åberopas för bedömning av detta läge, erfarenheten dock gäve stöd åt den meningen, att den inskränkning, som innefattas i det föreliggande förslaget, kan ske utan äventyrande av rikets säkerhet. Statsministern har i försvarspropositionen uttalat sig mera positivt. Han betygar förbehållslöst, att nedskärningen kan ske utan äventyrande av landets säkerhet.

Jag föreställer mig, att statsministern och även försvarsministern icke skola illa upptaga, om jag bredvid dem ställer två andra europeiska statsmän och återger, vad dessa i detta avseende för icke länge sedan haft att uttala. Lloyd George talade för någon tid sedan på ett politiskt möte i England, och han yttrade därvid på tal om läget, sådant det blivit i Europa efter freden: »De östra gränserna äro ägnade att inge oro från Bosporen till Östersjön. Där finnes icke ett gränsland, varom icke kämpats i århundraden. Där är en röra av raser och religioner — en outredbar härva. — Men värst av allt äro Polens gränsförhållanden. Elsass-Lothringen har vållat stora europeiska krig, men Polen har fem Elsass-Lothringen—Ostgalizien, Vita Ryssland, Vilna, Korridoren och Övre Schlesien. Nu vill det ha ett sjätte: Danzig. Vill Polen hänskjuta dessa frågor till skiljedom?» Englands utrikesminister Chamberlain uttalade ungefär samtidigt, som statsministern hade det yttrande jag nyss citerade: »Det dominerande elementet i Europa är för närvarande den känsla av otrygghet, som överallt råder.» Jag föreställer mig, att statsministern och försvarsministern dock icke kunna alldeles underkänna de förutsättningar, som de nu citerade båda statsmännen äga för bedömandet av det allmänna europeiska läget.

Tydligtvis pekade Lloyd George alldeles särskilt på den ovisshet, som Östersjöproblemet har erhållit genom de nuvarande gränserna. Herr Carl Gustaf Ekman var i går inne på detta riskmoment, såsom det syntes honom föreligga, och han gav därvid en jämförelse mellan det marina styrkeläget, sådant det nu finnes, och sådant det enligt hans mening var strax före 1914. Han karakteriserade detta sålunda, att en antydd stat 1914 skulle hava förhållit sig till Sverige såsom 4 till 1, men nu såsom 2 till 1. Jag föreställer mig, att man för att bedöma den verkliga innebörden av en sådan jämförelse får taga hänsyn till två faktorer, som herr Carl Gustaf Ekman icke alls berörde. Det är det sätt, på vilket flottbyggnaden fortgår i det ena landet och det andra, och den ordning, vari styrkeläget inom en nära framtid kommer att förskjutas. Det har med de informationer, som stått försvarskottets ordförande till buds, säkerligen icke undgått honom, att det antydda landet för närvarande med stor iver förstärker sin Östersjöflotta. Å andra sidan måste det konstateras, att under det att försvarsministern har fastslagit, att ett upprätthållande av Sveriges nuvarande marina styrka skulle kräva ersättningsanslag av cirka 13 1/2 miljoner kronor, eller för tre år cirka 40 miljoner kronor, har försvarskottet för det nuvarande och de två närmast följande budgetåren räknat med en anvisning av medel för upprätthållande av flottan på sammanlagt omkring 16 miljoner kronor för dessa tre år. Det torde alltså

vara uppenbart, att det med den förutsättning, från vilken Kungl. Maj:t och försvarsutskottet här utgått, icke är möjligt att upprätthålla Sveriges marina styrka, under det att det andra landet oavslätligen förbättrar sin. Hela den jämförelse, som herr Ekman gjorde, torde, då man närmare granskar den, befinnas vara missvisande.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Statsministern uttalar i försvarspropositionen: »Det bör ligga en bred och fast folkmening såsom underlag för den nya försvarsordningen.» Om statsministern avsett att i detta underlag finna någon tillslutning från de talrika medborgare, som representeras av riksdagens höger, lär han nu veta, att detta icke är möjligt. Till äventyrs menar statsministern, att underlaget i alla fall är tillräckligt brett. Det kan vara riktigt, men styrkan tror jag näppeligen finnes, ty den är byggd på självbedrägeriets flygsand. Men en fast mening möter från talrika medborgare, vilken uppbäres av en grundad övertygelse, att den försvarsordning, som nu skall genomdrivas, kan innebära ett äventyrande av vårt frihetsskydd, och denna folkmening skall finna sin plikt i att oavslätligt kräva bättring i vad som brister i det föreliggande förslaget.

Jag yrkar, herr talman, avslag på Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan och kommer att i första hand giva min röst åt den reservation, som är avgiven av herr Trygger m. fl.

Herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Sedan debatten i denna kammare i detta nu pågått i elva timmar efter det jag höll mitt förra anförande, kan kanske tiden vara inne till ett par repliker.

Jag skall tillåta mig att först upptaga några detaljanmärkningar till bemötande. Herr Clason anförde gentemot mitt framhållande av att även ur militär saklig synpunkt starka anmärkningar kunde göras emot hans eget förslag, det, att bristerna i hans förslag kunde ju icke täcka bristerna hos utskottsförslaget. Jag gjorde själv redan under mitt anförande första gången detta påpekande, och jag markerade mycket bestämt, att avsikten med min jämförelse på denna punkt ingalunda var att försöka mobilisera upp något stöd för utskottets och regeringens förslag, utan endast att konstatera att kritikerna, och i detta fall en av dem som använt de starkaste orden, saknade själv den sakliga utgångspunkt, som gav dem och honom rätt att föra ett sådant språk. Jag konstaterar också med tillfredsställelse att general Hammarskjöld hade på den punkten riktigt uppfattat vad som yttrats. Det visade sig också i general Hammarskjölds anförande att jag hade riktigt uppfattat den militära sakkunskapens ståndpunkt, då denna sakkunskap skulle taga ställning till de föreliggande förslagen, i det att generalen mycket noga inskränkte sig till att försvara ur saklig synpunkt sin egen motion, men icke hade ett ord till stöd att giva åt något av de förslag, som framlagts av hans partivänner i kammaren.

Beträffande en annan anmärkning av herr Clason, nämligen den, som gällde jämförelsen mellan kadrenna sådana de hava beräknats i utskottets förslag och i reservationen, vill jag endast påpeka, att anmärkningen om att ingen jämförelse gjordes med regementena av Västerbottenstyp saknar betydelse, då min jämförelse icke blott gällde kadern vid ett särskilt regemente utan även hela kadern vid armén, och att man i dessa slutsiffror fick en jämförelse, som icke på något sätt rubbats av invändningarna rörande regementena av Västerbottenstyp.

Mot min påpekan, att herr Clasons kritik mot utskottets kostnadsberäkningar träffade honom själv, genmålde herr Clason, såvitt det refererats riktigt för mig, att han var relativt oskyldig, ty han hade i detta fall endast följt de beräkningar som gjorts av Kungl. Maj:t. Emellertid är herr Clasons skuld litet större. Herr Clason tillhörde för icke så länge sedan själv Kungl. Maj:ts

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

regering, och de beräkningar, som gjorts av årets Kungl. Maj:t äro i detta stycke en anslutning till de kostnadsberäkningar, som gjordes av förra årets Kungl. Maj:t. Herr Clason har sålunda haft goda tillfällen att uppmärksamma det »missvisande» i dessa kostnadsberäkningar redan då han tillhörde 1924 års regering.

Det föll också ett ord rörande behandlingen av officerarna, och det framhölls av herr Clason, att man knappast kan hoppas på någon arbetsglädje hos människor, som behandlades på det sätt, som nu föreslås skola ske i fråga om tvångsöverföringen. Jag önskar icke taga upp en debatt rörande behandlingen av de officerare och underofficerare, som komma att föras på övergångsstat, men efter gjorda beräkningar rörande den ersättning, som kommer att utgå till dessa befattningshavare efter överförandet, anser jag mig vara berättigad att säga, att de flesta befolkningsgrupper, de flesta tjänstemannagrupper och, än mera, alla arbetargrupper skulle vara stormförtjusta, om de i händelse av ett entledigande från yrket finge entledigande under så goda förmåner, som i detta fall föreslås.

Till herr Dahl vill jag säga, att han har missförstått mitt yttrande om att det icke finnes i vårt land jordmän för äventyrligheter. Jag talade icke om, att högern försökt åstadkomma något, som kunde falla under den rubriken. Jag talade om folkets goda sans, och jag tillade, att denna goda sans har under de senaste månaderna tagit sig uttryck även däri, att folket på ett förunderligt eller beundransvärt — vilket man vill — sätt stått emot hela den hetspropaganda, som pågått i försvarsfrågan under dessa månader. Det är icke just detsamma som att beskylla den *goda* och *lugna* högern för att spekulera i äventyrligheter.

Även i en annan punkt har jag en replik till herr Dahl. I fråga om ersättningen till kommunerna invände han, att för min underlåtenhet att på denna punkt prestera en kostnadsberäkning icke kunde åberopas vad som anförts i fjolårets regeringsförslag, därför att fjolårets regeringsförslag avsåg så mycket mindre indragningar än nu föreliggande förslag, att kostnaderna sålunda för indragningarna enligt det sistnämnda förslaget äro så mycket mer betydade, att detta särskilt skulle motiverat framläggandet av beräkningar rörande kostnaderna för ersättning till kommunen. Herr Dahls anmärkning kan icke vara riktig, och det är fullt befogat att i detta fall åberopa den föregående regeringens yttrande, ty den föregående regeringen anförde just, att denna fråga var för *komplicerad* att upptagas, innan beslut om härordningen hade fattats. Om en regering, som föreslog ett mindre mått av indragningar, fann frågan för *komplicerad* att upptagas innan beslut om organisationen hade skett, så är det uppenbart, att det är förenat med mycket större svårigheter att upptaga denna fråga i samband med ett förslag, som avser större indragningar.

Efter dessa repliker skulle jag vilja yttra ett par ord med anslutning till general Hammarskjölds uttalande här i går. Jag får då först medgiva, att mitt uttalande, att intet föreliggande förslag hade någon anslutning från sakkunskapen, gjordes utan att jag tänkte på herr Hammarskjölds motion. Jag kan ju icke förneka herr Hammarskjölds sakkunskap, och herr Hammarskjölds motion representerar alltså sakkunskapen själv, den sakkunskap, till vilken vi lyssna med respekt. Dock är därför icke säkert att vi kunna acceptera den som utslagsgivande för vårt handlande. Om man studerar litet närmare herr Hammarskjölds motion, skall man finna att hans utgångspunkter äro väsentligt olika de ståndpunkter, som representeras av något av riksdagens partier. Han förkunnar redan i början av sin motion, att »Sveriges militärpolitiska läge medgiver nu icke mindre krigsberedskap eller svagare försvarskrafter än enligt 1914 års härordning». Herr Hammarskjölds utgångspunkt är sålunda skild från låt mig säga den politiska ståndpunkten därutinnan, att

herr Hammarskjöld vill bibehålla samma krigsberedskap och samma försvarskrafter, som 1914 års härordning avsåg att skapa, under det att även de inom högern, som stå längst ut på flygeln, av de nuvarande militära anordningarna icke vilja behålla mera än vad som finnes realiserat i provisoriet av 1914 års härordning. När herr Hammarskjöld närmare utformar sin mening, visar det sig också, att han kommer i motsättning till även dem som mycket starkt hävdar, att gränsen för våra utgifter för militära ändamål går vid det belopp, som representeras av det nuvarande provisoriet. Och dock har herr Hammarskjöld, om jag förstår hans motion rätt, tagit hänsyn icke blott till det militärt nödvändiga utan även till ekonomiska synpunkter. Han säger: »Den år 1914 beslutade försvarsorganisationen bör under normala ekonomiska förhållanden icke anses överstiga folkets bärkraft. Med hänsyn till det nuvarande statsfinansiella läget har jag dock ansett angeläget att vidtaga för närvarande möjliga inskränkningar och besparingar.» Det förslag, som föreligger, och den kostnad, det representerar, utgör sålunda icke det slutliga förslaget och visar heller icke den slutliga kostnaden. Och dock kommer detta förslag, såvitt jag kunnat räkna ut, till betydligt högre belopp än det, som för närvarande utgives för militära ändamål.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

General Hammarskjölds försök att komma fram till besparingar tager sig uttryck närmast, såvitt jag läst rätt, i minskning av värnpliktskontingenten och minskning av kavalleriet, medan däremot värnplikts tiden utsträcker. Generalen har tydligen velat, då han framlagt sitt förslag, realisera sin uppfattning om nödvändigheten av lika starka försvarskrafter som 1914 på det sättet, att samtidigt som han minskar värnpliktskontingenten, beräknar han fyra nya årsklasser bland de värnpliktiga och får därmed den större mobiliseringsstyrkan. Herr Hammarskjölds motion innebär dessutom en återgång till den övningstid, som beslöts 1914, en ståndpunkt, som jag — i varje fall icke ännu — hört, att man från högerhåll i allmänhet bekant sig till.

Beträffande kadreerna, är det att uppmärksamma, att herr Hammarskjöld går en väg, som utav alla partier i försvarsrevisionen, av den förra regeringen, av den nuvarande regeringen, av utskottet och av reservanterna anses vara den oriktiga. Under det man i allmänhet velat vid nyordningen av vårt försvarsväsen lämna större utrymme för underofficerarna i fråga om deras användning i olika befattningar vid truppen och skapa bättre möjlighet för dem att avancera, går herr Hammarskjöld en motsatt väg: han ökar officerskadern såväl vid infanteriet som specialtruppslagen med undantag för kavalleriet och minskar i motsvarande eller högre grad antalet underofficerare. Därest detta är ett uttryck för vad, som anses militärt nödvändigt, så kan jag endast konstatera på ännu en punkt, att vi allesammans inför den militära sakkunskapen äro stora syndare, och det även på ett område, där vi trodde oss företräda en riktig princip, en princip om att man skall kunna använda även detta folk, som icke fått sin sociala ställning markerad med studentmössan, men som visar sig under det militära arbetet besitta speciella kvalifikationer för militärt arbete, använda dem säger jag också i högre beställningar. Mot denna princip ställer sakkunskapen kravet på ökning av officersantalet.

Jag skall icke här gå ytterligare in på innehållet i motionen. Då jag av dagens morgontidningar fått det intrycket, att man försöker utnyttja herr Hammarskjölds anförande som om det representerade högers ståndpunkt, har jag emellertid ansett det vara av ett visst intresse att påpeka de betydande skillnader, som ligga mellan å ena sidan herr Hammarskjölds förslag och å andra sidan högerförslaget, antingen man nu tager provisoriet eller herr Clasons reservation. Herr Hammarskjölds förslag representerar de militära kraven, och dessa militära krav har icke regeringen och icke något av riksdagens

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

partier ansett sig kunna gå till mötes. Anledningen härtill har framför allt varit kostnaderna. Herr Hammarskjöld antydde visserligen, att åtminstone under första året det icke skulle bli någon avsevärd ökning beträffande de nödvändiga kostnaderna för provisoriet, men en ingående undersökning ger vid handen, att ökningen uppgår till ett belopp, som åtminstone i den svenska riksdagen anses som rätt avsevärt. Herr Hammarskjöld själv beräknar kostnaderna för armén till 99,670,000 kronor, motsvarande ett belopp på 91,000,000 kronor i årets budget, minskat med däri ingående utgifter för flygväsendet. För att få en fullständig jämförelse i kostnadsavseende mellan det nuvarande och herr Hammarskjölds förslag måste man till dessa 99,670,000 lägga den omtalade posten »rustning och rotering» eller 460,000 kronor, vilken finnes upptagen i 1925 års statsverksproposition, vidare de 7,000,000, herr Hammarskjöld anser nödvändiga som årlig engångskostnad, vidare omkostnaderna för försvarsdepartementet, som ju rimligen också bör tillgodoses, samt anslaget till flottan. Då, såvitt jag vet, herr Hammarskjöld delar högerns uppfattning i fråga om ersättningsbyggnaden för flottan, måste även ett stort anslag till sådan byggnad beräknas och då kommer man till en årskostnad på omkring 155,400,000, mot vilken svarar kostnaden i den nuvarande budgeten på 137,800,000 kronor. I båda fallen ha icke dyrtidstilläggen beräknats. Herr Hammarskjölds förslag skulle alltså medföra en ökning på 17,000,000 om året. Herr Hammarskjöld kan ju borträkna de 5,000,000 till ersättningsbyggnad vid flottan, som jag tillagt, men jag anser mig hava skäl att utgå från att förbättringarna av armén icke ens enligt generalstabschefens förslag skulle köpas på bekostnad av en försämring av flottan.

Jag erkänner utan tvekan, att herr Hammarskjölds förslag är det militärt bästa, som framlagts, men jag måste samtidigt konstatera, att det representerar en ensam man i Sveriges riksdag, en ensam man, som har från militära utgångspunkter lagt fram ett förslag, som redan i sin upprinnelse är för dyrt, och som vid genomförandet blir ännu mer fördyrat. Herr Hammarskjöld antydde själv i går, då han talade om de strategiska möjligheterna att beräkna försvarskraften, att de militära myndigheterna hade att beräkna försvarsbehovet efter alla tänkbara krigsfall. Det tillkommer sedan den politiska myndigheten att undersöka, om man vill sortera ut några av dessa tänkta krigsfall och därefter bygga försvarsorganisationen. Det är alldeles uppenbart av den framställning, som herr Hammarskjöld här gjort i sin motion, att för vilken politisk myndighet, som än sitter vid makten i vårt land, blir det nödvändigt att mycket starkt begränsa och justera de militära myndigheternas beräkningar, och det har gjorts — jag återkommer till detta — av alla partier. Och jag upprepar ytterligare en gång, att intet parti kan här åberopa sig på den militära sakkunskapen för sitt förslag. Då nu så är fallet, borde man också vara mindre stark i sina omdömen om andras förslag. Varken höger- eller vänsterförslagen äro anpassade efter den militära sakkunskapens krav utan efter vårt *omdöme* om vad som behöves av försvarskrafter i vårt land med hänsyn till det nuvarande läget.

Efter dessa repliker har jag icke mycket att tillägga. Jag skall icke ingå på den diskussion om den allmänna situationen, som här har förts. Det var emellertid ett ord av herr Clason av i går och ett annat av herr Dahl i dag, vilka kanske kunna ge mig anledning till ett par slutord. Om jag icke hörde fel, yrkade herr Clason i går i alla våra efterkommandes namn bifall till högerns förslag. I dag har herr Dahl såsom så många andra talat om de känslor av oro, som måste besjåla vissa lager av vårt folk, känslor av oro, som skulle ute i bygderna ha funnit starka uttryck. För egen del förstår jag mycket väl den känsla av oro, som besjålar dem, vilka anse, att ett större mått av försvarskrafter än vad regeringen och utskottet föreslagit vore nödvändigt. Jag har

endast en liten hemställan, då de vädja till oss om respekt för sina känslor, huruvida det icke skulle vara befogat att bemärka, att även vi andra ha känslor och övertygelser, och att det kan vara påkallat, att, i en sådan diskussion som denna, det också visas någon respekt för *de flestas* känslor och övertygelse. Det har också talats om vår fullmakt, och man har antytt, att om folket i val nu fick tala, skulle det kanske visa sig, att det saknas majoritet för det utskottsförslag, som föreligger. Jag har nu en helt annan uppfattning om utgången av ett val på försvarsfrågan. Men om *vår* fullmakt nu skulle ha något fel, så är det alldeles uppenbart, att den fullmakt, herr Clason försökt skaffa sig, saknar varje som helst *underskrift*, ty när han här uppträdde icke blott i högers namn, icke blott för de oroliga ute i landet, utan i alla efterkommandes namn, även för ofödda släkten, var han tydligen ute på områden, där i varje fall fullmaktens giltighet är mycket svår att kontrollera! Jag är övertygad om, att det utskottsförslag, som här föreligger, och det beslut, som jag hoppas, första kammaren skall fatta i anslutning till förslaget, kommer att framstå icke blott för nuvarande generation som ett riktigt och välmotiverat steg, utan det kommer också för kommande generationer att visa sig ha varit av den art att de icke skola med harm och ovilja se på vad den svenska riksdagen i dag eller i morgon beslutar, utan i stället finna, att det hos de vänstermän, som vågade handla, fanns icke allt det, som högern anklagade dem för, utan en tro, som icke svävade i luften, men som hade ett riktigt sammanhang med verkliga förhållandet, en tro, som gjorde det riktigt att just handla så, som skedde.

Här skulle jag kunna sluta, men jag kom just att kasta en blick till herr Widell, och jag erinrade mig då, att jag glömt en replik. Herr Widell anmärkte mot herr Johan Nilsson i Malmö, att det är fullkomligt oriktigt att påstå, att den övningstid, som föreslås av utskottet, skulle representera bättre utbildningsmöjlighet än den övningstid, som tillämpas under provisoriet. Jag vågar trots detta dela herr Johan Nilssons uppfattning. Herr Widell försökte motivera sin invändning därmed, att sommargruppen av de värnpliktiga få 25 dagars mindre övningstid och vintergruppen 55 dagars mindre övningstid enligt det föreliggande förslaget än under provisoriet. Jämförelsen är icke fullt riktig för bedömande av utbildningsresultatet i båda fallen, således både under provisoriet och enligt utskottets förslag. Enligt båda få de värnpliktiga samma första utbildning, 90 dagar. Däri sker alltså ingen ändring, men under det dessa 90 dagar nu i rätt stor utsträckning användas för handräckningstjänst, är detta icke händelsen i det föreliggande förslaget. Trots alla de åtgärder, som vidtagits under de senaste åren för att undvika att använda vapenföra i handräckning, förekommer ännu för de vapenföra ganska mycket handräckningsarbete. Då man tillika vet, hur handräckningsarbete verkar fullkomligt förödande på förbandens utbildning, finnes det allt fog att säga, att de värnpliktiga med det förslag, som nu föreligger, få en betydligt bättre första utbildning än som kan beredas dem under provisoriet. Mot detta skulle då ställas nyttan av en tredje repetitionsövning. Herr Hammarskjöld var i går inne på frågan om behovet av talrikare och till senare tid förlagda repetitionsövningar. Om man följer herr Hammarskjölds förslag, så kanske invändningen kan, med hänsyn till de militära färdigheternas bevarande, hava någon betydelse, därför att enligt herr Hammarskjöld skola repetitionsövningarna förskjutas betydligt längre fram i tiden och förekomma med äldre årsklasser än vad fallet är med repetitionsövningarna enligt det föreliggande förslaget. Men tager man jämförelsen mellan provisoriet och det föreliggande förslaget, så gälla icke längre dessa invändningar. Ty det kan icke ha någon större betydelse, att man tre gånger å rad i stället för två får upprepa vad man en gång lärt. Den förbättringen är jag övertygad om på intet sätt motsvarar den förbättring som sker, genom att man får en bättre och omsorgsfullare första

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

utbildning. Jag vågar alltså vidhålla, att på den punkten representerar utskottets förslaget ett framsteg framför provisoriet.

På andra punkter innebär utskottets förslag en reduktion icke blott av organisationen, utan därmed också av försvarskraften, och det har ingalunda varit min avsikt, att försöka på något sätt göra gällande, att vad som här föreslås, icke innebär en minskning av försvarskrafterna. Men jag har velat hävda, att det är icke detta »sönderbrytande av organisationen», som man ordar om från högerhåll, utan vi kunna med gott samvete säga att vad som blir kvar, det blir efter de militärpolitiska förhållandena, med vilka vårt land har att räkna, ett tillräckligt gott och tillräckligt starkt försvar.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Jag har ej för avsikt att efter den långa debatt, som ägt rum, yttra mig i detalj om de särskilda delarna av det av utskottet framlagda förslaget till försvarsorganisation. Den kritik, som framförts mot detsamma tidigare och under debatten, gör, enligt min mening, uppenbart, att detsamma bedömt ur rent sakliga försvarssynpunkter icke kan godtagas. Lantförsvaret, sådant det enligt förslaget avses att organiseras, är ur försvarssynpunkt otillräckligt, och organisationen lämnar icke möjlighet att kunna utbyggas så att landet, där så kräves, kan utnyttja sin fulla värnkraft till försvar för sin frihet och oberoende. Flottan, sedan många år i hög grad försummad och därigenom redan nu betänkligt decimerad och föråldrad, kommer, med vad som avses för densamma icke ens att kunna bibehållas i sitt nuvarande skick, utan går, om ej ytterligare åtgärder snart vidtagas, ett fortsatt och hastigt ytterligare förfall till mötes. Det relativt ringa nya som skapas, huvudsakligen bestående i en utbyggnad av flygvapnet, är i sig själv otillräckligt och blir det i ännu högre grad med hänsyn till försvagandet av övriga grenar av försvaret. Vid dessa förhållanden är det ohållbart att, såsom från vissa håll skett, söka göra gällande att genom nyorganisationen skulle vinnas ett bättre och effektivare försvar än det nuvarande. Emellertid är det givetvis även andra synpunkter än de rent sakliga, till vilka hänsyn måste tagas. Äro då dessa av den beskaffenhet att berättiga eller tvinga oss att göra så stark nedskärning av vår försvarskraft, som nu avses? Den frågan måste enligt min mening besvaras med bestämt nej. Påståendet att vårt militärpolitiska läge förbättrats så, att vi tryggt kunna minska våra försvarsanstalter, är intet annat än ett löst antagande — en from förhoppning. De rådande internationella förhållandena äro sådana, att ingen med någon grad av tillförlitlighet kan bedöma ens för den närmaste framtiden, huru densamma kan komma att gestalta sig. Vår politik är inriktad på att söka bibehålla vår neutralitet under konflikter, som kunna uppstå mellan andra länder, och bör förvisso så förbliva. Men liksom ingen enskild individ står till svars med att isolerad sörja endast för sig själv, utan måste göra insatser även för andra, så är det ock med nationerna. Vi kunna aldrig komma ifrån våra historiskt givna förpliktelser såsom den största nationen i Norden. — I vad herr Pers i sådant avseende yttrade i går kväll vill jag till fullo instämma. När vi gå att lösa vår försvarsfråga måste vi även, enligt min mening, lägga denna synpunkt därpå. — Ett försvagande av vårt försvar är icke ett värn för freden, utan en fara för densamma.

Det är icke sant, att vårt folk icke har råd att, med behörigt tillgodoseende av övriga viktiga samhällsintressen, bära åtminstone de utgifter, som nu utgå till försvaret. Och man kan för övrigt i denna stund icke ens tillnärmelsevis avgöra, huru stor besparing det föreliggande förslaget kan komma att medföra. Frågan om ersättning till särskilda orter, som mista sina truppförband,

står ännu öppen — övergångskostnaderna kunna endast approximativt beräknas. Oberäkneligt är vad det i nationalekonomiskt hänseende betyder, att ett stort antal officerare och underofficerare, som komma att mista påräknade möjligheter till befordran och ökade inkomster inom sitt yrke, under en tid sådan som den innevarande, då ytterlig svårighet för många råder att vinna utkomst inom det civila arbetsområdet, kastas in i konkurrensen om anställningar inom detta område. Verkningarna härav bliva för visso mycket kännbara och komma att göra sig gällande under lång tid framåt. I fråga om kostnaderna bör ock erinras därom, att många bland dem, som biträda det föreliggande nedrustningsförslaget, med mig dela den uppfattningen, att den föreslagna försvarsorganisationen ej är färdigbyggd, utan kräver ytterligare kostnader för erforderlig utbyggnad och förbättring. Vad särskilt flottan beträffar, medgives det väl ganska allmänt, att en nydaning är ovillkorligen nödvändig. Behovet därav blir så mycket mera trängande, därest lantförsvaret försvagas i så hög grad, som nu ifrågasättes. Flottans ställning som vår främsta försvarslinje betonas därigenom alltmera — det blir i ännu högre grad än hittills oundgängligen nödigt, att flottan göres så stark, att den förmår avvärja angrepp på våra kuster eller, om så ej kan ske, uppehålla en angräpnings fiende för att bereda tid för den förstärkning av övriga stridskrafter, som är möjlig. En stark svensk flotta är ock en utomordentligt viktig faktor i fråga om maktbalansen på Östersjön. För min del tvekar jag icke att uttala den uppfattningen, att en stark svensk flotta är en av de viktigaste förutsättningar för att vårt försvar skall kunna fylla de uppgifter, som kan komma att krävas av detsamma. En nydaning av flottan blir emellertid dyrare och svårare, i samma mån som det nuvarande fartygsmaterielet icke vidmakthålles och efter hand förnyas. Med hänsyn här till har jag biträtt den i fråga om flottans ersättningsbyggnad av herr Trygger m. fl. väckta motionen.

Hans excellens statsministern har i försvarspropositionen yttrat, att nedskärningen av den nuvarande militärorganisationen skulle ske med sådan akt-samhet, att hos det långt överbärande flertalet av vårt folk känslan av trygghet bör kunna bevaras orubbad, och statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har i går framhållit att, enligt hans åsikt, en stark folkmening står bakom regeringens och utskottets förslag. Den känsla av oro, som, alltmer växande, gör sig hörd från skilda delar av landet, tyder emellertid på att dessa utsagor lyckligtvis icke synas svara mot verkligheten, och jag vågar därpå bygga den förhoppningen, att det arbete, som, därest nyorganisationen antages, omedelbart och kraftigt måste inriktas på en förstärkning av försvarsväsendet, skall komma att stödjas av en till känsla av vad rikets säkerhet kräver vakanande folkmening. Den försvarsvilja, som kommit till uttryck även från dem, som i den nu föreliggande frågan gå på en annan linje än jag, synes mig giva stöd åt denna förhoppning.

För min del har jag härigenom velat få till protokollet antecknat, att jag icke kan biträda ett förslag, vars antagande enligt min mening medför de allvarligaste vådor för vårt lands fortvaro fritt och oberoende såsom vi ärvt det från våra fäder. Ansvaret därför vill jag icke dela.

Jag yrkar, herr talman, bifall till de av herr Trygger under gårdagens debatt framställda yrkanden.

Herr andre vice talmannen, som, efter det herr talmannen under överläggningen uppstått och avlägsnat sig, övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav nu, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m., samt hemställde, att, då flera talare funnes anmälda, den fortsatta

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

överläggningen måtte få uppskjutas till det sålunda förestående aftonsammanträdet.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5,10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Söndagen den 24 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående första särskilda utskottets utlåtande nr 1, avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande, punkten 1, såvitt angick den under rubriken Lantförsvaret upptagna underavdelningen C. Härens organisation i fred på högre och lägre truppförband. Fästningar.

Herr **Rosén**: Herr talman! I fjolårets försvarsproposition anfördes åtskilliga skäl, som talade för en försvarsreform. Så yttrade statsministern herr Trygger i sitt anförande till statsrådsprotokollet bland annat, att försvarsreformen icke behövde uppskjutas i avbidan på att förhållandena i världen stabiliserades och läte sig bättre bedömas. Detta uttalande strider ju i någon mån emot vad herr Trygger i går yttrade. Emot uppskov talade i fjol ett annat skäl, som enligt herr Tryggers mening borde anses avgörande, nämligen den av herr Tryggers regering i regeringsförklaringen uttalade meningen, att det vore regeringens avsikt att lösa försvarsfrågan inom de gränser, som bestämdes av landets ekonomiska och finansiella förmåga. Detta skäl kvarstår fortfarande; det råder blott delade meningar om hur långt denna förmåga sträcker sig. Herr Trygger uppställde därefter till besvarande frågan: Ger det nuvarande provisoriet eller ger det icke den största möjliga försvarseffekt för de kostnader, som detsamma medför? Härpå svarade herr Trygger, att vid den undersökning härutinnan, som utförts, »hava regeringens medlemmar kommit till den enhälliga uppfattningen, att så icke är förhållandet» — försvarseffekten motsvarade icke kostnaderna.

Försvarsministern Malmroth fortsatte och utvecklade sin syn på provisoriet. Han anförde: »Vad som härvid» — d. v. s. i fråga om provisoriet — »närmast faller i ögonen är *det allmänna osäkerhetstillstånd*, som ett provisorium i och för sig enligt sakens natur måste skapa.» Han framhöll, »att personalrekryteringen försvarats, att arbetena med mobiliseringsplaner, reglementen och dylikt icke kunnat utföras med erforderlig säkerhet samt att övningarna ej kunnat bedrivas med nödig planmässighet, allt förhållanden, som därest de finge fortvara, så småningom skulle leda till organisationens sönderfallande». Många och svåra voro även de olägenheter, som, särskilt vad beträffar hären,

framkallats av det sätt, varpå *utbildningen av de värnpliktiga* under provisoriet varit organiserad. Utbildningen hade icke kunnat planläggas på det för ändamålet lämpligaste sättet. Ytterligare hade oproportionerligt stor del av utbildningstiden måst tagas i anspråk för handräckning och andra förrättningar vid sidan av övningsprogrammet. Nu angivna förhållanden, anförde försvarsministern, hade, vart i sin mån, bidragit till att utbildningsresultatet blivit allt annat än tillfredsställande.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Det var, herr Widell, den »svartmålning av provisoriet», som lämnades av högerregeringen i fjol. En sådan svartmålning har, såvitt jag hört, icke i år anförts från vänsterhåll. Men det är detta utmärkta provisorium, som högern nu vill ha kvar. Det är för övrigt icke endast fjolårets regering, som har denna syn på det nuvarande provisoriet. Herr Johan Nilsson i Malmö har förut anförts, att man inom officerskretsar framhållit provisoriets olämplighet. Detta har bestritts av herr Widell. Jag är i tillfälle bekräfta, att flera officerare, truppförbandschefer och andra, hava förklarat, att provisoriet enligt deras mening fortast möjligt borde avskaffas och ersättas med en organisation, så att man visste, vad man hade att rätta sig efter. Sådana uttalanden hava gjorts till mig och andra statsrevisorer under de besök, som vi hava avlagt vid åtskilliga truppförband under de senaste åren. Man har från dessa håll särskilt påpekat svårigheten beträffande rekrytering av befäl och underbefäl. Det är nog så, som en truppförbandschef yttrade, att de dugligaste befälsämnen, som man har vid regementena, icke vilja stanna kvar, därför att de icke veta, hur förhållandena komma att gestalta sig.

Utskottets förslag är enligt min uppfattning i åtskilliga avseenden väsentligt bättre än provisoriet, och dessutom har det den förtjänsten, att det är 30 miljoner kronor billigare.

I anledning av vad herr Lyberg yttrade före middagen ber jag att få säga, att det, om man, såsom herr Lyberg, står på utskottsförslagets allmänna grund, knappast kan vara tillrådligt att genom sidoperationer ånyo äventyra en lösning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under den föredragna punkten.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr greve och talman! Vid denna viktiga frågas avgörande känner jag mig manad att med några få ord redogöra för den ståndpunkt, till vilken jag kommit i detta spörsmål, och ej ens medvetandet om att jag sätter herr talmannens tålmod på prov och att kammaren väl snart nog är uttröttad av denna debatt kan avhålla mig därifrån. Jag gör det också trots att jag väl vet, att jag, naturligt nog förresten, icke kan komma med några nya synpunkter till frågans bedömande.

Vad då först angår vårt försvarspolitiska läge, har ju ingen av oss några säkra premisser att utgå ifrån för att med bestämdhet kunna bedöma, huru framtiden kommer att gestalta sig. Ingen av oss kan se in i framtiden. Vi, som hava trott på en bättre utveckling av förhållandena ute i världen, hava icke fått rätt, men ej heller de, som under ett sekel varit ängsliga för krigsfara för vårt land, hava blivit sannspådda. Vi måste alla hålla oss till subjektiva uppfattningar och omdömen. Ingen av oss har någon rätt att i detta avseende förebrå den andre någonting.

Vad därefter beträffar frågans bedömande i övrigt, synes det mig, att vi hava att med tillgodogörande av de erfarenheter, som vi haft, söka komma fram till en resonabel lösning av försvarsfrågan. Därvid synes det särskilt vara att lägga märke till den revolutionerande inverkan på krigföringen, som uppstått därigenom, att flygvapnet tillkommit, och därigenom, att flottans torped- och minvapen ju hava kommit att spela en särskilt stor roll. Se vi till vårt lands

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

läge, synes det mig vidare vara klart, att flottan måste tillmätas en förhållandevis mycket större betydelse för vårt lands försvar än tidigare. Jag håller före, att vi kunna göra betydliga besparingar i våra försvarsutgifter, men dessa besparingar böra, såvitt jag kan förstå, gå ut över lantförsvaret och icke över flygvapnet eller flottan. Vi böra alltså enligt min tanke i framtiden framför allt se till att vi ha ett för våra förhållanden starkt flygvapen och en stark flotta.

En brist i den kungl. propositionen synes mig vara, att icke någon flottplan har kunnat framläggas, liksom ej heller skedde i fjol. Jag annoterar emellertid med tillfredsställelse, att utskottet anser det vara nödvändigt, att en förnyad undersökning rörande nödvändiga ersättningsbyggnader för flottan vidtages och resultatet förelägges 1927 års riksdag. För mig är det dock en besvikelse, att utskottet icke ansett det nödvändigt eller kanske möjligt att framlägga en flottplan redan för nästkommande års riksdag. Jag anser för min del, att frågan om båttyperna bör underkastas en förnyad utredning, och detta gäller i första rummet den nya typ för jagare, som förra årets riksdag beslöt. Jag kan icke frigöra mig från den uppfattningen, att denna jagaretyp är för oss allt för dyrbar. Jag menar, att det är för våra resurser allt för riskabelt att operera med sådana enheter. Det invändes kanske, att denna typ är den, som de sakkunniga myndigheterna kommit till. Därpå vill jag svara, att jag skulle vilja göra en enträgen anhållan hos de marinmilitära myndigheterna, som ju disponera sakkunskapen på detta område, att göra en förnyad grundlig undersökning för att om möjligt komma fram till en billigare typ, som dock är lämplig till vårt försvar. Man brukar ju säga, att man kan allt vad man vill, och det är ju möjligt, att den satsen kan tillämpas även här. I varje fall synas mig de hittills förebragta skälen icke hava varit övertygande. Det förefaller mig icke vara rätta sättet, att vi ordna vårt sjöförsvar så, att vi försöka efterlikna de större fartygstyper, som de stora sjömakterna hålla sig med. Vi kunna dock ej tävla med dem därutinnan. Vi måste söka komma därhän, att kvaliteten hos våra sjöstridskrafter ersätter kvantiteten. Det säges nu vidare, att man behöver fyra jagare av samma storlek för att få en division, och därför bör riksdagen besluta att bygga ytterligare två jagare av samma typ som förra årets riksdag beslöt, och det må medges, att detta låter säga sig. Men jag tänker mig dock, att om det i ett krig skulle gälla att bevaka och försvara vår långsträckt kust, kan det bliva nödvändigt och lämpligt att fördela våra båttyper så, att man är tvungen att operera med mindre avdelningar. Det synes mig därför icke vara absolut nödvändigt att hava fyra jagare av denna stora typ.

Från mina utgångspunkter skulle det ligga nära till hands, att jag skulle kunna rösta för den av herr Trygger m. fl. beträffande flottans nybyggnadsanslag avgivna reservationen, men saknaden av den utredning, som jag anser vara nödvändig beträffande typerna, gör att jag nu ej gör det. Däremot håller jag det för angeläget, att riksdagen redan nu beslutar att bevilja anslag till den undervattensbåt, som herr Hellberg påyrkat i sin reservation.

Vad angår utskottets förslag till ordnande av arméns organisation, synes det mig i stort sett vara tillfredsställande. Då jag uttrycker denna mening, gör jag det dock under förutsättning, att vi framdeles lägga oss vinn om att skapa ett starkt flygvapen och en stark flotta. Som jag redan nämnt, anser jag, att vi böra göra besparingar på armén för att skaffa oss ökade möjligheter att hålla ett starkt flygvapen och ett starkt torped- och minvapen. Dock skulle jag beträffande utskottets förslag till arméorganisation finna det önskvärt, att vissa förbättringar kunde äga rum. Sålunda synes det mig vara väl motiverat, att artilleriets kadrer förstärkas, och jag vill tillägga, att jag i denna punkt också saknar skytteanslaget.

Herr Trygger framhöll i sitt storslagna anförande i går vårt lands lysande finansiella läge, och det var ju tillfredsställande att höra. Men när jag hörde honom framhålla, att vi hade råd att offra stora summor på sociala välfärdsinrättningar, gjorde det på mig ett beklämmande intryck. Detta var särskilt fallet, när han talade om anslagen exempelvis till sjukvård och till skolorna. Ett par talare hava redan uppehållit sig härvid, men jag kan icke underlåta att också göra ett par anmärkningar. Enligt min mening tjäna de belopp, som vi utgiva för nämnda ändamål, även försvarets intressen. För vårt försvar synes det mig vara av vikt, att det svenska samhället är en helgjuten kropp och att alla samhällsmedlemmar verkligen känna, att vårt samhälle är värt att älska och försvara. Svårt var det också för mig att höra herr Trygger tala om vad vi offra för skolan. Även dessa utgifter synas mig vara av stort värde för vårt försvar, ty så egendomligt det kanske kan låta, behövs det också upplysning för att väcka fosterlandskänslan. Det behövs upplysning för att se det vackra och sköna i vårt land, och det behövs upplysning för att kunna uppskatta och förstå betydelsen av de stora uppoffringar, som vårt svenska samhälle gör för medborgarnas bästa. Jag skulle vilja taga ett exempel. I min ungdom hände det mig, att jag genomgick ett par kurser vid en folkhögskola i en avlägsen landsända, och jag får säga, att denna skolas betydelse för väckande av fosterlandskänslan och samhällskänslan icke kan överskattas. Jag har från den tiden mina allra ljusaste minnen, kanske mest därför, att vi lärjungar fingo ögonen öppnade för vårt fosterland. Jag hoppas av hjärtat, att beväringstiden också skall bliva ägnad att verka på samma sätt, och jag tror, att befälet därvidlag har en uppgift av stor betydelse. Det må nämligen ihågkommas, att det är *viljan* att försvara sig, som är det viktiga och det primära. Jag tror, att det är klokt, att man i försvarsdebatten tager avstånd från de lamentationer, som herr Trygger gav uttryck åt på denna punkt. Och förresten, om vårt land har en så god finansiell ställning, är det också för vår försvarsberedskap av allra största vikt. Det är ju nämligen så, att det för en krigföring framför allt behövs pengar. Herr Trygger har vid upprepade tillfällen även vid denna riksdag klagat över de höga skatterna. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att när riksdagen fattat sitt beslut om försvarsfrågans ordnande, det skall bli möjligt för bevillningsutskottet att framlägga förslag till sänkning av skatterna.

Jag måste vidare för min del fästa den största betydelse vid att det förslag till försvarsfrågans lösning, som nu föreligger, omfattas av den svenska demokratin. Det är första gången det sker, och jag kan ej hjälpa, att jag finner, att däri ligger en stor vinst. Ingen lösning av försvarsfrågan kan ju gärna bli annat än, låt mig säga, ett provisorium. Försvarsfrågan synes vilja återkomma ungefärligen vart tionde år. Man bör därför alltid hava möjligheter att göra förbättringar, där så behövs, och framför allt att tillgodogöra sig de nya hjälpmedel, som nu för tiden titt och ofta uppstå.

Såsom jag nämnde, synes det mig nu gälla att komma fram till ett resonabelt resultat för frågans lösning. Personligen känner jag trycket av situationens allvar i allra högsta grad. Jag har bemödat mig om att finna en ståndpunkt, som för mig syntes möjlig att försvara. Detta har varit mig så mycket mera maktpåliggande, som jag för mig själv haft att vederlägga påståenden av män på motsidan, vilkas omdöme och klokhet jag på det högsta respekterar.

Jag har alltså kommit till det resultatet, att jag anser det vara riktigt att försvarsfrågan löses nu, och jag anser det också vara lyckligast att så sker. Det är ett gynnsamt tillfälle, som vi nu ha, och man vet icke, om det återkommer.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Med dessa ord, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i den föreliggande punkten. Men innan jag slutar, ber jag att få säga ytterligare några ord.

När herr von Sneidern i går höll sitt anförande, talade han för att ett regemente skulle förläggas till Vänersborg. Jag vill endast säga, att jag skall be att få upptaga hans anförande till bemötande, när den punkten kommer att föredragas. Sedermera har i dag min vän på göteborgsbänken, herr Widell, yttrat sig i frågan. Tyvärr hade jag icke tillfälle att höra honom, men efter vad det har sagts mig skulle han hava yttrat till herr von Sneidern, att det beror på den liberala gruppen i första kammaren, om vi få ett regemente förlagt till Vänersborg eller till Uddevalla. Ja, nog har jag en mycket hög uppfattning om herr Widells inflytande i försvarsutskottet, men jag skulle dock be tvivla, att han kan försäkra, att en eventuell sammanjämkning skulle leda till att både Uddevalla och Vänersborg finge ett regemente.

Vad röstningen beträffar vill jag icke säga något annat än att jag är övertygad om att alla ledamöter av det liberala partiet liksom riksdagens ledamöter i övrigt komma att i denna fråga rösta efter bästa förstånd och samvete.

Herr Bodin: Herr greve och talman! Den stora frågan om vårt fosterlands säkerhet och försvar, som nu skall avgöras, står för oss alla i främsta rummet denna riksdag. Jag vill emellertid inskränka mig till att endast säga några ord om Gotland och dess försvar.

Under intrycket av dessa dagars försvarsdiskussioner och med tanke på den socialdemokratiska regeringens försvarsproposition till innevarande års riksdag, som innebar betydande nedskärningar i Gotlands försvarsanstalter och vari utskottet ej heller gjort någon ändring, kan man ej underlåta att göra en jämförelse mellan å ena sidan gångna tiders offervillighet och klara blick för Gotlands betydelse i militärt avseende och å den andra nutidens trångsynta avvärningstaktik och det nödvändiga försvaret drabbande besparingsåtgärder.

Vi veta, att Sveriges regeringar under tidigare kritiska situationer, då vårt lands neutralitet utsatts för svåra påfrestningar, icke skytt några medel, då det gällt att ställa försvarskraft till förfogande för att skydda Gotland och bevara dess samband med Svea rike. Har då öns militära och politiska betydelse nu förändrats och riskerna minskats eller försvarsviljan hos gotlänningarna minskats? Ingendera delen är fallet, utan helt andra synpunkter ha varit bestämmande.

Vi ha varit med om krigsrustningarna på Gotland, då flammorna av den stora världsbranden hotade att nå våra stränder. Detta var åter ett tillfälle, då även den stora allmänheten insåg Gotlands betydelse för vårt land och då öns försvarsberedskap omhuldades av statsmakterna. Det var Gotlands värnpliktiga medborgare, som i första rummet kallades under fanorna, och under de långa krigsåren togs icke i något område av Sveriges rike den värnpliktiga befolkningen i anspråk för neutralitetsvakten i så stor utsträckning som på Gotland.

Men huru äro förhållandena nu? Östersjön har blivit ett även i krigstid öppet hav, tillgängligt för alla flottor. Den politiska situationen synes giva vid handen, att i händelse av ett europeiskt krig detta hav kan bliva krigsskådeplats med därav följande ökad påfrestning för Sveriges neutralitet. I ett dylikt läge är det ett livsintresse ej blott för Gotland utan för hela Sverige som nation, att varje fientligt företag mot Gotland effektivt kan mötas med vapenmakt. Landstigningsföretag komma kanske att göras av fientliga krigsledningar, om Gotland har ett dåligt mindervärdigt försvar. Det är därför nu mer än någonsin ett oavvisligt behov för Gotland och dess fosterländskt tänkande befolkning, att öns försvarsanstalter bibehållas oförändrade, så att

dess rörliga försvar med den moderna krigsteknikens hjälpmedel och i samverkan med vår flotta och vårt flygvapen kan hindra en fiendes tillträde till ön.

Då vårt försvar raserats, börjar nog en annan lek, ty Rådssryssland är säkerligen den enda, som har nytta och glädje av vår självstympning. För alla andra måste den te sig som en olycka och en skam.

För att antyda, hur dåligt Gotlands försvar blir enligt utskottsförslaget, skall jag anföra ett exempel. Då truppförbandens nuvarande befälsstyrka är beräknad för den tillgängliga styrkan krigsdugliga värnpliktiga — lågt räknat 4,000 man — blir möjligheten att vid krigstillfälle mobilisera denna styrka *minskad i proportion* till befälsstyrkans minskning. Därigenom blir mer än hälften av de krigsdugliga värnpliktiga — således mer än 2,000 man — ställd utanför möjligheten att delta i öns försvar. Samma öde träffar alla de frivilliga skyttarna över och under värnpliktsåldern. Nu har visserligen utskottet föreslagit skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående jordavlönat underbefäl på Gotland enligt bondeförbundsförslaget, men innan vi sett, om detta leder till resultat och om det i så fall tillämpas i tillräckligt stor omfattning, kan ju denna omständighet icke inverka på omdömet.

Jag vågar det påståendet, att om riksdagen går med på att som utskottet föreslagit äventyra det ur strategisk synpunkt så viktiga Gotlands försvar, så kommer framtiden att med hårdhet gå till doms med dess handlingar.

Jag yrkar, herr talman, bifall till herrar Reuterskiölds och Johanssons i Kälkebo reservation.

Herr Åkerberg: Herr talman! Det har yttrats åtskilligt här om de militärpolitiska förutsättningarna för det beslut, som nu skall fattas, och jag vill därför endast uppehålla mig vid en viss sida av denna bakgrund.

Det har konstaterats i den reservation, som är avgiven av herr Trygger m. fl., att fyra arméfördelningar äro otillräckliga för att skydda vårt område och hålla en inkräktare borta från detsamma. Med anledning härav kan man ju fråga, om sex arméfördelningar äro tillräckliga för att nå detta resultat, om herr Hammarskjölds förslag med försvarskostnader upp till 200 miljoner kronor erbjuder oss en tillräcklig garanti och om ens 1914 års härordning är av den natur, att vi kunna vara tillräckligt trygga i skydd av densamma? Svaret blir naturligtvis beroende av vilken fiende man beräknar att få slåss med i en framtid. Det kunna, förmodar jag, även högerreservanterna erkänna, att utskottets förslag är tillräckligt mot de småstater vi kunna hava utsikt att komma i krig med. När det däremot gäller krig mot en stormakt, tror jag icke, att ens »uttagandet av den fulla folkkraften», för att använda ett i högerreservationen ofta använt uttryck, är tillräcklig för att erbjuda oss en absolut trygghet. I vilket land som helst är det väl så, att man icke kan komma längre än till att man skaffar sig ett försvar, som hotar att i ett krig försäkra motståndaren sådana förluster, att dessa icke kunna uppvägas av de fördelar, som ett eventuellt vinnande av kriget kan medföra. Omdömet i detta fall påverkas alltså i stor utsträckning av gissningar om de fiender man kan hava utsikt att möta i ett framtida krig. Även vid bedömandet av Sveriges försvarsfråga måste man taga hänsyn till vårt speciella fall. Det talades i de stora anföranden, som hölls från högerhåll i början av debatten, och det har ju även i motionerna från det hållet samt i reservationen talats om den allmänna oron i världen. Att denna oro är för handen, kan ju icke bestridas. I sin huvudsak sammanhänger den med det labila läge, vari Tysklands gränsfrågor alljämt befinna sig. Men å andra sidan får man väl lov att säga, att någon större fara för att vi skulle påverkas av eventuella konflikter i anledning av dessa frågor icke föreligger. När vi kunde hålla oss utanför det stora världs-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

kriget, torde det väl finnas utsikt för att vi också skola kunna hålla oss utanför en konflikt med anledning av dessa gränsfrågor.

Vad vårt land beträffar, äro ju våra eventuella fiender lätt räknade. Vi äro omgivna av småstater på alla håll, om vilkas vänskapliga känslor man icke behöver hysa någon som helst tvekan. Det fina i politiken är, heter det ju, att man säger ut, vad som är, och det som är i den svenska försvarspolitikerna är, att vi överhuvud taget ej hava att räkna med mer än en enda stat som vår fiende. Jag vill icke sära herr Winbergs känslor genom att säga namnet på den staten, men jag tänker, att vi allesammans känna det. Nu har ju herr Winberg i det anförande han höll i går gått i god för att några fientliga avsikter från den statens sida gentemot oss icke föreligga. Man skulle göra sig skyldig till allt för stor naivitet, om man utginge ifrån att denna försäkran, denna borgen, är ett uttryck för Guds uppenbarade ord. Den imperialism, som döljer sig under den s. k. världsrevolutionens ideologiska förklädnad, är utan tvivel obestriddlig. Den är så mycket farligare, som den av allt att döma börjat sprida sig ned till folkets breda lager i den nation det här är fråga. Men däri kan man ju ge herr Winberg rätt, att några omedelbara erövringsavsikter gentemot vårt land från den statens sida icke äro för handen. Jag tror nog, att en erövring av vårt land för den staten skulle innebära större faror än fördelar. Vi skulle bliva ett frätande sår för en stat, som står på ett kulturellt så mycket lägre stadium än vårt land.

Den krigsplan, som man på det hållet fullföljer, går efter helt andra vägar, och det finns många exempel på dessa. Med vänligt sinnade partier inom de olika staterna som redskap försöker man bryta ned den nationella försvarsviljan och därigenom bana väg för en militär invasion. Om man ser saken på det viset, måste man säga sig, att den verkliga fronten inte ligger vid Torne älv eller vid Systerbäck, utan den ligger någonstades på Luntmakargatan, skulle jag tro. Men emot den fienden ställer man ju icke, åtminstone inte som läget är för dagen, upp några kanoner. När man hör herr Winberg tala här i kammaren, tror jag inte ens, att herr Trygger skulle ha hjärta att skjuta med kanoner på honom.

Däremot bekämpas den fienden, i den mån den är befintlig, med fördel med de sociala reformer, som herr Trygger i sitt stora anförande här i går nära nog framställde som det direkta hindret för en lösning av vår försvarsfråga i enlighet med hans linjer. När herr Trygger i detta anförande lade upp hela det stora högerprogrammet och betecknade de sociala reformerna nära nog som lyx och 8-timmarsdagen som en oanständighet, visade detta endast, huru främmande både han och hans parti äro för den anda, vari vår försvarsfråga måste lösas, om någon verklig värnkraft skall kunna skapas. Jag nämnde nyss, att man i högerreservationen ofta använt uttrycket »uttaga hela folkkraften». Att uttaga den moraliska folkkraften tycks i alla fall icke ingå i högerprogrammet. Egentligen skulle det vara vi, som hade anledning att använda brösttonerna. Det skulle vara vi, som hade anledning att säga, att herr Trygger och hans parti vilja lägga landet värnlöst.

Nu är det väl i alla fall så, att någon egentlig fara icke föreligger, tack vare det fruktbringande arbete på de sociala reformernas område, som under de senaste årtiondena bedrivits här i landet och som väl kommer att bedrivas även i fortsättningen. Tack vare det starka inflytande, som vänstern har tillvunnit sig, kommer av allt att döma herr Winbergs parti åtminstone inom överskådlig framtid ej att kunna tillkämpa sig en sådan plats inom nationen, att det kan utgöra plattform för en aktion av det slag, som jag nyss nämnde. Överhuvud taget torde konjunkturerna för den politiken vara tämligen dåliga för närvarande i norra Europa. Tack vare misslyckandet i Tyskland och tillbakagången

av det kommunistiska partiet i detta land torde för närvarande alla försök till aktioner i norra delen av vår världsdel för närvarande vara skrinlagda. I stället har man vänt sig till Balkan, men vi känna till, att resultatet även där blivit ganska magert. När det av ett årtiondes krig härjade, av fattigdom och elände hemsökta, avväpnade och till sociala reformprestationer alldeles oförmögna Bulgarien kunnat hålla stånd emot påfrestningen, hur utsiktslöst skulle det då icke vara att försöka något liknande i vårt kulturellt så högt stående land? Överhuvud taget torde man kunna säga, att Sverige, om man möjligtvis undantager Danmark, är det land, som är minst mottagligt för locktoner ifrån det hållet och som väl också allra sist kommer att hemsökas av försök i den vägen.

På tal om herr Winberg, så nämnde han i går i sitt anförande, att socialdemokraterna i det förslag till värnpliktslag, som här föreligger, för första gången skulle hava varit med om att militären finge användas vid inre oroligheter. Den historieskrivningen tror jag inte man kan beteckna som riktig. Verkligheten är i stället, att under medverkan av socialdemokraterna och för övrigt av samtliga partier i försvarsutskottet den gamla bestämmelsen om att beväringsens första uppbåd fick inkallas för att stilla uppror utbytt mot en annan bestämmelse, där det endast talas om rikets säkerhet. Detta icke därför att socialdemokraterna för sin del skulle ha den uppfattningen, att icke krigsmakten finge användas, då det verkligen gäller ett uppror, som äventyrar rikets säkerhet. Ingen torde väl överhuvud taget någonsin hava bestritt, att så får ske. Om t. ex. herr Winberg eller herr Trygger eller herr Lindman skulle ställa till med en revolt här i landet, tror jag, att den regering, som icke gentemot detta använde alla maktmedel, som stode till förfogande, skulle betecknas som en mycket dålig och försumlig regering. För övrigt framgick det av fortsättningen av herr Winbergs anförande, att han själv strängt taget hade samma uppfattning. Han yttrade nämligen: »När vi kommunister känna, att vi ha något att försvara, skola vi icke tillåta några inkräktare från in- eller utlandet att göra oss något förnär.» Den principiella utgångspunkten är ju densamma där som för utskottets socialdemokrater i det förslag, som det här är fråga om. Anledningen till den ändring, som företagits, är, att enligt socialdemokratisk uppfattning den gamla formuleringen var väl utmanande och kunde tagas till intäkt för ett ingripande av militär i rent sociala strider. Med den formulering, som utskottets motivering för närvarande har fått, kan detta anses vara uteslutet.

Det kan ju finnas den möjligheten, att den regim, som för närvarande råder i det främmande land, som vi räkna som den enda möjliga fienden i ett krig, kan ersättas av en annan. Erfarenheten har i några fall visat, att när det har varit en styrelse av den karaktär, som för närvarande finnes där, och denna utbytt mot en annan, har utvecklingen pendlat över till det rakt motsatta hållet. Jag tror dock, att det finnes förutsättningar för att regimen i det landet, om den utbytes mot en annan, icke kommer att efterträdas av en sådan, som fanns där, när världskriget utbröt, utan att det kommer att bliva en regim av mera demokratisk karaktär, som icke kommer att söka sina framgångar på det militära området utan i landets uppbyggande på fredlig grundval.

Jag kan alltså icke finna annat än att det militärpolitiska läget för närvarande berättigar den trygghetskänsla, som utan tvivel ligger bakom såväl regeringens förslag, som det nu föreliggande utskottsförslaget. De paralleller, som här hava uppdragits från olika håll med förhållandena i andra länder, kan jag för min del icke finna hållbara. Herr Trygger anförde ett uttalande av Painlevé i Frankrike, och herr Hellberg meddelade som en erfarenhet från sin resa i Finland, att det där inom alla partier med undantag av det kommu-

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

nistiska rådde så gott som enighet beträffande frågan om ordnande av det militära försvaret. Jag tror som sagt, att dessa jämförelser icke hålla. Å ena sidan har man där en nation, som vunnit ett stort krig och som måste taga på sig en allt för tung rustning för att bibehålla sina vinster och för att hindra revanschen. Å andra sidan har man ett land, som nyss frigjort sig ur en stormakts famntag och genomgått en fruktansvärd inre kris. Dessa länders försvarsfråga måste naturligtvis ligga på ett helt annat sätt än vår.

Herr Hellberg sökte i sin motivering betäckning bakom Hjalmar Brantings breda rygg. Han anförde ett uttalande av denne vid en kongress i Köpenhamn, där Branting, enligt vad jag antecknat, skulle hava sagt, att andra folk icke skulle förstå avrustningen utan tyda den som brist på vilja att leva. Vi socialdemokrater hava ingen anledning att bestrida riktigheten av det omdömet, men jag har personligen tvivel om att Branting med avrustning menade detsamma, som herr Hellberg tydligen menade i sitt anförande. Att Branting icke med uttrycket avrustning kunde avse en försvarsplan sådan som den nu från utskottets sida föreliggande, behöver man ju icke tvivla på. Det föreligger för övrigt bevis för den saken i det anförande, som Branting hade i försvarsdebatten i följ, det sista anförande, som han höll i den svenska riksdagen. Jag vill läsa upp ett par små citat ur detta anförande för att bevisa mitt påstående. Han yttrade där bland annat: »Över huvud har man icke kommit till insikt därom, att denna rustningstaktik, som vi ju för våra synders skull alla måste vara med om mer eller mindre, dock är någonting, som vi måste komma ifrån.» Och vidare yttrade han i samma anförande: »Jag är säker om, att om vi tänka på dessa ting mera ingående och icke hålla oss bundna vid det gamla föreställningssättet om krigets nödvändighet, ja, då måste vi också komma till den slutsatsen, att det efter min mening ganska moderata förslag, som är framlagt som utskottets, är ett steg, som riksdagens andra kammare icke behöver utav någon överdriven skugggrädsla draga sig för att taga, utan det steget kan kammaren stå till svars för inför landet och, jag vill tillägga, inför historien.»

Jag vill erinra om, att herr Branting höll det anförandet antagligen efter det möte, där hans inlägg synes ha omvänt herr Hellberg till en mindre avrustningsvillig uppfattning och att det utskotts-förslag, som han då rekommenderade, var mindre tillmötesgående mot herr Hellbergs ståndpunkt i dag än det nu föreliggande förslaget. För min del är jag den förste att erkänna, att en svensk avrustning för närvarande icke skulle vara lycklig och att den utan tvivel skulle framkalla missförstånd i utlandet. Men lika sant är, att ingen heller skulle tacka oss för, om vi påtog oss en mer tyngande rustning än som är nödvändigt. Kanoner och regementen äro icke till för sin egen skull, utan för att användas till försvar.

Jag tror alltså, herr talman, att jag kan med lika rätt som herr Hellberg göra anspråk på att »företräda den mänskliga solidariteten», även jag »i all blygsamhet», när jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Om jag ser på utskottets förslag, har jag ingen anledning att ingå på detaljgranskning av detsamma. Att det kan finnas anmärkningar i det avseendet att göra är jag den förste att vidgå. Jag har bland annat anslutit mig till en reservation i fråga om en av regementsförläggningarna, och jag har tillåtit mig att väcka en motion i fråga om en annan. Men med hänsyn till det inlägg, som gjordes av försvarsministern i går och vari han deklarerade den uppfattningen, att själva förläggningsfrågan alltjämt måste anses vara svävande, även om riksdagen bifaller utskottets förslag, så anser jag mig icke i det avseendet i likhet med min medreservant, herr Örne, böra göra något särskilt yrkande.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag sådant det föreligger.

Herr Wohlin: Herr greve och talman! Då jag i detta framskridna skede av debatten begärt ordet, är det icke med tanke på att kunna anlägga några nya synpunkter på denna så länge debatterade fråga. Den har emellertid så stor betydelse, och dess efterverkningar för lång tid framåt komma att bli så stora, att jag icke kan underlåta att deklarerera min mening, synnerligast som jag måste motivera det särskilda yrkande, som jag kommer att framställa.

Hans excellens herr statsministern har i sitt ofta återopade anförande till statsrådsprotokollet vid försvarspropositionens framläggande antytt sin allmänna uppfattning om de utrikespolitiska förhållandena och om vårt lands militärpolitiska läge. Givetvis delar jag icke de optimistiska och, enligt min uppfattning, i flera hänseenden alltför idealistiska och verklighetsfrämmande synpunkter, som framkommit i denna programförklaring. Hans excellens har emellertid framhållit de otvivelaktigt förekommande konflikthanledningar, som kunna komma att uppstå med hänsyn såväl till de slutna frederna som till de nationalistiska strömningarna i olika länder. Därvid har han undvikit att utpeka något visst land eller några vissa länder och jag tror att detta hans excellens' förfaringssätt är för en regeringschefs vidkommande fullkomligt riktigt. Det hade naturligtvis varit olämpligt att en person i hans ställning i sammanhang med behandlingen av Sveriges militärfråga hade utpekat något visst annat land och dettas verkliga eller förmenta militaristiska tendenser. Det har i stället kommit på försvarsutskottets ärade ordförandes lott att under debatten i går närmare konkretisera statsministerns allmänna framställning och angiva de utrikespolitiska skäl, som för honom och jag förmodar även för utskottet, varit avgörande för ståndpunktstagandet i denna fråga. Herr Ekman angav härvid problemet så, att det egentligen endast är vårt land närliggande stater, som i detta sammanhang komma i fråga, och han utvecklade med hänsyftning på ett visst land, som tydligt utpekades, en rad av synpunkter och sifferuppgifter, vilka enligt hans mening skulle vara ägnade att minska den allmänna oro, som i vidsträckta kretsar hyses inför det förestående nedrustningsbeslutet.

Jag får härtill säga, att det land, med vilket vi nu leva i ordnade och officiella förbindelser och med vilket vi ha rätt utvecklade handelsförbindelser. måhända icke borde för närvarande alltför mycket indragas i den förevarande debatten, och jag skulle helst icke vilja upptaga någon diskussion, som anknyter sig till ett sådant speciellt fall. Sedan emellertid debatten kommit att röra sig även härom, får jag anföras, att försvarsutskottets ordförande enligt min mening haft rätt svårt att med sina uppgifter och sina övriga antydningar övertyga oss andra. Han ingick på en jämförelse mellan vissa marina förhållanden, en jämförelse vars vanskliga karaktär tidigare här i dag belysts av herr Dahl. Han angav även den ifrågavarande statens nuvarande lantmilitära styrka, jämförd med dess styrka före kriget. Han framhöll, att staten i fråga har en större gränsvakt nu än då, och han tillade i sammanhang med frågan om invasionsmöjligheter över sjön, att de transportmedel, som numera stå till förfogande, äro väsentligt mindre än tidigare. Jag vill på tal om dessa detaljfrågor genmäla, att de klart ådagalägga, huru momentant och tillfälligt de herrar, som nu träda fram till försvar för den föreslagna nedrustningen, betrakta och bedöma vårt utrikespolitiska läge. Jag har alltid föreställt mig, att en av historiens lärdomar är att man icke är berättigad att bygga sina slutsatser och handlingar i en livsviktig fråga på mera tillfälliga omständigheter, vilkas fortvaro icke kan med säkerhet bedömas och vilka om ett antal år kunna se helt annorlunda ut än de för tillfället göra. Då man vet, att den nedskrivning av vårt försvarsväsen, som nu står för dörren — jag utgår från att den står för dörren — måste få efterverkningar under så lång tid som hans excellens statsministern förklarar »erfarenhets-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

mässigt» vara tilldelad varje härordning, så förstår man, att inom samma tid sådana ändringar kunna inträffa i de av försvarsutskottets ordförande berörda förhållandena, att även om hans uppgifter och synpunkter kunna vara riktiga i dag, så kunna de om några år eller i framtiden vara fullkomligt felaktiga.

Jag tror, att man bäst anger sin ståndpunkt med avseende å försvarsfrågans utrikespolitiska bakgrund, om man erinrar sig de nationalistiska strömningar i världen, vilka trots kriget och dess fasor och trots krigsårens ekonomiska depression flerstädes framträdde mycket starka och mångenstädes starkare än tidigare. Denna utomlands framträdande nationalism är en faktor, som vi nationellt lagda medborgare, ja som även de mest ideellt lagda förespråkare för en ny och bättre världsordning måste förstå vara faktiska förhållanden. Därtill kommer ju, att åtminstone Europa numera är liksom kluvet i två delar, vilka representera skilda samhällsåskådningar: en samhällsåskådning, under vars hägn Europas materiella framåtskridande och kulturella blomstring under det gångna århundradet skett, och en annan samhällsåskådning av helt annat slag, om vilken jag icke nu vill ingå i något omdöme. Man förstår ju då, att tillspetsningen i de samhällspolitiska tänkesätten till följd av denna omständighet är t. o. m. större än den var före kriget. Därtill kommer, att denna tillspetsning på samhällsideernas område tydligen går jämsides med en tillspetsning jämväl i politiskt hänseende; i varje fall har ingen avspänning försports. Då man därtill finner, att Europa fortfarande i icke ringa utsträckning bygger sina förhoppningar och sina förväntningar på sådana militära maktmedel, som vi alla skulle önska bannlysta under den tidsålder, i vilken vi nu ingå, så förefalla mig dessa omständigheter vara ytterligare ägnade att ingiva den största tvekan med avseende på att just nu, vid ett tillfälligt och endast skenbart lugn, företaga en åtgärd, som får efterverkningar för årtionden. Jag behöver icke erinra om, hurusom flerstädes i världen, även utom Europa, rustningar för närvarande pågå hemligt eller öppet och att en av de grenar av den mekaniska verkstadsindustrien, som för närvarande är mest sysselsatt, måhända är krigsmaterialtillverkningen. Då man dessutom besinnar, att de internationella motsättningar, som jag åsyftar, framträdde på de mest skilda håll och i flera världsdelar äro en stor källa till oro, så kan man icke bortse från möjligheten av världskonflikter, i vilka vi självfallet vilja iakttaga den neutrala hållning, vartill vårt lands traditioner förpliktade oss, men där denna vår neutrala hållning på grund av vårt medlemskap av Nationernas förbund måhända icke kommer att kunna upprätthållas så strängt som fallet var under världskriget. Det är givet, att under en världskonflikt av detta nya slag, då vårt land kan bliva nödsakat medgiva passage av utländska trupper och deltaga i skilda ekonomiska sanktioner, vi lätt kunna, trots vår bestämda fredsvilja, indragas i konflikt, och jag förstår under sådana förhållanden än mindre att man kan anse den nuvarande tidpunkten lämplig för en nedrustning.

Om den internationella avrustningskonferensen kommer till stånd eller om den kunde skönjas i en nära framtid, så skulle förhållandena härutinnan möjligen ställa sig annorlunda. Vi hava förut hoppats på att nedrustningskonferensen skulle bli en verklighet i en jämförelsevis nära framtid. Uttalanden från ledande engelska statsmän och andra iakttagelser visa emellertid, att så icke blir förhållandet, och med hänsyn härtill förefaller det mig, som om det varit en gärd av rättvisa från de samlade vänsterpartiernas sida, den borgerliga vänstern och socialdemokratien, mot oss andra, om de tillmötesgått den starka minoritet inom riksdagen, som av djup övertygelse och i känslan av sitt ansvar gentemot fosterlandet vilja dröja med den åtgärd, som nu så bryskt och hastigt pressas fram i vår svenska riksdag. Det skulle dock måhända,

om ett sådant tillmötesgående visats, kunnat komma en tidpunkt längre fram, då denna fråga kunnat lösas i större nationell enighet än som dess värre för närvarande blir fallet.

Med avseende på den härordning, som nu av utskottet föreslås till riksdagens godkännande, är det en synpunkt, som under de gångna åren på mig gjort ett särskilt intryck, måhända därför, att den kan förstås även av den som saknar mera ingående militära insikter. Det har sagts mig många gånger, då jag deltagit i behandlingen av denna fråga, att ett lands arméorganisation — jag håller mig nu närmast till denna — för att kunna vara byggd på den allmänna värnpliktens grund måste stå i en viss proportion till landets folkmängd och naturliga folkökning. I den mån man sedermera genom ökade kostnader ytterligare stärker en organisation av denna normala omfattning, så kommer en jämförelsevis liten kostnadsökning att åstadkomma en jämförelsevis stark ökning i försvarseffektiviteten. Å andra sidan kan man visserligen under tider av ekonomiskt betryck och spända statsfinanser samt under lugnare utrikespolitiska förhållanden verkställa en reduktion på sådant sätt, att arméns effektivitet vid mobilisering, om den också försvagas, dock icke sönderbrytes, och vidare så att den elasticitet, man önskar bibehålla i en dylik arméorganisation, trots reduktionen blir bibehållen i det väsentliga. Med tillämpning på svenska förhållanden skulle detta innebära, att 1914 års härordning, vars kostnader enligt min uppfattning äro för stora för vårt land i nuvarande läge, har kommit att, såsom också skett, inskränkas till den omfattning, det nuvarande provisoriet betingar, utan att vare sig effektiviteten vid mobilisering eller elasticiteten lidit något verkligt grundväsentligt avbräck. Det har sagts mig, att man till och med kan gå ett stycke till i beskärning av provisoriets kostnader, utan att man kommer till ett tillstånd, där dessa båda viktiga förutsättningar för arméorganisationens värde behöva försvinna. Men sedan, om man går längre ned, så kommer man till *bristningspunkten*, och går man nedanom denna, så betyder varje kostnadsminskning ett oproportionerligt stort försvagande av arméorganisationens värde såväl med hänsyn till mobiliseringsdugligheten som med hänsyn till elasticiteten. Nu menar jag, att om den samlade vänstern, som denna gång dikterar utgången av denna fråga i riksdagen, velat begränsa sina önskemål därhän, att den icke inskränkt kostnaderna längre än till den sagda bristningsgränsen, så hade man i viss mån kunnat förstå dess handlingssätt med hänsyn till det skattetryck, som råder i landet, och med hänsyn till den fredsvilja, som vänstern från sina utgångspunkter anser bör dokumenteras genom en sådan åtgärd. Men alla sakkunniga, med vilka jag talat, ha som sin mening förklarat, att det förslag, som nu föreligger i form av utskottets förslag, går långt nedanom bristningsgränsen. Såsom av flera föregående talare påpekats, kan denna arméorganisation icke på långt när upptaga landets samlade värnkraft. Varje år måste ett betydligt antal värnpliktiga utgallras till handräckningstjänst. Den ram, som förslaget skapar både till följd av regementsindragningarna och uttunningarna inom regementena, är alldeles otillräcklig för att kunna upptaga hela värnkraften, och den är så beskaffad, att den icke vid kommande svåra förhållanden ånyo tillåter armén att med bibehållen elasticitet svälla ut till en större styrka. Herr Lyberg framhöll, att det vore nödvändigt att nu besluta denna åtgärd. Sedermera borde enligt hans mening »alla krafter till det yttersta ansträngas» för att avhjälpa de brister, som jag nu påpekat och som han själv erkände, liksom också dessa brister tidigare i viss grad medgivits jämväl från regeringsbanken. Jag förstår icke, huru man kan uppställa ett sådant program på alla krafters förenade ansträngningar till förbättringar i en härordning, som nu skall beslutas, sedan man brutit ned organisationen så starkt, att den icke kan upptaga landets värnkraft, och jag förstår detta så mycket mindre som det befäl, som skulle bibehållas vid

Ang. försvarsväsendets ordrande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

denna nya härordning, blir fullständigt otillräckligt, i alla händelser sedan övergångsåren äro förbi, för att taga hand om den större värnpliktsmassa, som sedermera skulle uttagas till linjetjänst. Det från vissa håll framförda önskemålet om en stark maskinell utrustning för den förminskade lantarmén har icke heller blivit i nämnvärd mån beaktat. Härtill kommer ju ytterligare den beklagliga omständigheten att marinen, som enligt mångas uppfattning och troligen med rätt bort tilldelas större betydelse vid de olika försvarsgrenarnas avvägning, vid frågans slutliga avgörande blivit ytterligt litet tillgodosedd. Alla dessa omständigheter i förening göra, att den försvarsorganisation, som här föreligger, såvitt mitt civila förstånd kan fatta — jag reserverar mig naturligtvis för de bristfälligheter i omdömet, som härröra sig av att jag icke är militärt sakkunnig — är för svag för det syfte, som den enligt vår mening bör ha och som den även enligt åtskilliga av utskottsförslaget förespråkares mening bör få en gång i tiden, för den händelse de utrikespolitiska förhållandena åter skulle bli ogynnsamma och farliga.

Det har sagts, att dessa 30 miljoner kronors besparing är en nödvändig åtgärd på grund av våra nuvarande ekonomiska förhållanden. Jag instämmer med föregående talare, som erinrat om att besparingen icke blir så stor. Vidare vill jag påpeka en viss divergens i uppfattningen, som gjort sig gällande hos åtskilliga talare, som varit förespråkare för det föreliggande utskottsförslaget. Enligt vad t. ex. herr Lyberg förklarade och jämväl herr Ekman nämnde i sitt anförande, skulle vårt näringslivs ställning vara så betryckt, att det har ett oavvisligt behov av skattelindring. Men då man hörde herr Johan Nilsson i Malmö tala, var det icke alls fråga om skattelindring till förmån för näringslivet, utan det var fråga om dels en större avsättning av penningbelopp för arbetslöshetsförsäkring och dels andra sociala välfärdsanstalter. Jag vill ytterligare erinra om, såsom herr Boman tidigare påpekat, att det till bevillningsutskottets utlåtande angående kaffetullen, som för några dagar sedan behandlades här, fanns en manstark reservation till förmån för kaffetullens nedsättning nästkommande år. Allt detta visar, att meningarna på vänsterhåll äro synnerligen delade i fråga om dessa besparingars framtida användande, antingen i form av skattesänkning för näringslivet eller i form av minskade indirekta skatter eller i form av ökade utgifter för välfärdsrättningar eller sociala ändamål. Någon klarhet om vilken väg riksdagens majoritet kommer att beträda, när detta beslut blivit fattat, har icke under den föregående debatten på något sätt givits. Sedan herr Trygger och flera talare med honom påpekat den utan tvivel förefintliga ökade benägenheten hos vårt folks alla läger under senare tid att hängiva sig åt ett yppigare levnadssätt, varom importen av en mängd mindre outhärliga varor tydligen vittnar, så har herr Ekman häremot svarat, att man får erinra sig att vår statsskuld på tio år vuxit med närmare en miljard kronor samt att våra kommunala finanser äro spända. Detta är riktigt, men å andra sidan får man erinra sig, att vår statsskuld nuvarande värde bör mätas jämväl med hänsyn till penningvärdets förändring under samma tid, och att den verkliga ökningen därför icke är lika stor som herr Ekman förmenade. Vad kommunerna beträffar, bestämmes skattetrycket inom dem och deras skuldsättning väsentligt av deras mer eller mindre starka böjelse att vidtaga utgifter för allehanda kommunala ändamål, en böjelse som enligt min uppfattning knappast kommer att påverkas av beslutet i försvarsfrågan.

Jag kan icke underlåta framhålla, att då från ett håll, som i denna fråga står mig nära, påpekats de stora olägenheter som måste följa därav, att en mängd officerare och underofficerare enligt förslaget skulle ställas på övergångsstat, så anmärkte häremot herr Nilsson i Malmö, att dessa officerare, officerskåren i gemen, skulle bli verkligt tillfredsställda och känna »behag»,

såsom han uttryckte det, genom beslutet, ty ovissheten komme då att försvinna och de skulle få klarhet om huruvida de finge fortsätta sin militära bana eller avbryta densamma. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet utvecklade ytterligare denna synpunkt och förklarade att många andra medborgargrupper skulle bli »stormförtjusta», om de finge den ersättning i penningar, som det är meningen att giva dessa officerare och underofficerare, vilka komma att skiljas från sitt yrke genom det förestående försvarsbeslutet. Härtill vill jag annärka, att en arbetskraftig och för sitt yrke intresserad person icke är betjänt med att i sin ålders fulla kraft avspisas med en penningssumma, utan han har en känsla och en hängivenhet för sitt arbete och han betraktar det som en kalamitet och som en verklig olycka att skiljas från det yrke, vartill han vigt sin kraft i ungdomen, och han kan icke finna någon verklig tröst i den omständigheten, att han får ett penningbelopp såsom ersättning för sin avbrutna bana. Man behöver, för att taga en parallell, endast tänka på om vetenskapsmän eller ämbetsmän, som äro intresserade för sina livsuppgifter, genom statsmakternas beslut skulle försättas på övergångsstat och därmed förhindras att fortsätta sitt vetenskapliga eller administrativa arbete mot en viss penningersättning, för att förstå orimligheten och oriktigheten av denna synpunkt. Våra officerare och underofficerare äro mig veterligen med kärlek fästade vid sitt vapen och vid sitt regemente. De ha valt sin bana från ungdomen, det har varit deras mening att fullfölja denna bana och på detta område göra en insats i fosterlandets tjänst. Att då förklara att de skola bli »stormförtjusta», om de endast få en penningersättning, när de sättas på övergångsstat, förefaller mig vara ett egendomligt tal.

Jag ber att få tillägga några slutord.

Herr Bårg, vars känsla för det fattiga svenska folkets livsvillkor jag har lärt mig känna, påpekade att det icke vore någon artskillnad, utan endast en skillnad i grad mellan högerns linjer i försvarsfrågan å ena sidan samt å andra sidan regeringens och utskottets förslag i samma fråga. Herr Pers, som kanske är relativitetsteoriens mest framträdande företrädare här i kammaren, gjorde också gällande, att skillnaden mellan de olika förslagen i grund och botten vore långt mindre, än man velat påstå, och han försökte i likhet med herr Bårg genom dessa uttalanden åstadkomma en slags avspänning mellan de olika ståndpunkterna i denna vårt folks livsfråga. Jag skulle härtill vilja nämna, att hade icke den omständighet förelegat, som jag nyss påpekade, nämligen att utskottsförslaget går nedanom bristningsgränsen, varigenom den allmänna värnpliktsidén undergrävas och elasticiteten förstöres, så skulle det legat en viss sanning i denna synpunkt, eftersom ju 30 miljoner icke i och för sig kunna anses vara en alltför stor summa, som skulle behöva söndra nationen i två hälfter. Men som det nu ligger, så är det alldeles otvivelaktigt, att det beslut, som här kommer att fattas, enligt min mening kommer att få en *söndrande inverkan* på svenska folket i en tid, då en sådan söndring framför allt borde undvikas. Jag är väl medveten om, att söndringar tidigare förekommit inom nationen, och jag vill icke lägga skulden för dessa uppkomna klyftor på vare sig det ena eller andra hållet. Historien får här fälla sin dom. Numera, sedan den svenska demokratin, som flera gånger påpekats, blivit herre i Sverige och bestämmer Sveriges öden, borde det emellertid vara angeläget för denna svenska demokrati att i denna fråga, den verkligt stora frågan, den största frågan, där man på vårt håll känner sig kränkt i sin djupaste övertygelse, iakttaga en moderation, som hade varit möjlig under nu rådande förhållanden. Den söndring, som nu uppstår såsom en följd av detta beslut, innebär, att bryggorna rivs mellan olika grupper av nationen på ett sätt, som är så mycket mera olyckligt, som sannerligen under de kommande åren stora och betydelsefulla uppgifter stå före för gemensam samverkan och gemensamma mål. Vore

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

jag nu pessimist, så skulle jag sluta här och tro, att denna klyfta, som otvivelaktigt kommer att uppstå, skulle bli bestående för långa tider framåt. I enlighet med min gamla ståndpunkt som en något oförbätterlig optimist tror jag emellertid till sist, att den dag skall komma, då insikten om den nu förestående försvarsnedskrivningens innebörd och verkningar kommer att vakna jämväl inom de stora och betydelsefulla lager av svenska nationen, vars representanter nu diktera riksdagens beslut. Och när den dagen kommer — och den kommer kanske ganska snart — då skall det bli möjligt att återigen börja ett återuppbyggnadsarbete på försvarsväsendets område, icke i strid med den svenska arbetarklassen, icke heller i strid med de stora folkgrupper, som stå bakom det folkfrisinna partiets ledare, men i samverkan med dessa folklager på grund av den hos dessa grupper då vunna insikten om nödvändigheten av förstärkningar i riksförsvaret. En liten ljusning i den riktningen är utan tvivel den reservation, som herr Hellberg här avgivit till utskottsbetänkandet, och det intresse, som i denna reservation visas såväl för en mindre stark beskärning av våra lantmilitära anstalter som också för en utveckling av det utomordentligt viktiga sjövapnet.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, att med anledning av vad jag sålunda anfört förklara, att utskottsförslaget från mina synpunkter är oantagligt. Då jag sedermera har att välja, vilken linje jag skall följa, då jag har att lägga min röst för något av de olika förslagen, så är det ju givet, att herr Hellbergs förslag står alltför nära utskottets förslag för att kunna av mig anses såsom tillfredsställande. Hos var och en av de övriga återstående linjerna finns det ju fördelar och olägenheter. Det är ju så med alla förslag, icke minst på detta svåra område. Jag tror för min del, att jag bäst uttrycker mina intentioner, om jag i det nu uppkomna läget yrkar bifall till den härordning, som är innesluten i herr Clasons reservation, därmed betonande, att jag anser det hava varit lyckligare, om en positiv lösning hade kunnat åstadkommas vid denna riksdag, en lösning, som visserligen icke hade varit ur militär synpunkt tillfredsställande, men som dock icke hade inneburit den starka beskärning av lantförsvaret, den felande elasticitet, den bristande förställelse för flottan, som vidlåder de till vänster därom liggande förslagen.

Jag ber alltså, herr greve och talman, få yrka bifall till den härordning, som innehålles i herr Clasons reservation.

Herr Rune: Herr greve och talman, mina herrar! En högt ärad talare uttryckte i går sitt tvivel om befintligheten av den folkvilja, på vilken de stödjare sig, som nu äro beredda att rösta för inskränkningar i vårt försvar. Jag för min del anser, att det kan knappast råda något tvivel om befintligheten av en sådan folkvilja som ju främjas av de allmänna valen; och när de allmänna valen till andra kammaren i fjol försiggingo, så visste ju alla — det har man ju anledning att begära och tro — att i år försvarsfrågan skulle komma upp till behandling. Sålunda menar jag, att när folkviljan utlöser sig på sätt som skett vid valen, så kan man inte i det fallet behöva vara i tvivelsmål. Jag vill nu på samma gång säga, att vi ju inte ha några imperativa mandat, och det är inte därför att denna folkvilja blivit manifesterad på sätt som skett, som jag kommer att ta ståndpunkt till den föreliggande frågan.

Jag anser, att det är allas vår plikt att efter bästa förstånd och samvete avgöra den viktiga fråga, som här nu skall avgöras, och jag vill påstå, att även de som vid avmätandet av storleken av försvarsbördorna och försvarsberedskapen anse, att de inte kunna gå så långt som andra, även dessa ha efter bästa förstånd och samvete mätt och bedömt den fråga, som här skall avgöras.

Jag vill i detta sammanhang emellertid beklaga, och jag har verkligen känt det som en brist, att man inte direkt kan söka stöd hos sakkunskapen här i lan-

det, när man skall avgöra frågan. Det har förut under debatten framhållits, att det knappast är någon av de ståndpunkter, som här komma i fråga, som stödjer sig direkt och fullt ut på sakkunskapen. Och jag vill säga, att när jag har försökt att bilda mig ett omdöme i frågan och har tänkt på sakkunskapen, så har jag också funnit det, att man icke, som man skulle önska, kunnat i tillräcklig utsträckning stödja sig på den militära sakkunskapen. Jag måste ju säga, att när jag med beklagande måst konstatera detta, har jag inte kunnat undgå att tänka på frågan om den s. k. vinterlinjen, som ju var mycket omdiskuterad och ju blev beslutad 1914.

Då man emellertid sedan går att bedöma frågan, dels efter det militärpolitiska läget och dels efter de ekonomiska utgångspunkterna, så måste jag säga, att såvitt jag förstår, har utskottet beträffande lantförsvaret kommit till en ståndpunkt, som ungefärligen motsvarar, vad jag anser vara rimligt i det avseendet. Jag vill ju gärna medge, att det är ytterligt svårt att stå här och avgöra, om man skall ha ett regemente eller två regementen mer eller mindre. Det är väl inte lätt för någon av oss att i det fallet bilda sig ett så säkert omdöme, att man på det viset kan tilltro sig t. o. m. att bedöma, vilka regementsenheter man skall behöva, utan det får ju alltså vara så, att man får se saken, som den föreligger, och bedöma den, som jag förut sagt, efter bästa förstånd och samvete.

När jag nu i detta fall har kommit till den slutsatsen, att jag för min del anser, att lantförsvaret bör ordnas ungefärligen såsom utskottets förslag föreligger, så har jag dels tagit hänsyn, såsom nyss nämnts, till det militärpolitiska läget, och dels till kostnaderna. Det är dessa båda faktorer, som jag försökt i görligaste mån avväga, när jag velat fixera min ställning till frågan. Ja, beträffande kostnaderna har det ju resonrats rätt mycket. Eftersom en av mina högt värderade partivänner, herr K. A. Andersson, nyss höll ett anförande, som ungefär gick i stil med den uppfattning jag själv har, så måste jag inskränka mig, för att icke alltför mycket upprepa det som han sade, till att säga, att min egen syn på saken i stort sett sammanfaller med hans. Då det i går här talades om kostnaderna, nämndes även de kostnader, som sjukvården vållat, och man kunde t. o. m. få den uppfattningen, att talaren ansåge dessa kostnader väl höga. Jag vill då säga, att det är så långt ifrån, att man skulle kunna ifrågasätta, att utgifterna för sjukvården skulle kunna inskränkas, att jag vill erinra herrarna om — såvitt jag vet, har ingen annan gjort det — att det tvärtom råder mycket stora brister på det området, brister, som det är en hederssak för svenska folket att avhjälpa. Vi ha ännu flera tusen sinessjuka, som till stor skada för sig själva och till stor olägenhet för omgivningen sakna vård, och jag vill säga, att den som liksom jag har med landstinget och dess sjukvård att skaffa, den känner det inte behagligt, utan ytterligt pinsamt, att det vid lungotssanatorierna ofta skall finnas lika många expektanter som antalet av de patienter, som vårdas där, och man vet vad det vill säga att vara lungsjuk och ligga och vänta på plats på ett sanatorium. Det medför antingen döden eller åtminstone stor risk att aldrig kunna återvinna hälsan, om försämringen får fortgå utan att vård erhålles. Jag vill med detta bara ha sagt, att det går inte an att bara kasta fram dessa stora siffror på ett sådant sätt och i den avsikten. Gör jag den talaren orätt, så är jag ledsen över det, men jag fick åtminstone den uppfattningen, att saken omnämndes med ett visst ogillande av dessa stora siffror.

Vad vidare beträffar de siffror, som även enligt min mening äro orimligt stora, nämligen de uppgifter för tobak, kaffe och sprit, som då nämndes, så ber jag att få säga, att jag för min del inte kan se, att man får anföra dessa siffror som bevis för att det skulle vara olämpligt eller obehövt att nu vidtaga besparingsåtgärder i landets utgifter. Jag har alltid tänkt mig, att det

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Ang. försvars-
väsendels
ordnande.
(Forts.)

är så, att om man har mycket stora utgifter, så har man så mycket större anledning att försöka spara. Det är det kausalsammanhang jag funnit på den punkten. Nu frånser jag visst inte, att naturligtvis talarens mening var, att man inte behöver ha dessa stora utgifter för tobak, kaffe och sprit, och om jag undantar kaffet, som ju i viss mån är en nödvändighetsartikel, men som kan, om den njutes i överdrift, även den drabbas av anmärkningen, så måste sägas, att det beträffande tobak och sprit är mycket önskvärt, som väl meningen var från den nyssnämnda talaren sida, om man kunde inskränka och spara på de posterna. Men då vill jag påstå, att jag måste se de ekonomiska förhållandena såsom de föreliggande och såsom de förelegat i många år, och då är det i alla fall faktiskt så, att om dessa stora utgifter göras, så predestinerar icke detta till eller föranleder, att man bör mindre se på en utgift eller undvika att göra besparingar, utan det måste vara ytterligare skäl, att man får vara varsam i fråga om utgifter och i nu föreliggande sak de militära utgifterna.

Om jag nu vidare skulle försöka att tänka på, huru denna nedsättning av lantförsvaret skall verka i framtiden, så är det ju ytterligt svårt att sia därom, men man kan ju alltid försöka att åtminstone i någon mån upptaga frågan till övervägande. Då resonerar jag på det viset, att två möjligheter finnas: antingen blir det så, som vi väl alla hoppas, att det kommer en period, då stridigheterna i världen så småningom skola utjämnas och det skall bli en mera fredlig stämning rådande bland folken. Det är ju inte alls säkert, att så kommer att ske, men jag för min del, och många med mig, hoppas, att så skall ske. Hur ställer det sig då med den nedsättning i lantförsvaret, som här är fråga om? Jag föreställer mig, att under sådana förhållanden kommer väl ingen att klaga över, att denna nedsättning skett och skett nu. Men det kan också hända, att vi få se, att ondskan och fiendskapen mellan folken kommer att tilltaga. Det kan hända, att det blir så, att vi finna oss föranlättna att i en sådan situation stärka vårt försvar för att möta en eventuell krigsrisk. Hur ställer det sig då med den nedsättning, som nu är ifrågasatt beträffande lantförsvaret? Jo, mina herrar, jag anser, att det ställer sig så, att det genom världskriget bra nog har ådagalagts, att försvaret mera hänger på flygvapnet och flottan, särskilt på undervattensbåtar och minförsvar. Det beror, menar jag, mera på dessa grenar av försvaret än på lantförsvaret. Jag kan åtminstone inte komma ifrån, att tendensen synes gå i den riktningen. Sålunda, mina herrar, även om vi gå mot sämre tider ur fredssynpunkt, synes det mig, som det vore fullkomligt riktigt, och att vi inte få någon anledning att ångra oss, om vi nu göra inskränkningar i lantförsvaret, ty den förstärkning av flygvapnet och flottan, som vi i vidrigaste fall behöva företaga, kostar ju mycket pengar, och då är det mycket lämpligt, att vi i tid vidtagit beskärning av lantförsvaret för att få nödiga medel att skaffa oss det försvar, som enligt min och säkert också enligt många andras mening är mera effektivt än lantförsvaret.

Beträffande sjöförsvaret ber jag få instämma i det uttalande, som gjordes av herr K. A. Andersson, och jag vill även beträffande skytteanslaget betona, att det skulle vara mig ett mycket stort nöje, om det kunde ordnas så, att skytteanslaget inte varje år skulle göras beroende av gemensam votering, utan att enighet kunde vinnas om beviljandet och stabiliseringen av detta anslag. När jag nu kommer att rösta, tar jag även hänsyn till vad som nyligen nämdes, nämligen att det i alla fall är ett rätt säreget förhållande, som nu föreligger genom att det stora arbetarpartiet har engagerat sig i lösningen av försvarsfrågan på sätt som skett och ställt sig som garant för detta förslag. Ja, det synes mig att man borde känna rätt stor tillfredsställelse och även rätt stort lugn för framtiden och för försvaret, åtminstone mera än man hittills har ansett sig kunna göra i fråga om detta förhållande, och jag ber få

uttala den förhoppningen, att om det skulle befinnas, att vi i framtiden behöva vidtaga förstärkning av vårt försvar — läget kan ju bli sådant, att man anser sig böra göra det — det skall visa sig särskilt om det gäller att stärka flygvapnet och flottan, att något allvarligt motstånd inte kommer att resas från arbetarpartiets sida. Det är min bestämda förhoppning, att man från det hållet, om utskottsförslaget nu i huvudsak tages, kommer att visa mera förståelse för en sådan nödig förstärkning, än som måhända blir fallet, om man nu möter deras anbud med misstro.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Beträffande den fråga, som väcktes på tal av den siste ärade talaren, huru man skall använda de penningmedel, som i tidens fullbordan komma att sparas genom denna beskränning av försvaret, så vill jag ju påpeka, att det under nästa budgetår knappast torde bli så mycket besparingar att vänta av de inskränkningar, som nu beslutas, så frågan är ju väckt i ganska god tid. Och jag undrar ändå, om det brukar gå så till, att vi, när vi spara på anslagen, med detsamma bestämma i detalj, vad vi skola använda besparingarna till. När det nu på visst håll här har uttalats, att de eventuella besparingarna borde användas för vissa sociala ändamål, under det andra talare ha sagt, att de skulle få utnyttjas för skattelindring, så ber jag få säga, att jag har viss anledning att uttala den förhoppningen, att det redan vid denna riksdag skall lyckas påvisa, att det just är meningen att försöka åstadkomma en sänkning av procenten för inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag kan ju icke alls ingå på några detaljer om detta. Jag ber blott få uttala, att jag för min del hyser en förhoppning, att så kommer att ske.

Ja, herr greve och talman, med denna syn på tingen och då jag har tagit i övervägande, huru jag här skall votera, så måste jag ju säga mig, att jag har svårt att göra annat än att, när det gäller lantförsvaret, på vilken punkt jag tycker utskottsförslaget ungefär motsvarar, vad jag anser vara riktigt och klokt, rösta för detsamma.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr greve och talman, mina herrar! När förra årets försvarsproposition framlades, uttalades det, att detta skedde under förutsättning, att det skulle kunna vinnas samförstånd om den föreslagna lösningen. Det är allmänt bekant, att det mycket snart visade sig, att denna förutsättning icke förverkligades. Detta erkändes också av den dåvarande statsministern, ehuru han underlät att draga den konsekvensen av förhållandena, som väl hade varit den naturliga, nämligen att tillstyrka Konungen att återkalla den proposition, för vilken den tänkta förutsättningen visade sig brista.

I nuvarande proposition förklaras, att det bör ligga en bred och fast folkmening såsom underlag för den nya försvarsordningen. Man frågar sig då om detta verkligen är händelsen. Ministären synes emellertid anse, att det är så. Ministären gör icke någon deklaration motsvarande den, som förra årets statsminister gjorde. Jag kan icke underlåta att finna denna uppfattning från ministärens sida vittna om en viss anspråkslöshet, ty, som förut erinrats, är det ju även andra än de valmän och folkklager, som stå bakom de socialdemokratiska riksdagsmännen och de folkfrisinnade riksdagsmännen, som kunna och böra räknas till folket.

Det är icke utan, att ministären har visat sig anspråkslös även i andra avseenden. Då jag nu ett par gånger använt ordet »anspråkslös», så skyndar jag mig att framhålla, att anspråkslöshet är en berömvärd egenskap. Uttrycket »anspråkslös» eller »anspråkslöshet» bör således icke kunna stöta ens den mycket känsliga motvilja mot starka och mindre vackra och förbindliga ord, som hastigt, man kan nästan säga förvånande hastigt, har utvecklat sig hos vissa statsrådsledamöter och hos vissa dem närstående, ehuru kanske hittills icke hos dem alla.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Försvarsministern sysselsatte sig i sitt första anförande och till god del även i sitt andra huvudsakligen därmed, att högern icke hade någon anledning att berömma sig av sitt förslag framför propositionens och utskottets, att högers förslag icke kunde anses vara avsevärt bättre än propositionens och utskottets förslag. De olika förslagen skulle således vara ungefär lika dåliga, om man vill använda ett kanske mindre vackert uttryck. Det är dock — det bör betonas — en mycket stor skillnad, särskilt beträffande själva organisationen. Organisationen, som det går fort att riva ner, men som det är svårt och på kort tid helt enkelt omöjligt att åter bygga upp. I själva verket kan, såsom försvarsministern själv påpekade, ett sådant resonemang icke gälla såsom någon argumentation. Ja, icke ens såsom en argumentation för ögonblicket för att undgå ansvaret och kasta det på andra.

Högerns i mina ögon mycket beklagliga sänkning till dess nuvarande ståndpunkt i försvarsfrågan har uppenbarligen orsakats av, jag kan våga säga, chimären om samförstånd, och den är sålunda i själva verket en följd av socialdemokraternas och kanske även andras minimalistiska uppfattning. Dock, mina herrar, i farans och prövningens stund blir det så hjärtans likgiltigt, vem som har föreslagit den bestående försvarsordningen och vilka andra, som ha föreslagit den försvarsordning, som icke vore avsevärt bättre eller kanske till och med sämre. Det enda som det kommer an på är då, hurudan, huru effektiv försvarsordningen verkligen är.

Man kan verkligen fråga sig, för vilket tänkt krigsfall den föreslagna försvarsordningen egentligen är avsedd att vara effektiv. Att den kanske duger under helt och hållet lugna förhållanden och så länge den icke sättes på allvarligt prov, det kan ju icke vara tillräckligt. Man får verkligen beträffande en försvarsordning icke resonera såsom den frispråkige ärkebiskop Sundberg lär ha gjort med avseende på sin husläkare, då han en gång skall ha sagt till denne: Du får mycket gärna vara min husläkare, men du får ursäkta, att om jag blir *sjuk*, så tillkallar jag en annan! —

Uppstår fara och nöd, så är det icke tillfälle, vad försvarsordningen angår, att anlita någon annan, att organisera någon ny. Man kan icke i hast improvisera en förbättrad försvarsordning; icke ens brister i avseende på de värnpliktigas övningstid kunna botas, ty brister i övningstiden sträcka sina verkningar framåt under mycket lång tid, under hela tjänstetiden. Och ännu mindre är det möjligt att hastigt bota brister i kadrer och organisationer. Utom de lätt begripliga tekniska hinder, som möta däremot, så finnes det även internationella hänsyn, som eventuellt komma att förtätas till internationella förpliktelser genom åtaganden att vid ett uppkommet tvisteläge icke på något sätt förstärka det ena eller andra landets försvarskraft.

Det är emellertid icke blott i det yttersta fallet, i händelse av krig, som en försvarsordning, en duglig försvarsordning är av vikt. Den är nödvändig och nyttig även under andra förhållanden, och särskilt då det gäller att upprätthålla neutraliteten och avvärja svältblockad. Att respekt för vår väpnade försvarskraft i dessa avseenden är hälsosam, det skulle jag kunna vittna av egen erfarenhet, men om den erfarenheten jävas, kan man ju hänvisa, såsom här förut under debatten gjorts, till andra vittnesbörd, vilkas upphovsmän ej äro misstänkta. —

Så utrikesministern. Utrikesministern uppträdde här som den överlägsne skeptikern. Han förklarade, att allting är relativt och ingenting mer relativt än försvarsordningar. Man kan ju icke tala om — det är kanske icke hans ord, men det är innehållet — man kan icke tala om någon viss organisation såsom god och tillräcklig. Då frågar man sig: Varför just den försvarsordning, som är föreslagen i propositionen? Man kunde ju då, eftersom allt är relativt och man icke kan tala om goda och tillräckliga försvarsordningar, ha sparat några

tiotal miljoner till? Man ledes till den undran, om det är hänsynen till vinnande av en om också svag majoritet, som bestämt valet av försvarsordning!

För det tredje har det visat sig anspråkslöshet även i likgiltighet för sakkunskapen. Att någonting påyrkas från militärt håll, anses ju snarast som ett skäl emot. Så brukar man ju icke göra i andra förhållanden, såsom förut under debatten påpekats, t. ex. i universitets- och skolfrågor, där man tvärtom brukar taga rätt mycken hänsyn till vad de speciellt sakkunniga yttrat. Om det nu på förhand är givet, att militärmyndigheterna icke äro i stånd att lämna något rimligt eller användbart svar, kan man väl undra: Vad tjänar det till att fråga de militära myndigheterna? Grundlagens bud om vederbörlig utredning anses ju, efter vad hans excellens statsministern härom dagen förklarade, kunna uppfyllas genom anlåtande av självvalda experter. Herr von Sneidern tyckte emellertid, att man icke frågat nog och avsåg, som jag förmodar, därmed närmast ett beslöjat klander mot ministären. Hans tvekan, huruvida ansvaret för underlåtenheten att fråga borde läggas på den frågande eller den tillfrågade — som ej blivit tillfrågad — var väl snarare en retorisk vändning för att ge en mildare form åt anmärkningen. Det är ju allmänt känt, att det s. k. besparingsförslaget av förra året var just ett svar på en anmodan från den föregående regeringens sida att uppgöra ett förslag inom en viss kostnadsram, låt vara att till detta uppdrag också fogats vissa direktiv. Även med risk att göra en viss utvikning från ämnet vill jag tillägga, att då hans excellens ministern för utrikes ärendena såsom ett talande exempel på de militära myndigheternas orimlighet och vrångvishet anförde, att de på sin tid ansågo unionsupplösningen ha konsekvenser för vårt försvarsväsen, glömde hans excellens, att de militära myndigheterna därvid befunno sig i ett sällskap, som enligt hans excellens' uppfattning förmodligen dock är *relativt* gott. Det var Staaft själv, såsom statsminister i en liberal ministär, som den 5 januari 1906 yttrade: »En särskild anledning till att nu gå i författning om uppgörande av en omfattande försvarsplan för riket ligger i det förändrade försvarspolitiska läge, vari Sverige genom unionens upplösning kommit. Den hjälp, som, i händelse angrepp skulle företagas mot vårt land, under unionen kunnat påräknas från Norge, står oss nu ej längre till buds. Det måste därför noggrant utredas, vilka krav detta nya läge ställer på fördelningen eller stärkandet av våra stridskrafter och stridsmedel.»

Man har frågat: Varför uppställer man 1914 års försvarsordning som ett slags standard? Ja, i den mån man gör det, beror det väl på ett par anledningar. Den första anledningen är den, att denna 1914 års försvarsordning beredde tillfälle att i farans stund tillgodogöra sig folkets hela levande försvarskraft. Man hade då ännu ej gripits av nutidens fruktan för att få för mycket manskap! Denna fruktan är ju rätt egendomlig och dubbelt egendomlig i ett mycket vidsträckt och relativt svagt befolkat land, där nativiteten är låg och i sjunkande. Denna fruktan föranleder emellertid nu, att man med alla möjliga konstlade medel söker *inskränka* antalet fosterlandsförsvarare.

En annan anledning är väl den, att år 1914 de borgerliga partierna — man kan säga, med de ledande socialisternas tysta välsignelse — enades. Något som är mera likt vad man brukar kalla samförstånd ha vi sedan icke sett. Det skedde efter de grundligaste undersökningar inom försvarsberedningarna, undersökningar även i finansiellt hänseende. Att försvarsberedningarnas arbete i väsentliga delar ligger till grund, är otvivelaktigt. Också förhåller det sig så, att ungefärligen lika ofta, som det sagts, att högern — eller kanske t. o. m. jag — påtvingit liberalerna denna 1914 års lösning, ungefärligen lika ofta har jag fått höra, att jag, eller kanske högern, stulit denna lösning från liberalerna, som genom sina försvarsberedningar rätteligen innehade författarrätten eller patenträtten, vad man vill kalla det.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Nu kan det påstås och har också påståtts, att septemberlösningen 1914 skedde under trycket av världskriget. Skedde den under trycket av världskriget, visar det åtminstone en sak, nämligen att 1901 års försvarsordning, som dock i mycket viktiga avseenden var överlägsen den nu föreslagna, icke ansågs tillräcklig under så prövande omständigheter. I alla händelser var ju världskriget på mycket inflytelserikt håll icke förutsett, när motionerna vid sommarriksdagen väcktes. Och vid sommarriksdagen motionerade liberalerna — för att tala bara om infanteriet — om 280 dagars övningstid, och Thorsson, socialdemokrat, yrkade nedsättning i de förutvarande 240 dagarna, men en nedsättning till 180 dagars övningstid. Organisationen skulle i stort sett vara densamma som den, vilken nu skall nedbrytas. Kadrerne voro något svagare, men det bör erinras, att även enligt Thorssons motion voro kadrerne vid ett infanteriregemente genomgående starkare än som nu föreslås för ett *normal*regemente, för att nu icke tala om de andra. Det är icke lika lätt för mig som åtminstone för en del andra att med sådana fakta för ögonen falla i häpen för-tjusning däröver, att, såsom det heter, socialdemokraterna nu för första gången gjort en positiv insats till försvarsfrågans lösning. — Nu kanske man åberopar även beträffande motionerna, att det var »tryck från högern». Högern var dock i minoritet och kunde ej trycka så hårt. Och man åberopar kanske vidare, att det förelåg tryck från en genom bondetåget uppjagad folkstämming. Men detta kan i alla händelser icke gälla om Staaffs Karlskronatal i december 1913, där han förordade betydande påbyggnader på 1901 års härordning, ehuru frågan om infanteriets övningstid, med hänsyn till vad som under valen förekommit, hölls öppen.

Hans excellens ministern för utrikes ärendena talade om ett återförande till förhållandena före 1914, men, som redan är sagt, propositionen och utskottsförslaget ligga under 1901 års härordning, och då fanns det väl åtminstone varken världskrig eller bondetåg eller andra rysligheter, som min blygsamhet förbjuder mig att omnämna. Det är väl endast skillnaden mellan de liberala motionerna och 1914 års härordning, som rimligen kan diskrediteras genom hänvisningen till världskriget. Ett sådant diskrediterande kan endast motivera en nedsättning till motsvarande mått. Icke kan vårt försvarsbehov nu vara mindre, därför att försvarsordningen 1914 kom att kontraheras av Möreke i stället för av David Bergström? Att tro någon om att till följd av denna omständighet vilja minska försvaret till ett lägre mått, än han eljest skulle velat förordna, är enligt min mening att göra honom bitter orätt.

Det är förpliktande traditioner, som 1914 års liberala parti lämnat efter sig.

Då Staaff började förbereda försvarsreformen, trodde han uppenbarligen på möjligheten av betydande inskränkningar. Genom långvarigt och intresserat studium kom han till en annan och enligt min mening bättre insikt. Hans synpunkter därvidlag äro särskilt för optimisterna värda att begrundas än i denna dag, och jag skall därför be att få anföra ett par satser:

»Det är en sak att vara övertygad om, att våra grannar icke för närvarande hysa några brottsliga planer mot vår självständighet och vårt lugn, en annan är att noggrant överväga vårt politiska läge och bilda oss en samlad föreställning om vilka faktorer vi för framtiden kunna hava att räkna med.»

Och längre ned: »Vi må icke förgäta, att en åt alla håll intresserad världsstats politik hastigt nog kan förändra sig. Hinder mot framflyttningar av dess gränser åt ett håll kan orsaka en maktutveckling åt ett annat. Och många kunna de motiv vara både av inrikes- och utrikespolitisk art, vilka understundom med kanske överraskande kraft framdriva en rörelse, som icke ens närstående kunnat särdeles länge förutse.»

Måhända kan det gå den nuvarande ministären, såsom det gick Staaff, om den bara får tillräcklig tid på sig.

I ett anförande, som i går upplästes av herr Bärq, erinrades om den 12 september 1914. Det gav mig anledning att bläddra i andra kammarens protokoll för den dagen, och jag fann då, att en visserligen ganska självständig socialdemokrat lämnade två förklaringsgrunder för socialdemokraternas försvarsolust. Den ena förklaringsgrunden var tvivel på Sveriges förmåga att försvara sig. Det tvivlet bör ju vara i ansenlig grad försvagat just hos dem som anse, att vårt utrikespolitiska eller försvarspolitiska läge är så väsentligt förbättrat. Den andra var, att socialdemokraterna och deras valmän kände sig så tillbakasatta och vanlottade i samhället. Det är väl icke antagligt, att någon i denna stund vill taga i sin mun ett påstående, att socialdemokraterna sakna inflytande i politiskt avseende och därmed i alla avseenden.

Det har mer än en gång nämnts, att 1901 års försvarsreform icke hindrat en kraftig ekonomisk utveckling. (1914 års försvarsreform efterföljdes av så abnorma förhållanden, att därom kan man icke med samma visshet säga någonting.) I stället förde redan 1901 års försvarsreform med sig stora och betydelsefulla reformer på skilda områden.

När nu de s. k. randstaternas upprättande åberopas till stöd för ett socialdemokratiskt förslag i försvarsfrågan, är det svårt, åtminstone för mig, att icke påminna sig, att själva grundförutsättningen för randstaternas upprättande förverkligats i strid emot ledande socialdemokraters varma önskingar. Det var för ledande socialdemokrater en rätt svår missräkning, att ej den ryska ångvälden nådde fram till och över Berlin. En annan gång kan det på en något förändrad skådeplats lätteligen gå annorlunda. Och jag erinrade redan i fjol, att det icke kan tillräknas den svenska staten såsom någon förtjänst, att icke Finland är bolsjevikerat.

Det föreliggande förslagens brister ha utförligt belysts, så att jag kan inskränka mig till ett par korta punkter, och jag vill då endast hålla mig till lantförsvaret, på vilket område jag på grund av min föregående verksamhet är jämförelsevis — »jämförelsevis» starkt understruket — förtrogen. Den första punkten är den, att så stora ändringar i organisationen, som nu föreslås, orsaka ett svaghetstillstånd, ett svaghetstillstånd just under den närmaste tiden, då förhållandena i världen, efter vad som är eller åtminstone borde vara erkänt, äro långt från stabiliserade. Den andra punkten är den, att när det annars gällt såsom ett axiom och alltid varit erkänt, att svagare kadrer fordra bättre värnpliktsövningar, och sämre övningar med svagare värnpliktiga fordra bättre kadrer, så är det nu raka motsatsen. Nu drager man den slutsatsen, att om man minskar värnpliktsövningarna, behöver man mindre befäl till kadrenas, och omvänt. Jag behöver ej föra ut det. Det är ett resonemang, som i förbigående sagt erinrar om det resonemang, som herr Ekman, C. G., förde i går med avseende på skytteanslaget. Han åberopade, att de värnpliktigas övningstid blivit så kort, och man skulle då ha väntat sig, att han skulle sagt, att eftersom de värnpliktigas övningstid är så kort, är det så mycket viktigare, att så många värnpliktiga som möjligt på förhand hava genomgått denna tidsödande utbildning i skjutning. Men han drog en motsatt slutsats, att eftersom övningstiden är så kort, att den ej kan ytterligare förkortas för dem, som kunna skjuta förut, kan det frivilliga skytteväsendet icke inordnas i organisationen. Den tredje punkten är den, att om världskriget över huvud visat något, så har det visat, att världskrigets förhållanden ställt större krav än förut på infanteritruppens utbildning, och det är, som jag anmärkte redan i fjol, ett rätt underligt svar från regeringens sida på den maningen från erfarenheten, att minska värnpliktstiden till och med långt under vad den bestämdes till för 24 år sedan.

Med avseende å utbildningen framhåller jag en särskild punkt: År 1914 var det hos alla försvarsvänner, oberoende av politisk åskådning i övrigt, en ögonsten, att man skulle bereda erforderlig särskild vinterutbildning. Hur går det

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

nu med vinterutbildningen? Jo, vinterutbildningen faller ju bort för dem som komma in på sommar- eller vårkurser, vad det heter, och de som komma att inrycka på hösten, få bara sina 90 dagars rekrytskola — eller just den tid, som 1914 ansågs knappt tilltagen för att förbereda genomgåendet av vintertjänstgöringen.

Så det fjärde, som jag endast skall i korthet nämna. Det är, att reservtrupperna komma enligt förslaget att sakna både kadrer och erforderlig utbildning, och i följd därav blir det omöjligt att tillgodogöra sig folkkraften med uppsättande av reservtrupper.

Ett skäl, som anfördes för det föreliggande förslaget, är att vi böra visa vår fredsvilja. Det har från annat håll redan erinrats, såsom jag erinrade själv i fjol, att intet folk i världen torde ha mindre behov att manifesteras sin fredsvilja. Intet folk i världen torde ha mindre risk för att ett gott försvar skall missförstås såsom tydande på krigs- eller anfallstendenser, än just det svenska. Det skälet är således inte mycket värt. När nu herr Bäck i går apostroferade mig såsom den där 1914 hade satt min lit uteslutande till vapnets makt, undrar jag ändå, herr Bäck, om det icke är ett något summariskt och hårt tal att rikta till den, som vid många tillfällen deltagit i underhandlingar och skiljedomar angående frågor, som, om de lämnats olösta, hade förorsakat krig, men nu icke förorsakade detta. Och något kan man väl också tänka på den verksamhet, som jag utövade under kriget, en verksamhet, som sannerligen ej tydde på lystnad från min sida att sätta in den väpnade makten.

Vidare ha vi besparingarna. Ja, med besparingarna är det det något egendomliga förhållandet, att i följd av övergången bli besparingarna minst i början, då de antagligen bäst behövas, eftersom vi för närvarande befinna oss i en ekonomisk och finansiell vågdal, ur vilken vi alla hoppas att inom en icke alltför avlägsen framtid åter komma upp.

Så är det användningen av medlen. Det har redan visat sig under debatten, under vilken man dock borde haft någon anledning att av taktiska skäl visa försiktighet, att det kommer att bli många anspråk för olika ändamål på dessa pengar, som besparas. Det är därför fara värt, att många, som räkna på att dessa besparingar skola användas på sätt och för syften, som äro honom angelägna, kommer att få en bitter misräkning. Det är i alla fall händelser, när man talar om besparingar, så, att det kanske ej är ur vägen, fastän det borde vara överflödigt, att erinra därom, att en besparing, som i någon mån ökar krigsrisken, är en dålig besparing. Det är dyrt att föra krig. Det är dyrt att bli slagen i krig. Om man ej tänker på dylika eventualiteter, kan man ju säga sig, att det kan bli mycket dyrt att återupprätta en organisation som blivit nedbruten, att återupprätta en försvarsordning som blivit starkt förminskad — en sak, som dock från utskottsvänligt håll vinkas med här.

Slutligen har här sagts från talarstolen, att utgången av denna fråga är given. Jag vet ej, hur därmed förhåller sig. Jag tillhör icke någon partikonklav och jag är icke någon korridorpolitiker. Men om så skulle vara, om olyckan skulle inträffa i dag eller i morgon, är det icke någon anledning varken för mig eller någon annan att uppgiva hopp och förtröstan: förtröstan på det svenska folkets sunda förstånd och självbevarelsedrift och hoppet därom, att det som skett skall kunna göras ogjort eller oskadliggöras, innan vi allt för bittert fått röna, att långa år; för att icke säga århundraden, få gälda vad stunden brutit.

Herr Kobb: Herr talman. mina herrar! Denna debatt har redan pågått alltför länge för att det från min sida skulle vara anledning att i ett längre anförande fördröja densamma avslutande. Två av mina närmaste meningsfränder, herrar Hellberg och von Sneidern, ha redan ifrån denna talarstol ut-

vecklat sin ställning till denna fråga, vilken i väsentlig mån också är min egen. Jag vill endast tillägga några ord.

Det är alldeles givet, att jag måste, när jag ser på det förslag, som här nu från den socialdemokratiska regeringens sida framlägges, erkänna, att detta innebär ett väsentligt framsteg från den ståndpunkt, som det socialdemokratiska partiet hittills har intagit i frågan om vårt försvar. Men min principiella invändning emot utskottsförslaget är den, att det, enligt min mening, ger oss blott en fredsorganisation, en möjlighet att uppehålla en väpnad neutralitet, men otillräcklig, då det gäller försvaret av vårt oberoende, av vår självständighet.

Nu menar man, och det har ju ganska tydligt uttalats ifrån regeringshåll, att det utrikespolitiska läget är sådant, att vi icke ha att frukta, för närvarande åminstone, något anfall, som kan hota vår självständighet. I denna mening får jag väl tolka det yttrande, som fälldes av herr försvarsministern i debatten i går, då han sade, att vårt nuvarande läge medger en minskning av våra försvarskrafter. Även om man skulle medge, att ett sådant yttrande i denna stund kunde vara berättigat, måste man ändå fråga sig: hur länge kan denna situation bestå, hur snart kan det fall inträffa, då vi åter måste taga upp tanken på att det kan gälla försvaret av vår självständighet? Ja, det syntes, som om herr försvarsministern ville trösta sig vid tanken på en sådan eventualitet med att säga, att man under mobiliseringstiden skulle kunna skapa en ny organisation. Det förhållandet, att man förlitar sig på något sådant, synes mig påminna bra mycket om en ånger på dödsbädden, men är det så säkert, att det i så fall skall förunnas oss en dödsbädd? Även om det vore fallet, även om någon förberedelsetid skulle förunnas oss, kan den icke bli tillräcklig. Man har kanske förr kunnat improvisera en soldat, men man improviserar icke en armé. Krigshistorien visar mångfaldiga exempel på detta, och vi ha i det senaste världskriget ett särskilt talande exempel. Jag skall i det fallet be att få citera en auktoritet, som själv varit med, och det är den franska arméns kanske förnämste truppförare, den nyligen avlidne general Maugin. Han påpekar i ett arbete, som kom ut för ett par år sedan, att den amerikanska armén, som måste nyorganiseras ifrån början, enär icke kadrer ens i någon utsträckning förefunnos, behövde 18 månaders tid för att kunna uppträda självständigt utan att behöva vara innesluten av andra redan övade trupper. Det är sant, att vissa divisioner av den amerikanska armén redan tre månader före denna tidpunkt uppträdde, men något självständigt uppträdande finns icke omtalat för denna armé, förrän 18 månader efter krigsutbrottet. Detta synes mig vara ett ganska talande bevis på att man knappast kan räkna med att man har någon förberedelsetid, när en gång en sådan situation kan inträffa. För att vi skulle kunna ha en sådan förberedelsetid, fordras ju då, att vi kunde ha en garanti, att vi ständigt i vårt lands ledning hade statsmän, som kunde icke blott förutse faran utan även hade tillräcklig auktoritet att kunna övertyga sina landsmän härom och få dem att göra de uppoffringar, som krävas för att möta den. Jag skall nöja mig med denna anmärkning emot det föreliggande förslaget.

Men om jag sålunda icke kan vara tillfredsställd med detsamma, kan jag ändå icke heller följa dem, som yrka på vittgående utsträckningar, fullständigt omöjliga att i denna stund realisera, hur önskvärda de än i sig själva mån de vara. Jag ansluter mig emellertid till den uppfattning, som i går afton uttalades av herr Winberg, att inom kort även en socialdemokratisk regering skall av omständigheternas makt tvingas att föreslå utvidgningar i det föreliggande förslaget. Om jag således i detta ögonblick måste inskränka mig till vad som kan vara möjligt, vill jag därmed uttala, att jag ansluter mig till herr Hellbergs reservation, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Herr Åström: Herr talman! Omdömet om föreliggande förslag till härordning är naturligen i mycket hög grad beroende på uppfattningen om storleken av den fara, som kan anses komma att hota oss i framtiden. Härvidlag få ju de olika parterna nöja sig med antaganden och sannolikhetsberäkningar och i det fallet äro de ganska jämställda med varandra.

För oss, som tro, att denna fara är ganska avlägsen, finns det dock åtminstone ett par ganska starka skäl för riktigheten av en sådan uppfattning, icke minst erfarenheten från den mer än 110-åriga fredsperiod, som vi genomlevat, en fredsperiod, som sannerligen icke varit utan risker, och en fredsperiod, under vilken det dock var ganska naturligt under stora delar av densamma med erövringskrig ifrån större maktens sida gentemot de mindre staterna. Vi behöva bara tänka på 1860-talet och vårt södra grannlands förhållanden vid denna tidpunkt. Vi kunde också väntat oss något liknande, om längtan efter en del av vårt område varit så stor, som man så många gånger försökt göra gällande. Vår försvarskraft vid denna tidpunkt befann sig i ett synnerligen undermåligt skick. Vi lyckades också genomleva världskriget, en påfrestning starkare än någonsin, vid en tidpunkt, då så gott som alla europeiska stater och även en stor del stater utanför Europa voro inblandade i kriget. Det spåddes ganska starkt om faran av en krigskonflikt även av mindre art och om hur den skulle kunna vara ägnad att draga in oss i virveln. När vi ändå kunde undgå detta även vid den tidpunkten, är det ytterligare stöd för riktigheten av att man har rätt att antaga, att vi även för framtiden skola kunna bevara vår neutralitet.

Det andra skälet ligger otvivelaktigt i vårt läge. Det är avskilt och det torde finnas ytterst få länder i världen, som kunna uppvisa så naturliga gränser, som vi ha till vårt förfogande. Vi ligga icke hindrande i vägen för något land eller folk, som fordrar förbindelse eller samfärdslemöjligheter med den övrigt världen.

Den neutralitetspolitik, som hittills bedrivits, har också varit av det slaget, att jag tror man litet varstans i världen blivit övertygad om dess uppriktighet, och det gäller att fortsätta med denna neutralitetspolitik även för framtiden och det får icke ens göras något sådant undantag som det av herr Pers i gårdagens anförande påpekade.

Det har ironiserats vid åtskilliga tillfällen om att man på vänsterhåll gjort antaganden även före världskriget, antaganden om att man överhuvud taget icke kunde tänka sig ett krig i större omfattning. Jag tror, att man i allmänhet inskränkte sina antaganden att gälla det egna landet och förutsättningarna för detta, ty om det också fanns de, som sträckte sina förhoppningar så långt, att de ansågo, att utvecklingen förde med sig så förändrade förhållanden eller att utvecklingen skapade en sådan situation, att en större krigskonflikt måste komma att bli av så förödande verkningar för dem, som bli inblandade i densamma, att man ansåg, att förnuftet borde bjuda de olika staternas maktinnehavare att avstå ifrån att tillgripa en sådan åtgärd, må de väl vara ursäktade, de, som hade denna uppfattning, ty de visade därmed bara, att de trodde alltför gott om förnuftet, just hos dessa kretsar. Man har ju vid en hel mängd tillfällen talat om för oss, att just denna samhällsgrupp, som framför allt representeras av högern, såväl i vårt land som ute i övriga delar av världen, haft någon sorts monopolinnehav på allt vad intelligens, kunskaper och framsynt-het heter i världen, och vi hörde detta ytterligare upprepas under gårdagen i herr Tryggers anförande, då han talade om de överlägsna kunskaperna, intelligensen och framsyntheten hos dem, som utgöra opposition mot det nu föreliggande härorganisationsförslaget. Sannerligen att de samhällsgrupper, vilkas handlingar resulterade i världskriget — och det var just dessa grupper, som hade makten om händer i de nationer, som framför allt voro de avgörande vid

denna tidpunkt — sannerligen att de hava någon större rätt att förhäva sig över någon större grad av framsynthet i sin politik.

Man har vid detta tillfälle liksom vid så många andra också dragit fram den gamla faran från öster, arvfjenden Ryssland, men den är dock icke precis likadana den, som den var förr i tiden. Dess politiska och militära maktställning är betydligt förändrad, men framför allt torde man utgå ifrån, att dess industriella, ekonomiska och inrikespolitiska förhållanden äro av den art och beskaffenhet att vad den behöver nog framför allt är en fredsperiod och sannerligen icke att ge sig ut i något erövringskrig, om icke alltför stora intressen skulle stå på spel.

Av herr Trygger anfördes två olika skäl som stöd för talet om denna fara för angrepp ifrån det hållet. Det ena skälet var det, att man där skulle ha någon längtan efter de norrländska naturtillgångarna. När man hörde det talet, måste man ovillkorligen komma att tänka på att, jämsides med den mängd av lysande egenskaper, som nämnda talare i övrigt är i besittning av, måste han också vara i besittning av en synnerligen stark och livlig fantasi, ty det behövs otvivelaktigt en sådan för att kunna tro, att det land, som inom sina egna gränser är i besittning av några av de förnämsta naturtillgångar som finnas i Europa, skulle endast på grund av ett sådant skäl ge sig ut på erövringskrig.

Det andra skälet var det, att man villa försöka bolsjevikisera den övriga världen, och det var detta, som framför allt var den stora, väldiga faran. Ja, det har nyss påpekats av herr Åkerberg i ett anförande, att om det gäller den faran så behöver det stå en del andra försvarsmedel än bara militära sådana till förfogande. Om man skall försöka förbereda sig på en sådan utsträckning, tager man väl ändå först och främst hänsyn till inrikespolitiska förhållanden i det land det gäller, nämligen hur pass stora förutsättningar det finns för omfattandet av den lära, man talar om. Att dessa förutsättningar icke blivit stora i vårt land, är sannerligen icke den svenska högerns förtjänst, ty om den politik, som den bedrivit fram till för ett par årtionden sedan, ostört fått bedrivas i landet, skulle vi saknat alla de reformer, som vi nu fått och som skapat en samhörighetskänsla emellan folk och land i den utsträckning, som nu verkligen är för handen, och då skulle vi i stället haft de förhållanden kvar, som då voro rådande, och därmed också haft en utmärkt jordmän, som skulle kunna tänkas vara lämplig just för de bolsjevikiska idéernas spridning. Då hade sannerligen militära maktmedel, även om de varit i stil med 1914 års härordning, varit ett sämre försvar för oss än en sådan härordning som den nu föreslagna, med en annan stämning ute bland de breda folklagren i landet. Det kan således med skäl sägas, att, när herr Winberg i sitt anförande i går uttalade sin förvåning över att högern visat sig något otacksam emot socialdemokraterna för det härorganisationsförslag, som de framlagt, så fanns det något berättigat i denna förvåning, ty det är verkligen ett ganska långt gående förslag, och det bör ju icke stäckas under stol med att det för en mycket stor del av det socialdemokratiska partiets medlemmar otvivelaktigt måste anses vara ett förslag, som går åtskilligt mycket längre än de skulle önska. När man trots detta ändå är villig att stödja detsamma, beror detta helt naturligt därpå, att man icke ville taga ansvaret för att nu icke göra den besparing, som är möjlig att göra på detta område och som dock är ganska betydande. Men det är alldeles säkert, att om man för ett tjugutal år sedan vågat göra gällande, att det socialdemokratiska partiet skulle framföra ett sådant förslag till härorganisation som det nu föreliggande, så skulle man antagligen ha ansett den, som framlade förslaget, för ett ganska underligt djur, och hans kvarvaro i partiet skulle möjligen kunnat tolereras på grund av den fullkomliga ofarlighet, som hans framställning visat.

När man nu kommit dithän, beror detta icke minst på att allt större och

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

större delar av vårt lands befolkning lärt sig känna denna samkänsla med landet, som den forna högerpolitiken absolut hindrade att göra sig gällande. Men det bör ju också sägas, att, jämsides med detta, bör man också hava rätt att kräva av statsmakterna, att alla de ansträngningar, som kunna göras för främjande av fredsidén och för utbredningen av densamma ävensom för skapandet av internationella rättsinstitutioner, där nationernas tvister en gång kunna lösas utan anlitande av våldsmedel, är en uppgift, som sannerligen icke får försummas, ty först den dag vi kommit dithän, kunna de små nationerna känna någon tillförsikt, då det gäller bevarandet av deras nationella självständighet. Ty med anlitande av de nuvarande metoderna att slita tvister mellan nationerna, är det ju ändå så, att det icke finns någon möjlighet för en liten nation, som har begränsade mänskliga och ekonomiska resurser till sitt förfogande, att skapa en försvarsorganisation, som kan utgöra en *verklig* garanti för bevarande av dess självständighet.

När herr Trygger i årets remissdebatt sade, att det gäller att välja mellan att kanske ha litet mindre välstånd för tillfället, eller trygghet i evighet för den nationella självständigheten, så är det något, som jag antar, att ingen vill vara med om att garantera, ty det finns icke någon sådan garanti, allra minst för en nation som vår med 6 miljoner invånare och 486 mil långa gränser. Nej, den enda framtidsutsikten i detta fall ligger i, att det en dag måste bli lika naturligt att nationernas tvister skola lösas på rättslig väg, som det genom kulturutvecklingen undan för undan ändå till sist blivit, att de enskilda individernas tvister huvudsakligen skola lösas genom anlitande av de rättsinstitutioner, som samhället har skapat, och under förhoppning att detta är ett, om också litet steg på vägen fram till en sådan utveckling, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Luterkort: Det övervägande antalet av de medborgare, vilka jag närmast representerar i denna kammare, ansluta sig, därom tror jag mig äga visshet, i huvudsak till den åskådning uti förevarande fråga, varåt i denna kammare herr Lindhagen m. fl. samt uti andra kammaren herr Elof Lindberg m. fl. givit uttryck uti av dem väckta motioner. Jag vet tillika, att dessa medborgare förvänta, att denna stora uppgörelse i försvarsfrågan icke bringas till slut, utan att deras åskådning kommer till öppet uttryck här i kammaren.

Jag kan här göra mig till tolk för samma åskådning, enär jag personligen delar densamma, enär jag, så länge jag överhuvud taget sökt tänka mig in i politiska frågor, väsentligen godtagit den och slutligen så länge jag kan, kommer att verka därför, att samma åskådning må vinna spridning och allt fastare rotfäste hos vårt folk.

Världskriget har, synes det mig, i åtskilliga avseenden inneburit en flammande erinran om det falska i den till dogm upphöjda satsen: »om du vill freden, så bered dig för kriget!» Har man sökt att något närmare granska denna sats, synes det vara klart, att den bottnar i helt andra förutsättningar än dem, som åtminstone i vårt land sedan lång tid tillbaka äro för handen. Satsen har tillkommit under tider, då krig var ett folks högsta moral. Den »heliga egoismen» — samma *sacro egoismo*, varom man under världskriget hörde tal — innefattade i sig de drivande krafterna för statens väsentliga verksambet. Det är uppenbart, att den ifrågavarande satsen i en dylik miljö skall äga ett annat innehåll, än det som i allmänhet ochoreflekterat tillägges densamma. Den synes väl närmast kunna avläsas så: »om du vill fred för att bereda dig på nästa krig, så bered dig för krig, på det att du själv må kunna bestämma, när tiden för det nya kriget är inne.»

Vi veta emellertid, att den gamla satsen varit vägledande för de stora mili-

tärstaterna fram till världskriget. Huru många gånger nu, efter kriget, är det icke betygat om motståndaren, att han rustade för att slå till, när tiden var inne, när det gynnsamma tillfället gavs? Men Rysslands tsar, Tysklands kejsare och franska utrikesministrar hade åter och åter bedyrat, att de »beredde sig för kriget, därför att de ville freden». Kan man åtminstone icke slå fast, att *resultatet* av rustningarna icke motsvarade de uttalade förhoppningarna? Om man beredde sig för krig, därför att man ville freden, så skapade dessa förberedelser icke freden. De skapade förutsättningarna för fem år av utsägligt ve för mänskligheten i gemen och för förstörelse av kulturvärden, vilkas återuppståndelse vi ännu icke kunna skönja.

Även om vi tolka satsen på hävdvunnet sätt, så brister tillämpligheten i fråga om de små nationerna. Ty det måste väl vara ofrånkomligt, att om en nation skall genom militära rustningar skapa sig ett värn emot anfällskriget, så måste dessa rustningar vara av sådan betydenhet, att de notoriskt utgöra ett avskräckande hinder för vilken fiende som tänkas kan att riskera ett angrepp. Stå icke här fallen Belgien och Danmark under världskriget såsom lysande illustrationer till obetydligheten av den gamla satsens *realvärde*?

Vägen till fred måste hädanefter gå genom arbete för freden. Så synes mig den nya formel lyda, varunder varje s. k. militärfråga bör behandlas.

Det är en ofrånkomlig nödvändighet, att alla ansträngningar hädanefter inriktas på att tillvarataga fredsmomenten inom samhällena och att borteliminera alla de faktorer, vilka hindrat den fredsvilja, som dock är till finnas hos den övrväldigande massan av samhällenas medlemmar.

I själva verket är det väl egendomligt att kunna fastslå, att bland de miljoner, som gingo ut till världskriget, knappast någon enda ville detta krig. Och åtminstone offentligen finnes, såvitt jag vet, ingen av de ansvariga politikerna, som icke förklarar, att han icke ville kriget. Och ändock kom det, ändock verkade de dolda krafterna, så att massorna rusade i fördärvet.

Detta kunde ske därför, att de ledande krafterna, trots alla förklaringar, varit inriktade icke på fred, utan på detta krig, som ingen ville, men som föranlett, att såsom det sägs i herr Lindhagens motion, »femton miljoner oskyldigt mördade soldaters blod ropar från jorden».

Det framhålles ständigt från dem, som äro motståndare mot avrustningskravet, att man icke kan eller får i praktisk politik föra in detta krav, förrän människorna blivit helt förändrade, förrän jorden befolkats med människor, vilka äro så beskaffade, att de helt enkelt icke kunna välja våldet framför rätten. Härvidlag må erinras om vad jag redan sagt: människorna i gemen vilja ju icke våldet; de vilja freden och rätten, men deras hittillsvarande ledare hava icke dragit sig för att visa dem våldets väg. Huru är det under sådana förhållanden möjligt att tänka sig den omvandling av människorna, vilken alla säga utgöra den första förutsättningen för att det stora fredsarbetet skall kunna börja.

Herr Hellberg började här i går sitt anförande med en skildring av den kris, varigenom han plötsligt upphörde att vara avrustningsvän; han hade trott på avrustningen. Plötsligen stod han emellertid inför de stora frågorna: äro avrustningsvännerna så vissa till sina motiver, äro de så besjälade av sin övertygelse, äro de icke insövda i en farlig säkerhetskänsla o. s. v? Och så föll herr Hellbergs avrustningsideal, för vilket han arbetat under en lång och verksamhetsfylld offentlig arbetsdag. — Ja, så kan det egendomliga resultatet bli av att deltaga i en kongress, där man *taler* om fred och förbrödring.

Vad herr Hellberg vid detta tillfälle kände, det må emellertid av alla respekteras, och alla känna givetvis även en uppriktig aktning för hans ärliga skildring av sin utveckling i detta hänseende. Men oss andra må det också vara tillåtet att uttala en undran över, att denna omvändelse kom så sent, jag

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

tror, att det av honom åsyftade mötet hölls år 1920 eller 1921, och att det kom så oerhört blixtnabbt; ett yttrande av Branting, och herr Hellbergs livsåskådning var kastad över ända. Det må vara förklarligt, att icke alla kunnat följa herr Hellberg på denna snabba utveckling, och det synes icke kunna begäras att vi andra, som hysa samma grunduppfattning som han förut i hela sin tid, genast skola vara beredda att på herr Hellbergs skildring av sin egen omvändelse kasta över bord denna vår uppfattning. Endast i så måtto förtjänar herr Hellbergs yttrande i denna del en gensaga, att herr Hellberg på sina tidigare meningsfränder ställer detta krav på självuppgivelse och att herr Hellberg här i ett givet politiskt läge så positivt, som skett, tilltror sig att ställa mot väggen sin egen gamla grunduppfattning rörande dessa problem.

Men framför allt, varför kunna vi nu icke följa herr Hellberg? Det är just därför, och det skulle jag vilja alldeles särskilt understryka, att vi icke förstå herr Hellbergs tal om överideal. Vi betrakta vår ståndpunkt, och det framgår, tror jag, av vad jag förut yttrat, som en *praktisk* ståndpunkt. Vi tro, att avrustningens väg, för stora såväl som små nationer, är den enda, som leder ur den återvändsgränd, vari de militära rustningarna fört oss. Vi äro övertygade om att först efter verkställda avrustningar kunna nationerna samlas till rådslag om den mellanfolkliga rättens utveckling *under ett riktigt perspektiv*. Först när vi, var i sin stad, gå till Nationernas förbunds förhandlingar utan minsta baktanke på militära sanktioner, kunna vi tänka oss resultat, som kunna bestå inför nationernas samveten.* Och vi tro, att de små nationerna härvidlag äro de utvalda, de, som framför andra kunna bära fram det rena förnuftets tankar och föra dem till seger. — Jag måste än en gång fråga, om en dylik uppgift icke innefattar en praktisk politik. Det enda, som fattas densamma, är den tillräckliga anslutningen, om de, som nu äro våra motståndare skänka oss hjälp att i varje ögonblick hos individerna inpränta hat och avsky mot våldet i alla dess yttringar, så skall avrustningens idé gå segrande fram.

Herr Clason har talat om att hans meningsfränder i denna fråga representera även kommande släktens krav. Försvarsministern har härtill svarat, att denna fullmakt måste betraktas som oviss. Jag tillåter mig uttala den bergfasta övertygelsen, att de framtida släkten, varom herr Clason talar, då *de* någon gång komma att tala om dessa ting, väl snarast komma att giva uttryck för förvåning över att man år 1925 icke hunnit längre i fråga om avrustningen än till den ståndpunkt, som representeras av det nu föreliggande utskottsutlåtandet.

Jag har att tillägga några ord. Även om vi avrustningsvänner äro aldrig så övertygade om vår ståndpunkts riktighet, kvarstår ju den stora frågan, som alltid riktas till oss, men ju också till dem, som icke vilja gå längre i avrustning än utskottet, frågan, huru vi kunna taga ansvaret för att utsätta vårt fosterland för riskerna av utifrån kommande angrepp och därav följande konsekvenser. Härtill kunna vi ju icke säga annat än: »Er tro är icke vår.» Vi tro, att vi genom att behålla en militär beväpning öka riskerna för vårt land att indragas i eventuella krigiska förvecklingar emellan andra stater, och framför allt att risken för vår kultur och vår självständighet ökas, om vi indragas i dylika förvecklingar såsom beväpnad nation. Hos er brinner en lidelsefull tro på vapnens skydd. Jag för min del känner den djupaste respekt inför all *allvarlig* ängslan, som stiger upp inför vad som nu sker i militärfrågan. Vi avrustningsvänner tro oss kunna fordra samma respekt för att vi handla efter vår övertygelse om vad som är för vårt gemensamma fosterland och dess folk, men ock för mänskligheten i gemen lyckligast.

Av vad jag anfört framgår, herr talman, att jag i frågans nuvarande läge kommer att giva min röst för utskottets förslag, men jag kommer i sinom tid att yrka bifall till den av herr Lindberg afgivna reservationen.

Herr **Fehr**: Herr talman! För var och en, som med glädje hälsat demokratiens genombrott i Sverige och som däri sett icke blott en gärd av rättvisa utan även ett medel att bringa i dagen landets och folkets bästa krafter måste den här förda debatten i ett hänseende hälsas med odelad tillfredsställelse, nämligen däri, att det icke yppat sig olika meningar om att icke detta land skall försvaras och förses med så stora försvarsanordningar, som för detta ändamål äro erforderliga. Vore det tvärtom, så vore ju onekligen anledning till sorg för en demokrat, ty det vore detsamma som att landet och friheten skulle uppgivas. Så långt föreligger alltså icke någon partifråga; i den delen finnes det varken vänster eller höger.

Om herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet varit här närvarande, hade jag velat till honom framställa en fråga, som ligger mig om hjärtat. När det nu är så, att vi skola ha ett försvar, är det väl även så, att vi skola hälsa detta försvar med tillmötesgående från alla håll. Det finns väl inte nu längre någon militarism. Funnes det en sådan, vore det herr statsrådets fel, som inte sett till att rycka undan det, som ännu kunde finnas kvar. Därav följer väl också, att det inte vidare bör finnas någon antimilitarism, och att det för framtiden bör bli slut på det klankande, som det varit god ton inom vida kretsar att ägna våra militärer.

Även en annan punkt i debatten har varit ägnad att hälsas med tillfredsställelse, om också icke lika odelad. Jag har nämligen inte kunnat undgå det intrycket, att många av dem, som här anse, att endast en mindre grad av försvarsanordningar erfordras, därvid grunda sitt omdöme på en egenskap, som är mänskligt synnerligen tilltalande, nämligen hjärtats godhet. De leva, så vitt jag förstår, i den vackra och uppriktiga övertygelsen, att alla folk äro lika fredsälskande som vi, och att alla människor äro lika goda som exempelvis hans excellens herr ministern för utrikes ärendena. Det är nog tyvärr icke så. Det finns väl knappast något folk, som är så obetingat fredsvänligt som det svenska, och därmed ställer sig problemet, inte hur det skulle göras, om alla vore som vi, utan hur det skall göras, då världen är så ond som den är.

När hans excellens herr ministern för utrikes ärendena yttrade, att det inte kan ligga någon rimlig mening i det påståendet, att en försvarsanordning, som kostade 30 miljoner kronor mera, kunde vara effektiv och en, som kostade 30 miljoner mindre, alldeles ineffektiv, så påminde det mig i någon mån om bonden, som skulle lära sin häst att leva av ingenting: tål du det, så tål du också det. Det är nämligen så, att det högsta tillägget i kostnader ger det största resultatet. Om jag får ta en burlesk liknelse, är det så, att ingen kan anlägga en sulfittfabrik för mindre produktion än 15,000 ton. Det kan naturligtvis göras mindre kvantiteter sulfit, men det lönar sig inte, ty de allmänna omkostnaderna bli så stora, att priset blir allt för högt. På samma sätt skulle de tilläggsanordningar, som här kunde komma i fråga, betinga en relativt vida mindre utgift i förhållande till effektiviteten än den, som påkallas av själva grundanordningarna. För det utskottsförslag, som här föreslås till antagande, har till en början herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet gått i borgen. Han har gått i god för att det är tillräckligt — så mycket mer som redan fjolårets utskottsförslag enligt hans mening skulle ha varit fullkomligt tillräckligt. När man granskar en borgensförbindelse, är det brukligt och rimligt, att man undersöker borgensmannens solvens. Jag måste visserligen erkänna, att herr försvarsministern säkerligen har en rik erfarenhet från en mansålder av intresserad antimilitaristisk och försvarspolitisk verksamhet, men jag vågar dock inte säga, att han är god för den förbindelse, han här avgivit. Inom parentes innebär inte mitt uttalande om hans antimilitaristiska verksamhet något klander. Tvärtom, en intelligent kritik är alltid av godo, och den har säkerligen även i detta fall lärt våra militärer känna sina svagheter och

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

därmed berett möjlighet att bättra dem. Men jag tror, att man skulle underskatta betydelsen av herr försvarsministerns agitatoriska verksamhet, om man inte ansåge, att den utgör hans hittills värdefullaste insats i försvarets tjänst.

Det var ett uttalande i går, som gjorde, att jag även oavsett detta hans föregående skulle bli ganska tveksam om innebörden av hans borgensförbindelse och dess värde. Han uttalade nämligen, att man kan inte lägga någon strategisk beräkning till grund för våra försvarsanordningar, enär man ej känner de risker, för vilka vi kunna utsättas. Ja, men däri ligger väl det mänskliga intellektets företräde, att det kan räkna med möjligheter, som ännu inte inträffat, och att det kan förutse fall, som kunna komma att inträffa, och jag hade verkligen trott, att det var en nödvändig grundval för varje försvarsförslag, att man där hade tagit hänsyn till de risker, som kunna komma att inträffa. Det är väl ändå så, att vår armé numera måste med de begränsade resurser, vilka komma att stå till buds, betraktas endast som en skyddsarmé, avsedd att skydda uppsättandet i hemorterna av den förstärkningsarmé, som sedan skall kunna hålla ut i kriget. Frågan blir väl då i de tänkta fallen; kan en landstigning väntas, blir anfallet över landgränsen, blir det tilläventyrs samtidigt på bägge hållen, var på kusten kan anfallet väntas? Det är väl frågor, som rimligen måste undersökas och tagas i betraktande, och jag tror också, att 1911 års försvarsberedning inte lämnade den frågan så helt öppen.

Men det var en annan punkt, när jag granskade borgensförbindelsen, där jag till min förvåning trodde mig finna, att borgensförbindelsen icke ens omfattade en viktig del av försvaret. I de omsorgsfullt valda ordalag, där försvarsministern meddelade sin uppfattning om innebörden av det föreslagna nybyggnadsanslaget till flottan, kunde jag inte utläsa annat än att han ansåg ett högre anslag erforderligt. Han sade inte, att det av utskottet nu föreslagna vore för något ändamål tillräckligt. Jag i min enkelhet betraktar detta som ett ganska uppseendeväckande innehåll i en borgensförbindelse, på vars ensamma grundval riksdagen skall gå att besluta ett visst nybyggnadsanslag till flottan.

Mera intryck gjorde då på mig åtminstone onekligen den borgen, som försvarsutskottets ärade ordförande avgav för utskottets förslag. Det är en man, för vars ärliga vilja till saklig undersökning och för vars i bästa mening demokratiska kynne jag alltid hyst och alltjämt hyser den djupaste respekt. Jag kan icke här ingå på alla detaljer av hans framställning, men jag måste uppriktigt säga, att jag icke kunde känna mig därav övertygad. Jag vill beröra endast ett par punkter.

Han nämnde, att om man toge hänsyn till alla de omständigheter, som inverka på den ryska flottans effektivitet, såsom fartygsbestånd och manskapsutbildning, kunde man anse, att den vore för närvarande ungefär likvärdig i styrka med den svenska. Det är emellertid en sak, som jag icke tror mig begå någon indiskretion om jag yppar, nämligen att det ryska fartygsbeståndet i effektivt bruk är för närvarande med säkerhet 50 procent större än den svenska flottans. Det skulle då vara manskapsutbildningen, som skulle vara så avgjort underlägsen. Det är ju dock så, att den ryska flottans värnpliktiga ha en utbildningstid i sammanhängande följd av 48 månader, och visserligen tror jag, att det svenska sjömansmaterialet är väsentligt överlägset det ryska, men att det skulle vara så överlägset, att dess överlägsenhet i och för sig kan uppväga en så lång utbildningstid och ett 50 % större fartygsmaterial, det vågar jag knappast påstå. För att man skall få klart för sig vad Ryssland strävar efter, kan det kanske vara av intresse att nämna, att Sovjets representant vid den militära nedrustningskonferensen i Rom framhöll, att Rysslands flottans minimistyrka bör uppgå till 490,000 ton eller, därest fördragslutande makterna ville förbinda sig att inga andra fartyg än Östersjömakternas finge uppträda i Östersjön, till 280,000 ton. Detta bör ställas i belysning av den svenska flottans i propositionen angivna storlek av 70,000 ton.

Den andra punkten, som jag ville beröra, gällde den kritik, som utskottets ärade ordförande ägnade åt det återopande, som gjorts av att antalet kompanier vid infanteriet enligt utskottsförslaget minskats från 364 till 122. Det är naturligtvis alldeles riktigt, att det finnes åtskilliga andra faktorer, som inverka på bedömandet av vad som blir infanteriets effektiva styrka efter detta förslags eventuella antagande. Därvid influera naturligtvis i hög grad antalet officerare och underofficerare, men att denna nedsättning av de fasta vid regementsövningarna fullt rustade kompanierna vid regementena från 364 st. till de 122, som avses i förslaget, utgör en utomordentligt viktig faktor vid bestämmande av den nedsättning, som kommer att äga rum, torde var och en förstå som den kortaste tid tjänstgjort vid något infanteriregemente.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Herr greve och talman! Kriget är för visso en brutalitet. Även krigets förberedelser äro ofta brutala. Att tvinga en man, som av sin övertygelse är förhindrad att bära vapen, att så göra, är brutalt. Brutalt är det också, när ett folk i syfte att göra andra orätt rustar sig. Men det finnes också ett folk, som vill fred och som endast för att skydda sig mot befarade angrepp önskar väpna sig. Om detta folk med våld tvingas att lägga av den rustning, som det anser nödvändig, då är det kanske den största brutaliteten.

Herr Lindgren: Herr greve och talman! Med hänsyn till att debatten redan pågått så länge och ytterligare flera talare äro anmälda, och då jag högst ogärna vill göra mig skyldig till återupprepning av vad, som redan sagts, skulle jag helst vilja inskränka mig till att endast återopa, instämma uti och ytterligare understryka den ingående och sakliga kritik mot det föreliggande nedrustningsförslaget, som ur såväl försvarssynpunkt som ur finansiella och ekonomiska synpunkter framförts av herr Trygger.

Dock skall jag be att få tillägga några ord angående de ekonomiska konsekvenser, som ett antagande av nedrustningsförslaget, enligt mitt förmenande, måste komma att medföra. Ledstjärnan för regeringen och utskottsmajoriteten, åtminstone den som officiellt angivits, har ju varit att vinna besparingar i försvarskostnaderna, besparingar, som angivits till ett belopp av cirka 30 miljoner kronor. Dessa 30 miljoner kronor, som man vill vinna genom uppoffrande av en mycket stor del av vår försvarsorganisation, uppvägas emellertid enligt mitt förmenande många gånger av den oro, osäkerhet och otrygghet för rikets säkerhet, som man framskapat, och av de förluster, uppoffringar och olägenheter av flera slag, som man tillskyndar städer — som mista sina regementen — jordbrukare, hantverkare, köpmän och andra näringsidkare, som gå miste om leveranser om materiel- och provianteringsartiklar till de regementen, som indragas, och därav att en stor del av den värnpliktiga ungdomen måste underkasta sig vapenövning å platser, som äro långt avlägsna från hemorten och sist men icke minst av att tusentals officerare, underofficerare, underbefäl och andra befattningshavare inom arméorganisationen bliva entledigade från sina befattningar och därigenom arbetslösa.

Genom behörighetslagen har tillträde till nästan alla statstjänster öppnats för kvinnor, och det kan förutses, att i mån som de kvinnliga aspiranterna till statstjänster utexamineras från universiteten, läroverken och andra läroanstalter, kommer konkurrensen om sådana och andra civila befattningar att bliva allt hårdare, skarpare och olidigare. Kan det då vara klokt och förnuftigt att i en sådan tid indraga tusentals militära tjänster? Resultatet måste ju bliva, att konkurrensen om de civila befattningarna ytterligare ökas och skärpes.

Minskningen av försvarskostnaderna komma givetvis även att medföra minskade skatteintäkter för såväl staten som för många kommuner. De direkta skatterna äro för närvarande mycket höga och betungande, synnerligen för näringslivet, som på många områden sedan flera år tillbaka har att kämpa med stora svårigheter. Men de, som göra sig förhoppningar om minskade skatter

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

genom att försvarskostnaderna minskas, torde knappast få dessa förhoppningar uppfyllda, varemot många torde få göra den bittra erfarenheten, att de i den ökade konkurrensen om arbete och anställning komma att ställas utanför, bliva arbetslösa och gå miste om inkomster.

Finansministern antydde dessutom i sitt 1 maj-tal i Örebro, att besparingarna i försvarskostnaderna i främsta rummet skulle användas till andra ändamål, bland annat till minskande av de indirekta skatterna, och andra socialdemokratiska och folkfrisinnade talare hava rent ut sagt, att nämnda besparingar borde användas bland annat till sänkande av kaffetullen. Försvarskostnaderna stanna ju dock inom landet och giva utkomst och bärgning åt flera tusental svenska medborgare och deras familjer, varemot en sänkning av tullen å kaffe och eventuellt å andra njutningsartiklar och lyxvaror endast skulle öka importen och därigenom också försämra handelsbalansen.

Herr greve och talman! Inom det län, som jag har äran företräda här i kammaren, finnas flera tiotusental ansvarskännande män och kvinnor, som med oro, bekymmer och ängslan motse det beslut, som riksdagen kommer att fatta i försvarsfrågan och som tusen gånger hellre vilja underkasta sig de nödvändiga skattebördorna för ett i möjligaste måtto betryggande försvar, än de vilja leva i den oro, osäkerhet och otrygghet, som måste följa av ett avsevärt och säkerligen ödesdigert nedbringande av vårt nationella försvars effektivitet. Vårt gamla Sveriges säkerhet, frihet och självständighet är dock det viktigaste av allt.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka avslag å utskottets förslag angående försvarets ordnande och bifall till herr Tryggers m. fl. reservation.

Greve Spens: Herr greve och talman! I går afton yttrade herr Pers, att man ej behöfde förflytta sig långt inom Västmanlands län för att finna, att befolkningen där hörde samman med Västmanlands regemente och vore djupt förstämmd över de nu föreliggande förslagen från regeringen och utskottet.

Samma förhållande råder nog litet varstädes ute i landet, men det är icke blott utsikten att förlora sina regementen, med vilka orten vuxit samman, som upprör folket. I djupet av den svenska folksjälens ligger en stark vilja att försvara vårt nationella oberoende och vår kultur. Denna vilja kan väl ibland synas bortskymd och förefalla ligga djupt förborgad, men den finns dock, och den näres bland annat av de berättelser, som ännu gå från far till son i flera led om ofredens dagar, då ryssen och dansken brandskattade och härjade vårt land. Efter många tecken att döma håller försvarsviljan inom vårt folk nu på att starkt bryta sig fram — nu liksom 1914. Vårt folk börjar alltmer att inse vidden av de faror, som nu hota vår självständighet och vår kultur. Sådana faror hota från de kaotiska förhållandena i Europa efter världskriget, som slutat med en våldsfred och godtyckligt uppdragna gränser för de skilda staterna, som deltagit i kriget, och detta utan att tillräcklig hänsyn tagits till nationaliteterna. Denna våldsfred har förorsakat djupgående konflikter. Vidare har det väldiga ryska riket sammanstörtat, och den bolsjevikiska sovjetstaten har uppstigit därur. Dessa följer av kriget hava förut under denna debatt vidrörts, och jag vill i avseende härå endast nämna, att sovjetstaten nu alltmera håller på att utveckla sig till en militärmakt igen och söker förbindelse med de asiatiska folken, där starka konfliktämnen även finnas.

Dessa konfliktämnen i Asien utgöra även för Europas stater stora faror dels på grund av den starka överbefolkning, som där råder och som behöver avledning åt andra håll, och dels till följd av de stora intressen, som Europa har i Asien genom sina kolonier därstädes. Dessa faror från Asien bli större, ju mer Europas förut stora prestige där allt mer undermineras. Jag har med detta velat framhålla, att faror för krigiska förvecklingar, som kunna röra oss,

hota icke blott från förhållandena i Europa och då särskilt från Sovjetryssland, utan även från förhållanden i Asien.

Allt detta har nu börjat väcka vårt folk ur dess fredssömn, och jag är säker på, att om vi nu skulle gå till val på försvarsfrågan, skulle detta val ge ett helt annat utslag än valet förra året. För övrigt är det att märka, såsom ju under debatten förut påpekats, att valet förra året avsåg en ny fyraårsperiod och icke var fotat endast på försvarsfrågan såsom plattform. Den av utskottet föreslagna försvarsorganisationen kan icke utgöra ett betryggande försvaret inför de faror, som nu hota vårt land och folk.

Jag vill nu rikta en vädjan till denna kammare att se till, att icke våra söner behöva gå i fält under så dåliga och hopplösa förutsättningar, som utskottets förslag innebär. Jag vill även begagna detta tillfälle att uttrycka ett djupt beklagande över, att det län, som jag representerar, enligt utskottets förslag skall mista två regementen, Smålands husarregemente och Jönköpings regemente. Bägge dessa regementen äro bland Sveriges äldsta och mest ärorika regementen samt ha djupa rötter i de bygder, där de äro förlagda. Stor beklämning råder i detta län över deras ifrågasatta indragning. Smålands husarer omgävo också, såsom general Hammarskjöld i går påpekade, vår störste konung, då han kort före segern stupade på Lützens slagfält.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till herr Tryggers m. fl. reservation.

Herr **Hallin**: Herr talman! Det är ju synnerligen otacksamt att uppträda så här i slutet av debatten, när den pågått så länge som den gjort och när argumenten äro så uttröskade som de äro. Jag har ändå icke velat avstå från ordet, utan vill, innan diskussionen förklarats avslutad, med ett par ord motivera mitt votum i föreliggande synnerligen viktiga fråga.

Tvenne huvudargument ha här dominerat i debatten. Dels har man framhållit nödvändigheten av att åstadkomma besparingar, dels har man talat om det förbättrade utrikespolitiska läge, som nu skulle kunna motivera en nedskrivning av våra försvarsanordningar.

Beträffande först detta senare, är min uppfattning den, att detta läge nog är mera skenbart än verkligt bättre än tillförne. Den förändrade politiska konstellationen kring Östersjön och de nytillkomna östra randstaterna kunna blott till synes giva oss ett bättre utgångsläge vid en konflikt i framtiden, än vad fallet var exempelvis 1914. Kvällens telegramnyheter rörande en engelsk flottbas å de estländska öarna utgöra ett färskt exempel på det ostabila läget i verkligheten. Berodde nu saken endast på oss, huruvida och i vilken omfattning vi kunde och borde minska våra försvarsanordningar, vore spørsmålet klart och onödigt att diskutera. Jag kan också instämma i vad här sagts från landshövding Hammarskjöld och herr von Sneidern, nämligen att någon nödvändighet för vårt lands vidkommande att demonstrera eller manifesteras en fredsvilja torde för visso icke föreligga. Ingen lär behöva tvivla på befintligheten och äktheten av en sådan. Men problemet är icke så enkelt. Saken torde väl vara den, att vi vid en kritisk situation icke hava avgörandet helt i vår hand, om vi försvaga vår värnkraft allt för mycket. Den nationella egoismen får ej heller utplåna det internationella ansvaret. Även härutinnan äro vi såsom medlemmar i Nationernas förbund ej helt obundna. Någon full klarhet om, huru långt vi äro bundna finnes ej ännu.

Ingen, ej ens herr Winberg eller herr Luterkort, tror jag kan förneka den nytta våra försvarsanordningar gjorde under världskriget. Tyvärr äro orosmomenten i världen långt ifrån borteliminerade, och detta erkännes även från Kungl. Maj:ts sida i propositionen och även i utskottets utlåtande. Men hur man då kan, såsom nu herr Örne på förmiddagen gjorde, karakterisera läget så,

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

som om »faran nu vore som minst», såsom orden föllo, och att man därför nu borde skrida till nedrustning, kan jag icke fatta. Tvärtemot detta tal anser jag tidpunkten för en nedskrivning av våra försvarskrafter synnerligen illa vald. Allt för bryskt går man också till väga visavi genomförandet. En betydligt längre övergångstid vore det minsta man kunde begära. Vad betyder några år i en nations liv! Vänta och se, är en gammal god engelsk maxim vid politiskt handlande. Jag skulle enträget vilja rekommendera detta för första kammaren, när den går att fatta beslut i denna fråga.

Jag måste bekänna, att den franske konseljpresidentens uttalande häromdagen i Grenoble, som av herr Trygger i går återgavs, på mig gjort ett starkt intryck. Herr Dahl uppläste i dag under förmiddagen varnande och tänkvärda ord, uttalade av den nuvarande engelske utrikesministern och en före detta engelsk premiärminister. Mot hans excellens ministrarnas för utrikes ärendena under gårdagen uttalade optimistiska syn på läget i världen står således dessa i den europeiska politiken väl insatta statsmäns pessimism. Hans excellens får därför förlåta mig, att jag hellre lyssnar till de varnande rösterna.

Den besparing, som man med den föreslagna nedskrivningen av försvaret vill åstadkomma, skulle såsom här redan förut på flera håll framhållits, på ett mycket bättre och effektivare sätt kunna genomföras därigenom, att vi ålade oss en 25 procents minskning i vår kaffekonsumtion eller en indragning av annan lyxkonsumtion.

Man har också proklamerat, att folket i val velat just denna lösning. Är verkligen detta riktigt? Jag vågar för min del betvivla detta, och det föreföll, som om herr försvarsministern under förmiddagen också svävade något på målet när han sökte för kammaren verifiera påståendet. Frågeställningen har i alla fall icke varit så klar, att svaret kunnat bli tydligt. Vi hava ett referenduminstitut, och jag tillåter mig spörja, om icke denna fråga är av en så utomordentlig betydelse, att den borde underställas folket i en tydlig frågeställning, innan den föres ut i praktiken. Men om så är, varför förklarar man icke sin avsikt vara att göra det? Tvivlar man måhända på utgången? Jag endast frågar.

Herr talman! Jag måste tyvärr avsäga mig ansvaret för ett beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts och utskottets förslag och yrkar på grund av vad jag anfört bifall till herr Tryggers m. fl. vid denna punkt fogade reservation.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Utskottet har gått med på motionärernas yrkande om bibehållande av Västernorrlands regemente, men däremot icke om bibehållande av Hemsö fästning i oförändrat skick, vilken fästning utskottet föreslår skall läggas i materialreserv i stället för att i sin helhet nedläggas. Jag är visserligen utskottet tacksam för den förståelse, som motionärerna ha rönt, men jag anser dock detta icke vara tillräckligt med hänsyn till den långa kust, som här ligger öppen utan försvar från Stockholm till Haparanda.

I sammanhang härmed kan jag icke underlåta att vidröra Älvsborgs fästning; även den är nyanlagd, men den skall dock redan nu läggas i materialreserv. Den behärskar och skyddar inloppet till vårt lands andra stad, som har den största handelsflottan, de största flytdockorna och de största och förnämsta skeppsvarven i vårt land. Den har dessutom den livligaste sjöfarten för att icke nämna den största handelsomsättningen med utlandet. Är icke vårt land då pliktigt att bibehålla denna fästning till skydd för vår stora hamnstad, så mycket mer som den årliga kostnaden utgör icke fullt 80,000 kronor? Om icke, så kunna alla de nyss nämnda dyra anordningarna och anläggningarna, som under ett krig äro av oersätligt värde för oss, bliva förstörda kanske på samma dag som kriget utbryter. Det gäller då för fienden att på kortast möjliga tid förorsaka oss de största skadorna ävensom att brandskatta allt för att

nedslå modet hos motståndaren. Göteborg är ett centrum för vår transoceaniska handel och har även på senare tider blivit »svenska mässans stad». Mina herrar, Henrik IV av Frankrike yttrade en gång: »Paris är värt en mässa», och jag kan väl även nu säga: »Göteborg är värt en mässa», i detta fall ett försvar från sjösidan för staden och dess sjöfartsanordningar. Det är också regeringens och alla kommande regeringars skyldighet att hålla Älvsborgs fästning, som är den enda försvarsanordningen på hela vår västkust, bemannad och utrustad, vilket jag lägger eder alla på hjärtat.

Detsamma kan jag säga om Hemsö fästning. Den har tillkommit under de sista 10 åren såsom ett skydd för den norrländska kusten och såsom en replipunkt för en därstädes opererande flotta. Den har kommit till stånd på grund av folkets oro på sin tid, att den norrländska kusten låg blottad på allt försvar. Men redan innan fästningen blivit färdig enligt beslutad plan, skall den nedläggas i materialreserv, såsom utskottet nu föreslår. På hela denna långa kust från Stockholm till Haparanda kommer sålunda icke att finnas en enda replipunkt för den opererande krigsflottan eller till skydd för handelsfartyg. Redan vid ett krigsutbrott eller kanske dessförinnan kunna våra kuster komma att hemsökas av fiendens fartyg, varvid handelsfartyg äro högst begärliga såsom byten.

Med hänsyn till att på såväl ost- som västkusten icke finnas några som helst skydd vare sig för krigs- eller handelsfartyg förutom Luleå kustposition måste jag yrka på, att såväl Älvsborgs och Hemsö fästningar som Luleå kustposition bibehållas, den senare dock utan bemanning.

Vad som nu närmast synes vara ett mycket ödesdigert missgrepp är, att vår gamla beprövade härordning skall raseras. Möjligheterna att i farans stund öka vårt lands försvarskraft omöjliggöras därigenom, varjämte utskottet avslår alla yrkanden om årliga anslag till det frivilliga skytteväsendet. Intresset bland ungdomen för värnande av vårt lands oberoende kan därigenom komma att förslappas. I våra tider finnes det så många intressen av otaliga slag, som i gamla tider ej alls förefunnos, men vilka intressen draga och locka de unga från fosterländska uppgifter. Därför fordras det ledande organ, som samlar de unga till gemensamma möten för ädel tävlan, varigenom fosterlandskänslan stärkes och kommer gemene man att tänka på vad våra fäder fått offra för den frihet vi äga. För dessa ändamål fordras visserligen anslag från statens sida. När en regering icke inser, vilken stor uppgift det frivilliga skytteväsendet har att fylla, även om vi hade ett starkt försvar, då kan man med skäl säga, att vårt folk, som berett vägen för regeringen, inträtt i en dekadansperiod, vilken kan bliva ödesdigert för oss och våra efterkommande. Man kan säga detta så mycket mer, emedan det nu är fråga om, att vår försvarskraft skall mycket kraftigt nedskäras, mer än ett stort flertal av vårt folk anser vara tillrädligt för vårt försvar. Allt detta under tider, som vittna om, att allt i fredligt avseende icke är väl beställt omkring oss, utan i stället skymta faror fram här och där än tydligare än någonsin före det stora världskriget.

Såsom bevis för de stora nedskärningarna vill jag andraga ett par exempel. I stort sett finnas nu 28 infanteriregementen om 13 kompanier, alltså 364 kompanier. Nuvarande 28 regementen skola enligt utskottets förslaget minskas med 8 till 20 regementen. Av dessa regementen föreslås 9 med 6 kompanier, lika med 54 kompanier, och 8 med 5 kompanier, lika med 40 kompanier. Dessutom tillkomma Gotlands infanteriregemente med 4 kompanier, Svea livgarde och Kronobergs regemente, vardera med 9 kompanier, alltså summa 20 regementen om 116 kompanier, vartill kommer en stridsvagnsbataljon om två kompanier, alltså 118 kompanier, motsvarande en nedskärning av 246 kompanier eller mer än $\frac{2}{3}$ av den nuvarande styrkan. Kavalleriet har

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

förut bestått av 10 bataljoner och en kår i Boden, som beslutades 1914, men ännu ej uppsatts, sammanlagt 50 skvadroner förutom 10 kulsprutetroppar och signalavdelningar. Nu föreslås 4 bataljoner om sammanlagt 13 skvadroner och 4 tekniska skvadroner. Sålunda skulle bli kvar endast 13 ryttarskvadroner förutom de 4 tekniska skvadronerna. Alltså skulle kavalleriet minskas med 37 skvadroner eller med $\frac{3}{4}$ av sin nuvarande styrka. Denna kolossala minskning tyder på, att förslagsställarna icke vilja erkänna kavalleriets nutida betydelse. Erfarenheten från världskriget har dock vid flerfaldiga tillfällen ådagalagt, att tillgången på kavalleri varit avgörande för stridens utgång, likaväl som bristen av kavalleri visat sig medföra ödesdigra följder. Alltså nedskrivs infanteriet med $\frac{2}{3}$ och kavalleriet med $\frac{3}{4}$ av sin nuvarande styrka.

Om nu det föreliggande utskottsbetänkandet skall upphöjas till lag, måste därigenom en mycket stor arbetslöshet uppstå bland alla dem, som i större eller mindre grad varit beroende på sin utkomst av arméorganisationen, och följdena därav komma att sträcka sig landet runt och hårt drabba en mycket stor kontingent av människor, vilka nu måste söka sin utkomst på andra banor. Tiderna därför äro icke de lämpligaste. Ordspråket säger, att »en olycka kommer icke ensam», och detta ordspråk kommer att besanna sig även i detta fall genom att ett stort antal av vårt folk berövas sitt levebröd. Stora krav komma att framställas på statskassan från icke allenast städers och kommuners myndigheter för alla indragningar, för vilkas förläggningar dessa offrat stora summor, utan även från alla samhällsklasser, som nu bli lidande. Dessa kostnader torde komma att sträcka sig totalt av år framåt och antagligen stiga till miljoner kronor årligen, vadan försvarsväsendets ordnande ingalunda kommer att bereda de lättnader i kostnaderna, som därmed från början varit avsett. Av striden om vårt försvar, som under senare tid pågått, har även tydligt och klart framgått, att man varit ense om nedsättning av övningstiden, men tyvärr ha från år till år ställts krav på allt lägre övningstid. Härav har framkallats ett allvarligt försvarspolitiskt läge, som är så mycket allvarligare därigenom, att nu gäller det inte enbart inskränkning av övningstiden utan även en inskränkning i vår gamla beprövade härordning.

Icke mindre än 8 infanteriregementen här och där ute i landet skola helt och hållet indragas, och samtliga de kvarblivande skola minskas eller förtunnas, såsom uttrycket nu heter. Inför detta ödesdigra förslag mot vår härordning, som under världskriget kunde svälla ut till sin dubbla styrka och vilken än vidare hade kunnat utökas, om kriget stått för dörren, måste man på det kraftigaste reagera. Men huru skall det väl bli möjligt med 20 förtunnade regementen, varest kadrarna äro så svagt tilltagna, att befälet knappast förslår under fredstid, att utöka vår armé vid en mobilisering. All elasticitet är sålunda borta. Svagheten består framför allt däri, att de fyra s. k. fördelningar, vilka nu endast motsvara brigader och som enligt planen skola bevaras, ej äga förmåga att svälla ut i och för uppsättande av reservtrupper vid mobilisering. Se där den stora svagheten och faran i det föreliggande utskottsförslaget.

Hemsö fästning är ju ett de senaste tidernas barn. Den har tillkommit under trycket av den fara, som hotade de norrländska kusterna från vår då stora och mäktiga granne i öster. Likaså på sin tid även Bodens fästning. Har denna senare väl haft någon betydelse i försvarshänseende för vårt land? Så mycket veta vi dock, att de krigförande hade för avsikt att tilltvinga sig förbindelse över Narvik i och för transport av krigsmateriel via vårt land, om ej Bodens fästning hade existerat och skyddat oss. Således hava vi att tacka de framsynta män, som på sin tid — fyra årtionden tillbaka — insågo betydelsen av en fästning i Boden och med sitt inflytande oförtrutet arbetade på — trots mycket motstånd — att denna fästning skulle bli en verklighet, för att vi denna gång icke indrogos i kriget. Det var Föreningen för Norrlands

fasta försvar, som — om jag ej missminner mig — gjorde de första jordförvärven för realiserande av denna fosterländska idé och överlämnade dessa jordförvärv åt staten för det ändamål, vartill de voro avsedda. Hava vi väl ägnat dessa män ens en tacksamhetens suck, sedan vi fått klart för oss, att de genom sin framsynta och fosterländska handling skyddat oss från att indragas i krig?

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Om vi så övergå till flottan, är det verkligen med största beklagande, vi måste konstatera, huru tillbakasatt den blivit efter kriget, oaktat den gjorde vårt fosterland de största tjänster — oersättliga — under världskriget. När kriget utbröt, och produktionen, handeln och framför allt exporten avstannade, då var en av Konungens första åtgärder att bereda arbete för folkets uppehälle, och det lyckades också så småningom — tack vare vår flotta. Vi hava vår flotta att tacka för, att produktionen kom i gång längs efter vår långa ostkust och därmed även exporten. Vi stå också i mycket stor tacksamhetsskuld till dåvarande statsministern, nu medlem av denna kammare, vilken satte denna export i gång genom att upptaga trafiken genom den s. k. Kogrundsrännan och genom att ställa flottan till exportens skyddande genom handelsfartygens konvojerande utefter såväl ost- som västkusten. Men detta hava vi redan glömt, och intet erkännande ägnas vår flottas betydelse. Den, liksom Bodens fästning, har, såsom torde vara känt, skyddat oss från att indragas i krig. För allom torde det väl vara bekant, att en utländsk flotta under kriget hade order att besätta Gotland, men att vederbörande vid närmare besinnande gav kontraorder på grund av — enligt vad som uppgives — våra pansarbåtars bestyckning. Alltså har vår flotta även i detta avseende gjort oss ovärderliga tjänster. Och huru behandlar man den nu? Icke ens hela reservationsanslaget till krigsfartygsmateriel för 1919 har ännu i sin helhet tagits i bruk — liksom ej heller de senare årens anslag för flottans ersättningsbyggnad. Under tiden har emellertid flottans fartygsbestånd sjunkit till ungefär hälften av sin styrka mot före kriget. Flottans betydelse för vårt land kan man karakterisera sålunda, att när den stått på höjden av styrka, utrustning och bemanning har även vårt land stått starkt och säkert utåt. Den har då tryggt vårt lands självständighet och anseende, men så snart vår flotta icke omhuldats och hållits vid makt, har också vårt lands anseende dalat och våra fiender ej varit sena att utnyttja vår därigenom försvagade ställning. Därför bör det ligga vårt folk varmt om hjärtat att städse tillgodose flottans krav. En stark och väl utrustad flotta kan i framtiden som i forna tider hålla en fiende på avstånd och skydda våra kuster, vilket den också gjorde under världskriget.

Under tsarväldets dagar kastade detta land giriga blickar på Norrland för att den vägen komma fram till Västerhavet, varest det önskade en flottbas, och under den tiden genomströvades Norrland av, som det syntes, fredliga individer från detta land, vilka dock hade allt annat än ärliga avsikter emot oss. I dessa tider genomsyras vårt folk av andra individer, vilka söka inifrån uppjuka det för att på detta sätt bereda jordmänen för den röda revolutionen. Ett varnande exempel hava vi i de senaste händelserna på Balkanhalvön. Men så långt får det icke gå. Vi skola veta att än en gång vakna upp för att hävda vår lagbundna frihet och vårt oberoende med sådan kraft, att dessa oros-element måste rymma fältet. Må alla svenskar därför under nuvarande och kommande tider veta att slå vakt om vårt försvar.

Jag yrkar, herr greve och talman, avslag å utskottets hemställan och bifall till herr Tryggers m. fl. reservation.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman, mina herrar! Det kan icke falla mig in att vid denna sena timme upptaga kammarens tid med något längre anförande, men jag anser att i en fråga av den oerhörda vikt som den nu föreliggande bör man åtminstone tillkännagiva sin ståndpunkt. Jag finner

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

det beklagligt, att utskottet icke har kunnat bättre tillgodose det lokala försvarsbehovet på den ort, jag representerar, men det torde måhända givas tillfälle att längre fram återkomma till denna sak. I kväll har jag endast att uttala ett par ord om min ställning till den föreliggande frågan i det stora hela.

Det utav det särskilda utskottet framlagda förslaget innebär en så långt gående minskning av vårt lands försvarskraft, att jag icke vågar lita på, att vårt försvar efter dess genomförande skulle på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift, om påfrestning komme. Jag kan därför icke påtaga mig ansvaret att rösta för utskottets förslag.

Det har gjorts gällande från vänsterlösningens förespråkare, att folket i val skulle ha uttalat sig för den nedskärning av försvaret, som nu tillämnas. Demokratien vill ju gärna uti valen se en fullmakt för sitt handlande, och det har också från flera talares sida påståtts, att folket i val har lämnat en sådan fullmakt. Jag kan icke gilla detta uttalande. Folket har icke vid det senaste valet uttalat sig för en sådan nedskärning som den nu föreslagna. Ett så långt gående förslag förelåg då icke, och tillämnades då icke heller såvitt jag vet — av de folkfrisinnade. Dessutom var det senaste andrakammarvalet icke ett val på försvarsfrågan utan ett allmänt val, omfattande hela perioden av fyra år och sålunda även alla de politiska frågor, som under denna tid kunna förekomma. Uppmärksamheten var icke koncentrerad på försvarsfrågan. För övrigt vill jag erinra om att icke mindre än omkring 40 % av de röstberättigade avhöllo sig från deltagande i valet. Dessa hemmasittare voro kanske icke alla försvarsvänner, men man torde hava rätt att säga, att de icke heller voro anhängare av det nu framlagda nedrustningsförslaget. Hade det förhållit sig så, som man säger, att dessa bördor så orimligt trycka vårt folk, skulle väl de, som önskat befrielse från bördorna mangrant hava infunnit sig vid valurnorna och röstat på representanter, som hade gjort till sin huvuduppgift att bringa lättnad härutinnan. Så var emellertid icke förhållandet. Jag vågar därför säga, att den påstådda fullmakten för dem, som tillämnas en så långt gående nedrustning som den nu föreslagna, i själva verket icke existerar. Ansvaret för vad som nu sker vilar icke på högern. Det vilar icke heller på svenska folket utan rent personligen på dem, som här i riksdagen ämna medverka till nedskärningen. Det bör bestämt sägas ifrån, varest ansvaret här ligger.

Jag anser, att det hade varit riktigast, om denna fråga kunnat föreläggas folket i ett val, som hade direkt avsett försvarsfrågan; men ett sådant tillfälle gives icke nu. Emellertid vågar jag tro, att om ett uppskov, på sätt påyrkats från högern, kunde komma till stånd, skulle möjligen ett större samförstånd rörande denna frågas lösning kunna uppnås. Jag tror, att frågan har alltför brådstörtat drivits fram, och jag kan icke anse det rätt att i en landets livsfråga handla på det sättet.

Av det nu anförda framgår tydligt, herr greve och talman, att jag ansluter mig till det yrkande, som innefattas i den av herr Trygger m. fl. avgivna reservationen.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöts på hemställen av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 12,04 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.